

LIGJ
Nr. 160/2020

**PËR RATIFIKIMIN E MARRËVESHJES SË FINANCIMIT NDËRMJET
REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË, PËRFAQËSUAR NGA KËSHILLI I MINISTRAVE,
REPUBLIKËS SË KOSOVËS, PËRFAQËSUAR NGA MINISTRIA E INTEGRIMIT
EVROPIAN, DHE KOMISIONIT EVROPIAN PËR PROGRAMIN E
BASHKËPUNIMIT NDËRKUFITAR IPA II, SHQIPËRI-KOSOVË, 2014–2020,
ALOKIMET PËR VITIN 2019**

Në mbështetje të neneve, 78, 83, pika 1, dhe 121, pika 1, të Kushtetutës, me propozimin e Këshillit të Ministrave,

**KUVENDI
I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË**

VENDOSI:

Neni 1

Ratifikohet marrëveshja e financimit ndërmjet Republikës së Shqipërisë, përfaqësuar nga Këshilli i Ministrave, Republikës së Kosovës, përfaqësuar nga Ministria e Integrimit Evropian, dhe Komisionit Evropian për programin e bashkëpunimit ndërkufitar IPA II, Shqipëri–Kosovë, 2014–2020, alokimet për vitin 2019, sipas tekstit që i bashkëlidhet këtij ligji.

Neni 2

Ky ligj hyn në fuqi 15 ditë pas botimit në Fletoren Zyrtare.

Miraturar në datën 17.12.2020.

**Shpallur me dekretin nr. 11898, datë 5.1.2021 të Presidentit të Republikës së Shqipërisë,
Ilir Meta**

**MARRËVESHJA E FINANCIMIT
KUSHTET E VEÇANTA**

Komisioni Evropian, në vijim i referuar si “Komisioni” ose “pala”, i cili vepron në emër të Bashkimit Evropian, në vijim i referuar si “Bashkimi”, nga njëra anë, dhe Republika e Shqipërisë, e përfaqësuar nga Këshilli i Ministrave dhe Kosova¹, e përfaqësuar nga Ministria e Integrimit Evropian, që në vijim referohen bashkërisht si “përfituesit e IPA II” ose veçmas si “përfituesja e IPA II” ose “pala”, nga ana tjetër, dhe bashkërisht të referuara si “palët”, kanë rënë dakord si më poshtë:

¹ Ky përcaktim nuk cenon qëndrimet mbi statusin dhe, në përputhje me rezolutën 1244/1999 të UNSCR-së dhe opinionin e GJND-së për shpalljen e pavarësisë së Kosovës.

Neni 1 Programi i veprimit

1. Bashkimi bie dakord të financojë dhe përfituesit e IPA II bien dakord të pranojnë financimin për alokimet e vitit 2019 të Programit të Veprimit në vijim, siç përshkruhet në shtojcën I:

Programi i Veprimit të Bashkëpunimi Ndërkufitar Shqipëri–Kosovë, për vitet 2018–2020 (numri i angazhimit (CRIS): 2019/041-457).

Ky Program Veprimi financohet nga Buxheti i Bashkimit në bazë të aktit themelor në vijim: Instrumenti për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA II)².

Kostoja e totale e llogaritur për fondet e vitit 2019 të këtij Programi Veprimi është 1,411,764 euro dhe kontributi maksimal i Bashkimit për këtë Program Veprimi është vendosur 1.200.000 euro.

Nuk kërkohet kontribut financiar nga përfituesit e vendeve IPA II.

Neni 2 Periudha e ekzekutimit dhe periudha e zbatimit operacional

1. Siç përcaktohet në nenin 1(1) të shtojcës II, periudha e ekzekutimit të kësaj Marrëveshjeje Financimi është caktuar 12 vjet nga hyrja në fuqi e kësaj Marrëveshjeje Financimi.

Marrëveshje e Financimit BNK për programet vjetore IPA II, Kushtet e veçanta, versioni 1.2

2. Siç përcaktohet në nenin 1(2) të shtojcës II, periudha e zbatimit operacional të kësaj Marrëveshjeje Financimi është caktuar 6 vjet nga hyrja në fuqi e kësaj Marrëveshjeje Financimi.

Neni 3 Adresat dhe komunikimi

I gjithë komunikimi në lidhje me zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi duhet të jenë në formë të shkruar, duke iu referuar shprehimisht Programit të Veprimit, siç identifikohet në nenin 1(1) dhe do të dërgohet në adresat e mëposhtme:

a) Për Komisionin:

Drejtoria e Përgjithshme për Fqinjësinë dhe Negociatat për Zgjerimin (DG NEAR)
Directorate D

Rue de la Loi 15

B-1049 Brussels

Belgjikë

Adresa e *email*-it: NEAR-D4@ec.europa.eu

b) Për përfituesit e IPA II:

Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme

Bulevardi “Gjergj Fishta”, nr. 6

Tiranë, Shqipëri

Adresa e *email*-it: info@mfa.gov.al

Ministria e Integrimit Evropian

Godina e Qeverisë, kati 9, zyra 905.910

Rruga “Nënë Tereza”, 10000, Prishtinë, Kosovë

Adresa e *email*-it: mei@rks-gov.net

² Rregullorja nr. 231/2014 (BE) e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 11 mars 2014, që krijon një Instrument për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA II), OJ L 77, 15.3.2014, f. 11.

Neni 4
Pikat e kontaktit të OLAF-it

Pikat e kontaktit e përfituesit IPA II, që kanë kompetencat e duhura për të bashkëpunuar drejtpërdrejt me Zyrën Evropiane Kundër Mashtrimit (OLAF), me qëllim lehtësimin e aktiviteteve të OLAF-it, do të jenë:

Z. Bejko Late
Drejtor i Sektorit të Inspektimit Financiar në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë të Shqipërisë
Bulevardi “Dëshmorët e Kombit”, nr. 3, Tiranë, Shqipëri
Bejko.late@financa.gov.al

Dhe
Ministria e Integritetit Evropian
Nënë Tereza, 14, Ndërtesa e re qeveritare, zyra 910
10000, Prishtinë, Kosovë
E-mail: mei@rks-gov.net

Neni 5
Marrëveshjet Kuadër

Programi i Veprimit do të zbatohet në përputhje me dispozitat e Marrëveshjes Kuadër ndërmjet Komisionit Evropian dhe Republikës së Shqipërisë mbi marrëveshjet për zbatimin e asistencës financiare të Unionit për Shqipërinë nën Instrumentin e Asistencës së Paraaderimit (IPA II), i cili ka hyrë në fuqi më 16 prill 2015 dhe në përputhje me dispozitat e Marrëveshjes Kuadër ndërmjet Komisionit Evropian dhe Kosovës mbi masat për zbatimin e asistencës financiare të Unionit për Kosovën nën Instrumentin e Asistencës së Paraaderimit (IPA II), i cili ka hyrë në fuqi më datë 16 prill 2015, përkatësisht (më poshtë e/të referuar/a si “Marrëveshje/t Kuadër).

Kjo Marrëveshje Financimi plotëson dispozitat e Marrëveshjeve Kuadër të lartpërmendura. Në rast konflikti midis dispozitave të Marrëveshjes së Financimit, nga njëra anë, dhe dispozitave të Marrëveshjes Kuadër përkatëse nga ana tjetër, do të kenë përparësi këto të fundit.

Neni 6
Shtojcat

1. Kjo Marrëveshje Financimi përbëhet nga:
 - a) Këto kushte specifike;
 - b) Shtojca I: Programi i Veprimit të Bashkëpunimit Ndërkufitar Shqipëri–Kosovë për vitet 2018–2020;
 - c) Shtojca IA: Programi IPA BNK Shqipëri -Kosovë;
 - d) Shtojca II: Kushtet e përgjithshme;
 - e) Shtojca III: Modeli i Raportit Vjetor BNK mbi zbatimin e asistencës IPA II (neni 80 i Marrëveshjes Kuadër;
 - f) Shtojca IIIA: Modeli i raportit vjetor mbi zbatimin e asistencës IPA II, në përputhje me nenin 58 të Marrëveshjes Kuadër;
2. Në rast të një konflikti midis dispozitave të shtojcave, nga njëra anë, dhe dispozitave të Kushteve speciale, nga ana tjetër, do të kenë përparësi këto të fundit. Në rast konflikti midis dispozitave të shtojcës I dhe shtojcës IA, nga njëra anë, dhe dispozitave të shtojcës II, nga ana

tjetër, do të zbatohen këto të fundit. Në rast konflikti midis dispozitave të shtojcës I dhe shtojcës IA do të zbatohen dispozitat e para.

Neni 7 Hyrja në fuqi

Kjo Marrëveshje e Financimit do të hyjë në fuqi në datën kur Komisioni merr njoftim nga vendi i fundit përfitues i IPA II, i cili konfirmon përfundimin e procedurave të brendshme të përfituesit të IPA II, të nevojshme për hyrjen e tij në fuqi. Komisioni duhet të informojë përfituesit IPA II për datën e marrjes së këtij njoftimi. Nëse Komisioni nuk merr njoftim deri më 31 dhjetor 2020, kjo Marrëveshje Financimi nuk hyn në fuqi.

Kjo Marrëveshje është hartuar në tri kopje origjinale në gjuhën angleze, nga të cilat një do t'i dorëzohet Komisionit dhe dy të tjerat përfituesve IPA II.

Për përfituesin IPA II:

Për Republikën e Shqipërisë:

Z. Zef Mazi

Koordinatori Kombëtar i IPA-së

Kryenegociator

Tiranë, datë 21 tetor 2020

Për Komisionin:

Znj. Genoveva Ruiz Calavera

Drejtoreshë D, Ballkani Perëndimor

Drejtorja e Përgjithshme për Negociatat e Zgjerimit dhe Fqinjësinë

Komisioni Evropian

Bruksel, datë 10 qershor 2020

Për Kosovën:

Avdullah Hoti

Kryeministër

Prishtinë, datë 26 nëntor 2020

SHTOJCA 1

KY DOKUMENT PËRBËN PROGRAMIN SHUMËVJEÇAR TË PUNËS BAZUAR NË
NENIN 110(2) TË RREGULLORES (BE, EURATOM) 2018/1046

1. Identifikimi

Përfituesit	Shqipëria dhe Kosova*
Referenca e angazhimit financiar CRIS/ABAC Kontributi i Unionit Linja buxhetore	2018/041-401 - euro 1,200,000.00 - 22.020401 2019/041-457 - euro 1,200,000.00 - 22.020401 2020/041-459 - euro 1,080,000.00 - 22.020401
Mënyra e menaxhimit Strukturat përgjegjëse	Menaxhim i drejtpërdrejtë nga Komisioni Evropian (Delegacioni i BE-së në Shqipëri) Për Shqipërinë: Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme Për Kosovën: Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal
Afati për nënshkrimin e <u>Marrëveshjes/ve të Financimit me vendet përfituese të IPA II (trepalëshe)</u>	Për alokimin buxhetor të vitit 2018: deri më 31 dhjetor 2019 Për alokimin buxhetor të vitit 2019: deri më 31 dhjetor 2020 Për alokimin buxhetor të vitit 2020: deri më 31 dhjetor 2021

* Ky përcaktim është pa paragjykuar statusin dhe është në përputhje me rezolutën 1244/1999 të UNSCR-së dhe opinionin e GJND-së për shpalljen e pavarësisë së Kosovës.

Afati për përfundimin e prokurimeve dhe kontratat e grantit	3 vjet pas datës së nënshkrimit të Marrëveshjes së Financimit (nënshkruar nga pala e fundit), me përjashtim të rasteve të renditura në nenin 189(2) të Rregullores Financiare
Afati për zbatimin operacional	6 vjet pas datës së nënshkrimit të Marrëveshjes së Financimit
Afati për zbatimin e Marrëveshjes së Financimit (datë në të cilën ky program duhet të jetë mbyllur dhe të jetë përfunduar angazhimi i fondeve), pas pranimit të llogarive)	12 vjet pas datës së nënshkrimit të Marrëveshjes së Financimit

2. PËRSHKRIMI I PROGRAMIT TË VEPRIMIT

2.1 PËRMBLEDHJE E PËRGJITHSHME I PROGRAMIT TË BASHKËPUNIMIT NDËRKUFITAR 2014–2020 DHE PROGRAMI VEPRIMIT BNK 2018–2020

Programi BNK Shqipëri-Kosovë 2014–2020 u miratua nga Komisioni me vendimin zbatues C(2014) 9574 në dhjetor 2014*. Programi i miratuar përbën strategjinë e bashkëpunimit BNK për rajonin kufitar, duke përcaktuar midis të tjerash, listën e zonave gjeografike të lejuara, kontekstin e zonës, prioritetet tematike të programit dhe alokimet treguese buxhetore për periudhën 7-vjeçare.

Programi BNK Shqipëri-Kosovë, 2014–2020, shërben gjithashtu si referencë për miratimin e programeve të veprimit BNK. Programi i veprimit BNK 2018–2020 synon të sigurojë ndihmë për bashkëpunimin ndërkufitar në zonat tematike të përcaktuara në vitet 2014–2020 të këtij programi (siç tregohet në seksionin 2.2).

Më 6 shkurt 2018, Komisioni Evropian miratoi komunikatën me temë “Një perspektivë e besueshme e zgjerimit për angazhim të zgjeruar të BE-së me Ballkanin Perëndimor”*. Kjo komunikatë synon të avancojë më tej reformën në Ballkanin Perëndimor dhe të sigurojë një angazhim të dukshëm për zgjerimin e BE-së, për të mbështetur më mirë përgatitjet e tyre në rrugën evropiane. Komunikata përcakton orientimet e reja strategjike, veçanërisht në lidhje me zbatimin e gjashtë iniciativave kryesore.

Në veçanti, bashkëpunimi ndërkufitar është një mjet kyç për nxitjen e pajtimit dhe trajtimin e trashëgimisë së të kaluarës në Ballkanin Perëndimor, në përputhje me iniciativën kyçe 6 (mbështetje për pajtimin dhe marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë) dhe për zhvillimin e qëndrueshëm lokal, në përputhje me iniciativën kyçe 3 (mbështetje e zhvillimit socio-ekonomik).

Lista e zonave gjeografike të lejuara

Zona e programit ndërkufitar mbulon një territor prej 8,335 km² me një popullsi që arrin në rreth 936.761 banorë, nga të cilët 76% jetojnë në territorin e Kosovës dhe 24% në anën shqiptare të zonës së programit. Gjatësia e vijës kufitare është 114 km. Në Shqipëri zonat përfituese përfshijnë rajonet e Kukësit dhe të Lezhës (8 bashki me një total prej 362 vendbanime), duke mbuluar 48% të zonës së programit. Në Kosovë, zonat përfituese përfshijnë Rajonin Ekonomik Perëndimor dhe Rajonin Ekonomik Jugor (12 bashki), duke mbuluar 52% të zonës së programit.

Konteksti i zonës së lejuar të bashkëpunimit ndërkufitar

Rajoni kufitar ka një ekonomi kryesisht agrare, me industrinë më të zhvilluar në anën e Kosovës, ndërsa rajonet shqiptare bazohen më shumë në bujqësi dhe shërbime. Sektori i bujqësisë ka një rëndësi shumë të madhe për zhvillimin ekonomik dhe punësimin, duke qenë se një pjesë e madhe e popullsisë ende jeton në zonat rurale, pavarësisht lëvizjeve të fundit të konsiderueshme drejt zonave urbane. Aktiviteti i bujqësisë është kryesisht një aktivitet ekonomik familjar dhe i orientuar drejt mbijetesës edhe për shkak se fragmentimi i tokës është mjaft i lartë

* Vendimi Zbatues i Komisionit C (2014) 9574 i 11 dhjetorit 2014.

* https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf

dhe madhësia e fermave bujqësore është mesatarisht 1.5 hektarë. Përmirësimi i infrastrukturës rurale dhe menaxhimi më i mirë i burimeve ujore janë prioritete të rëndësishme për të rritur produktivitetin e sektorit.

Konkurrenca dhe shkëmbimi i përvojës janë mjaft të ulëta në të gjithë zonën e programit dhe kërkon investime të mëtejshme si kombëtare dhe ndërkombëtare për t'u zgjeruar. Aftësitë e punës nuk i përgjigjen kërkesës së tregut për shërbime dhe produkte me cilësi të lartë. Industria e lehtë, veçanërisht për përpunimin e ushqimit, ka potencial të konsiderueshëm për të përshpejtuar rritjen ekonomike. NMV-të dominojnë hartën e bizneseve, ndërsa rrjeti i biznesit dhe bashkëpunimi i biznesit përtej kufirit është ende i pashfrytëzuar. Prodhimet vendore kanë pak ose aspak qasje në tregjet rajonale dhe ndërkombëtare. Mekanizmat për mbështetjen e biznesit janë të dobëta dhe të pamjaftueshme, duke qenë pak më aktive në Kosovë.

Papunësia mbetet në një shkallë shqetësuese për popullatën e zonës së programit, sidomos në anën kosovare, ku ka një papunësi shumë më të lartë, veçanërisht në mesin e të rinjve, popullsinë rurale dhe grave (në disa zona ajo e tejkalon 50%). Shërbimet sociale janë pak të zhvilluara dhe në mënyrë të pabarabartë. Përmirësimi i sistemit arsimor në të gjitha nivelet është një përparësi e madhe për zonën e programit, veçanërisht në zonat rurale. Projektet e përbashkëta mund të ndërmerren për të krijuar një rrjet të qendrave të formimit profesional dhe të nxisë bashkëpunimin në të gjitha institucionet e arsimit të lartë, agjencitë kërkimore dhe organizatat. Avantazhet që vijnë nga gjuha e përbashkët duhet të shfrytëzohen edhe më tej në zhvillimin e kurrikulave arsimore.

Trashëgimia e pasur historike-kulturore-artistike e zonës është një vlerë e shtuar për zhvillimin ekonomik, por turizmi është ende një mundësi e humbur. Llojet e ndryshme të turizmit (malor, kulinar dhe agroturizmi) mund të zhvillohen; vendndodhjet historike dhe kulturore meritojnë një transparencë më të madhe dhe veçoritë tradicionale mund të promovohen më mirë.

Mbrojtja e mjedisit ka nevojë për konsideratë serioze. Shtimi i vlerave të burimeve natyrore është një çështje e rëndësishme për të rritur atraktivitetin e rajonit kufitar dhe për të përmirësuar cilësinë e jetës për qytetarët. Sfidat kryesore me të cilat përballen autoritetet lokale janë ulja e ndotjes, menaxhimi i mbetjeve urbane, cilësia e ujit të pijshëm, mbrojtja e tokës nga shkatërrimi natyror dhe artificial, procesi i planifikimit strategjik urban dhe përdorimi efikas i burimeve të energjisë.

Duke marrë parasysh aspektet problematike që ndikojnë në ekonominë e zonës dhe zhvillimin e saj të qëndrueshëm, programi do të fokusohet në prioritetet e mëposhtme tematike, ku nismat e bashkëpunimit ndërkufitar mund të ketë një vlerë të shtuar reale:

1. Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i riskut;

2. Turizmi dhe trashëgimia natyrore dhe kulturore;

3. Rinia dhe arsimi, me fokus nxitjen e punësimit.

Përmbledhja e përvojës BNK të kaluar dhe në vazhdim, duke përfshirë mësimet e nxjerra

Në përgatitjen e këtij programi janë marrë në konsideratë rekomandimet kryesore nga vlerësimet e përkohshme dhe auditimet mbi programet BNK 2007–2013. Kështu, programet BNK 2014–2020 janë më të përqendruara në lidhje me numrin e prioritetëve tematike të adresuara dhe zonave të lejuara gjeografike, të cilat do të ndihmojnë në arritjen e një rezultati më të mirë dhe rritjes së ndikimit. Përveç kësaj, zbatimi i programeve BNK është thjeshtuar kryesisht duke pasur një autoritet të vetëm kontraktues dhe një paketë të vetme financiare për çdo program.

Mësimet kryesore të nxjerra u identifikuan edhe nga vlerësimi përfundimtar i Instrumentit për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA), programet BNK 2007–2013, që u realizua midis viteve 2016 dhe 2017. Mësimet e nxjerra dhe rekomandimet u diskutuan me palët e interesuara të BNK-së në Ballkanin Perëndimor dhe masat për ndjekje u identifikuan për një afat të shkurtër dhe të mesëm, si për programet BNK 2014–2020 në vijim, ashtu edhe për programet e ardhshme BNK

2021–2027. Rekomandimet kryesore në lidhje me të gjitha programet BNK në nivelin e Ballkanit Perëndimor përfshijnë:

- objektivi kryesor për të promovuar marrëdhëniet e fqinjësisë së mirë duhet të reflektohet qartë në projektet e BNK-së;
- thirrjet për propozime duhet të përqendrohen më shumë në pak çështje prioritare që kanë interes të lartë ndërkufitar;
- logjika e ndërhyrjes së programeve dhe sistemet e raportimit dhe monitorimit duhet të përmirësohen, pasi nuk janë të strukturuar për të vendosur një bazë të qartë për matjen e rezultateve në nivelin rajonal;
- ekziston nevoja për vazhdimin e aktiviteteve për rritjen e kapaciteteve për strukturat operuese dhe sekretariatet e përbashkëta teknike/antenat;
- ekziston nevoja për përmirësimin e sinergjive me politikat dhe donatorët e tjerë, kapitalizimin dhe shkëmbimin e përvojave me instrumentet e tjera të BNK-së (si, p.sh., INTERREG (Programi i Bashkëpunimit Ndërrajonal) dhe Instrumenti Evropian për fqinjësinë (ENI) Programet BNK.

2.2 PËRSHKRIMI DHE ZBATIMI I PROJEKTEVE 2018–2020

Aktiviteti 1	Projektet e Bashkëpunimit Ndërkufitar	3,480,000 euro
--------------	---------------------------------------	----------------

Ndihma e parashikuar për Shqipërinë dhe Kosovën konsiderohet se ndjek kushtet dhe procedurat e përcaktuara nga masat kufizuese të miratuara në bazë të nenit 215 TFEU*.

1. Përshkrimi i programit, objektivi dhe rezultatet e pritshme

Përshkrimi i programit

Operacionet e bashkëpunimit ndërkufitar në rajonin kufitar në fushat e mjedisit, përshtatjes dhe zbutjes së ndryshimeve klimatike, parandalimit dhe menaxhimit të rreziqeve; turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore dhe rinia dhe arsimit me fokus në krijimin e punësimit.

Objektivi

Zhvillimi socioekonomik dhe forcimi i marrëdhënieve të fqinjësisë në zonën ndërkufitare përmes zbatimit të projekteve të bashkëpunimit ndërkufitar që synojnë:

a) mbrojtjen e mjedisit dhe promovimin e adaptimit dhe zbutjes së ndryshimeve klimatike, parandalimin dhe menaxhimin e rreziqeve, ndër të tjera: veprime të përbashkëta për mbrojtjen e mjedisit; promovimin e përdorimit të qëndrueshëm të burimeve natyrore, efikasitetin e burimeve, burimet e rinovueshme të energjisë dhe zhvendosjen drejt një ekonomie të ulët dhe të qëndrueshme të karbonit; nxitjen e investimeve për të trajtuar rreziqet specifike, sigurimi i zbutjes së fatkeqësive dhe zhvillimi i sistemeve të menaxhimit të fatkeqësive dhe gatishmërive në raste emergjence;

b) inkurajimin e turizmit dhe i trashëgimisë kulturore dhe natyrore;

c) investimi në të rinj, arsim dhe aftësi përmes, ndër të tjera, zhvillimin dhe implementimin e arsimit të përbashkët, formimin profesional, skemat e trajnimit dhe infrastrukturën që mbështesin aktivitetet e përbashkëta rinore.

Rezultatet e pritshme

a) burimet mjedisore dhe biodiversiteti janë menaxhuar më mirë dhe promovuar;

b) cilësia e shërbimeve dhe e produkteve të turizmit është përmirësuar dhe është më konkurruese; trashëgimia kulturore, historike dhe natyrore është mbrojtur më mirë dhe është promovuar;

c) qasja në arsim për të rinjtë është përmirësuar; aftësitë janë forcuar për të përmbushur kërkesat e tregut të punës; shkëmbimet dhe bashkëpunimi i të rinjve është rritur.

Objektivat dhe rezultatet e pritshme do të arrihen gjatë periudhës së zbatimit të këtij programi, nga viti 2014 deri në vitin 2020. Programi i Veprimit BNK 2018–2020 do të kontribuojë në arritjen e objektivave të përgjithshëm dhe rezultatet e pritshme të përcaktuara në

* https://ec.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/8442/consolidated-list-sanctions_en

programin BNK 2014–2020. Për detaje të mëtejshme shihni seksionin 3.2 të programit BNK 2014–2020 (aneksi 2 i Komisionit Zbatues - vendimi C (2014) 9574 të 11 dhjetor 2014).

2. Supozimet dhe kushtet

Si kusht i nevojshëm për menaxhimin efektiv të programit, vendet pjesëmarrëse do të ngrenë një Komitet të Përbashkët Monitorues dhe do të sigurojnë zyrat dhe stafin e duhur për Sekretariatit e Përbashkët Teknik (që do të ngrihet me një vendim të veçantë financimi) dhe Zyrën e Antenës.

Mosrespektimi i kërkesave të lartpërmendura mund të çojë në kthimin mbrapsht të fondeve në kuadër të këtij programi dhe/ose rialokimin e fondeve të ardhshme.

Deri më tani, përfituesit janë pajtuar me këto kushte, duke siguruar krijimin e Sekretariatit të Përbashkët Teknik në Kukës dhe Zyrës së Antenave në Prizren. Këto struktura janë financuar plotësisht nga masat mbështetëse për asistencë teknike për programet e bashkëpunimit ndërkufitar ndërmjet përfituesve të IPA II, nën instrumentin e ndihmës parapranuese (IPA II) për vitin 2014 C (2014) 37629. Ndihma e mëtejshme financiare është programuar nga Komisioni Evropian, e cila do të vazhdojë të sigurojë mbështetje për Sekretariatit e Përbashkët Teknik dhe Zyrën e Antenave nga viti 2019 e në vazhdim. Për këtë arsye do të vendosen marrëveshje të reja me përfituesit të cilët duhet të sigurojnë që kushtet e këtij paragrafi të respektohen në vazhdim.

3. Modalitetet e zbatimit

3.a) Menaxhimi direkt nga Komisioni

Granti – Thirrja për propozime: 3,480,000 euro

Janë parashikuar dy lloje thirrjesh:

i. Thirrje për projektpropozime për ndërhyrje strategjike me një ndikim të rëndësishëm (ose strategjik) ndërkufitar.

Siç u përmend në programin CBC 2014–2020, Shqipëri–Kosovë, përfituesve u jepet mundësia që të konsiderojnë përdorimin e një pjese të alokimit financiar të programit (p.sh., një ose dy nga alokimet vjetore) për të financuar një ose më shumë projekte strategjike, në lidhje me prioritetet tematike:

1. “Mbrotja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja e ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve”; dhe

2. “Turizmi dhe trashëgimia kulturore dhe natyrore”.

Projektet strategjike përcaktohen si ndërhyrje që kanë një ndikim domethënës ndërkufitar në të gjithë zonën e programit, të cilat, në mënyrë të pavarur ose në kombinim me projekte të tjera strategjike, kontribuojnë në mënyrë thelbësore në arritjen e objektivave kryesorë në nivelin prioritar.

Disa kritere të përgjithshme për zgjedhjen e projekteve strategjike do të ishin: ndikimi në të dyja anët e zonës së programit; lidhje me strategji rajonale ose të tjera për zhvillimin e zonave kufitare; niveli i kontributit dhe bashkëfinancimi nga autoritetet rajonale; numri i popullsisë që përfiton nga ndërhyrja; efektiviteti i kostos së ndërhyrjes; në mënyrë plotësuese me veprime paralele dhe qëndrueshmëri të ndërhyrjes. Për më tepër, këto projekte duhet të kenë një dokumentacion të plotë të tenderit dhe, në rast të investimeve në infrastrukturë, përveç vlerësimeve të nevojshme të ndikimit në mjedis, të gjitha lejet e nevojshme për vendndodhjen dhe ndërtimin.

Përmes konsultimeve ndërmjet përfituesve (d.m.th. Shqipërisë dhe Kosovës) të lehtësuar nga Delegacioni i BE-së në Shqipëri, llojet e aktiviteteve që do të financohen do të identifikohen në përputhje me seksionin 3.2, “Përshkrimi i përparësive të programit” të programit CBC 2014–2020 (shtojca 2 e vendimit zbatues të Komisionit C (2014) 9574 të 11 dhjetorit 2014) dhe, më pas, Autoriteti Kontraktues i Programit do të publikojë një thirrje të hapur për propozime.

ii. Thirrje për propozim

Aktivitetet e pranueshme janë të përcaktuara në seksionin 3.2 të programit ndërkufitar 2014–2020 (shtojca 2 e vendimit zbatues të Komisionit C (2014) 9574 të 11 dhjetorit 2014). Lista e mëposhtme është një përmbledhje që tregon veprimet/projektet kryesore të lejuara:

- Fushatat e ndërgjegjësimit mjedisor; ndërhyrje infrastrukture mjedisore në shkallë të vogël dhe prokurimi i pajisjeve; sisteme monitorimi të integruara mjedisore; përgatitja e strategjive rajonale dhe planeve të veprimit për menaxhimin e mbetjeve të ngurta, erozionin e tokës dhe parandalimin dhe zvogëlimin e rreziqeve artificiale dhe fatkeqësive natyrore (p.sh., rëpyllëzimin dhe shërbimet e emergjencave civile); studime të përbashkëta në fushën e energjisë efektive; projekte në shkallë të vogël të energjisë së rinovueshme.

- Ndërhyrje në shkallë të vogël rikonstruksioni, modernizimi dhe restaurimi për të lehtësuar tërheqjen turistike (p.sh., përmirësimin e vendeve potenciale turistike) dhe prokurimin e pajisjeve; zhvillimin e itinerareve tematike turistike të përbashkëta; promovimi i nismave të përbashkëta të turizmit; integrimi i trashëgimisë historike brenda ofertave turistike; hartat turistike (p.sh., historike dhe gastronomi); zhvillimin dhe promovimin e markave rajonale ekzistuese/të reja të produkteve tipike lokale (p.sh., produktet agroushqimore dhe punës me dorë); promovimi i teknikave të reja të marketingut të turizmit (p.sh., përdorimi i TIK-ut dhe multimedia); organizimi i festivale lokale, panaire dhe konkurse.

- Nismat e vetëpunësimit dhe fuqizimit të rinisë; mbështetje ndaj fillimit të bizneseve të reja; nisma të përbashkëta për të parandaluar braktisjen e shkollës; kurrikula të përbashkëta dhe programe trajnimi profesionale dhe arsimore për brezat e rinj; shkëmbime njohurish dhe trajnime për kualifikime të reja për mësuesit; aktivitetet e përbashkëta të agjencive të punësimit; aktivitetet e krijimit të rrjeteve (p.sh., turne sportive, festivale dhe veprimtari kulturore e muzikore).

3.b) Elemente të veçanta të veprimit

- Kriteret thelbësore të pranueshmërisë

Përfituesit duhet të jenë persona juridikë dhe të vendosur në një nga vendet përfituese të IPA II që merr pjesë në programin BNK.

Përfituesit potencialë mund të jenë: autoritetet lokale, qeveritë lokale dhe institucionet e tyre, shoqatat e bashkive, agjencitë e zhvillimit, organizatat mbështetëse të biznesit lokal, faktorët ekonomikë, si NVM-të, organizatat turistike dhe kulturore, OJQ-të, sindikatat e punës, institucionet e trajnimit teknik dhe profesional, organet dhe organizatat për mbrojtjen e natyrës, institucionet publike përgjegjëse për menaxhimin e ujit, shërbimet e zjarrit/emergjencave, shkollat, kolegjet, universitetet dhe qendrat kërkimore, duke përfshirë institucionet e trajnimit teknik dhe profesional.

b) Kriteret thelbësore të përzgjedhjes janë kapaciteti financiar dhe operacional i aplikantit.

c) Kriteret kryesore për financimin: janë relevanca, efektiviteti, qëndrueshmëria dhe fizibiliteti, dhe kosto-efektiviteti i veprimit.

d) Shkalla maksimale e bashkëfinancimit të BE-së për grante në bazë të thirrjeve është 85% e vlerës së lejueshme të projektit.

e) Shuma indikative e thirrjes (s) (pjesë e BE): 3,480,000 EUR, nga të cilat 2,040,000 EUR do të ndahen për thirrjen për ndërhyrje strategjike dhe 1,440,000 për thirrjen e dytë.

Strukturat përgjegjëse mund të vendosin për të publikuar më shumë thirrje për projektpropozime. Çdo thirrje për propozime do të ketë të njëjtët objektiva, rezultate dhe kriteret thelbësorë lejueshmërie, përzgjedhje dhe kontraktimi, siç përshkruhet më sipër. Strukturat përgjegjëse mund të vendosin të bashkojnë alokimet e vitit 2019 me alokimet e mëvonshme të buxhetit.

f) Datë treguese për fillimin e thirrjes (s) për propozime:

Semestri i parë 2020 për angazhimin buxhetor për vitin 2018: fillimin e një thirrje për propozim për veprime standarde në prioritetet 1, 2 ose 3 (të konfirmohet në konsultim me përfituesit dhe Komitetin e Përbashkët të Monitorimit dhe duke marrë parasysh nevojën për t'u përqendruar më shumë, bën thirrje për propozime, siç theksohet në paragrafin 2.1). Numri tregues i granteve që do të akordohen: 3 deri 4.

Semestri i parë 2022: për angazhimet buxhetore 2019 dhe 2020: lëshimi i thirrjes për propozim për veprime strategjike. Vlera totale 2,040,000 EUR, për ndarjen nga 1 deri në 2 grante.

Shtojca i Programi i veprimi AL-Kosovo 2019 (Read-Only) [Compatibility Mode] - Microsoft Word

PERKTHIM ZYRTAR TRADUCTION OFFICIELLE OFFICIAL TRANSLATION											
3. BUXHETI											
	2018			2019			2020			Vendimi i financimit total	
	Financimi i Unionit*	Bashkëfinancimi i përfituesve	Totali i Shpenzimeve	Financimi i Unionit	Bashkëfinancimi i përfituesve	Totali i Shpenzimeve	Financimi i Unionit	Bashkëfinancimi i përfituesve	Totali i Shpenzimeve		
Projekti BSK	1,200,000	211,765	1,411,765	Projekti BSK	1,200,000	211,765	Projekti BSK	1,080,000	190,588.00	1,270,588.00	3,480,000
me %	85	15	100	85	15	100	85	15	100	8.00	
TOTALI 2019	1,200,000	211,765	1,411,765	TOTALI 2019	1,200,000	211,765	TOTALI 2017	1,080,000	190,588.00	1,270,588.00	4,094,116.00

* Kontributi i Unionit është bërë me shpenzimet e pranuara, i cili bazohet në shpenzimet totale të pranuara, përfituesit shpenzimet publike dhe private. Shikalla e bashkuar të financimit të Bashkuar në ardhje e shpreh tërësinë e pavarësisht nëse duhet të jetë me 20% dhe jo më shumë se 85% e shpenzimeve të pranuara.
 ** Bashkëfinancimi i këtyre temave do të sigurojë si nga përfituesit e grantit. Përfituesit e grantit duhet të kontribuojnë me një minimum prej 5% të koston totale të pranuara të projektit.

*Shërbimi i Përkthimit Zyrtar, Ministria e Drejtësisë, Republika e Shqipërisë
 Service des Traductions Officielles du Ministère de la Justice de la République d'Albanie
 Republic of Albania, Ministry of Justice, Official Translation Service*

5. MARRËVESHJET E MONITORIMIT TË PERFORMANCËS

Si pjesë e kuadrit të saj, matjes së performancës, Komisioni do të monitorojë dhe vlerësojë progresin drejt arritjes së objektivave specifike të përcaktuara në Rregulloren e IPA-së II mbi bazën e treguesve të matshëm, të paracaktuar, të qartë, transparentë. Raportet e progresit të përmendura në nenin 4 të Rregullores së IPA II do të merren si pikë referimi në vlerësimin e rezultateve të asistencës IPA II.

Komisioni do të mbledhë të dhëna të performancës (ecuria, rezultatet dhe treguesit e rezultateve) nga të gjitha burimet, të cilat do të mbledhen dhe të analizohen në aspektin e përcjelljes së progresit kundrejt objektivave dhe pikave kyçe të përcaktuar për secilin nga veprimet e këtij programi, si dhe në Dokumentin Strategjik Kombëtar.

Koordinatorët Kombëtarë IPA (NIPAC) do të mbledhin informacion mbi performancën e projekteve dhe programeve (ecuria, rezultatet dhe treguesit e rezultateve) dhe do të koordinojnë mbledhjen dhe paraqitjen e treguesve që rrjedhin nga burimet kombëtare.

Progresi i përgjithshëm do të monitorohet nëpërmjet mënyrave të mëposhtme: a) Sistemi i monitorimit i orientuar drejt rezultateve (ROM); b) monitorimi i vetë përfituesit IPA II; c) vetëmonitorimi i kryer nga delegacionet e BE-së; d) monitorimi i përbashkët nga Drejtoria e Përgjithshme për Zgjerim dhe Përfituesit IPA II, ku pajtueshmëria, koherenca, efektiviteti, efikasiteti dhe koordinimi në zbatimin e asistencës financiare do të monitorohen rregullisht nga një komision monitorues IPA II, mbështetur nga KPM-ja, i cili do të sigurojë një proces monitorimi në nivel programi.

Progresi i përgjithshëm do t'i nënshtrohet vlerësimit i cili do të bëhet pas zbatimit të aktiviteteve.

SHTOJCA I A INSTRUMENTI PËR ASISTENCËN E PARAANËTARËSIMIT (IPA) 2014–2020

Programi IPA CBC SHQIPËRI-KOSOVË*

* Ky emërtim nuk cenon qëndrimet në lidhje me statusin dhe është në pajtim me rezolutën 1244/1999 të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara dhe me opinionin e Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë (GJND) për Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës.

MIRATUAR MË 11.12.2014

Pasqyra e lëndës

Përmbledhje

Seksioni 1: Përmbledhje

1.1 Përmbledhje e programit

1.2 Përgatitje e programit dhe përfshirja e partnerëve

Seksioni 2: Zona e programit

2.1 Analiza e situatës

2.2 Konstatimet kryesore

Seksioni 3: Strategjia e programit

3.1 Argumentimi - Arsytimi për strategjinë e përzgjedhur për fushat e ndërhyrjes

3.2 Përshkrimi i prioritetëve të programit

3.3 Çështjet horizontale dhe ndërsektoriale

Seksioni 4: Plani financiar

Seksioni 5: Dispozitat zbatuese

LISTA E SHTOJCAVE

SHTOJCA 1: Situata dhe analiza SWOT - Hyrje

Përmbledhje

Titulli i programit	Programi i Bashkëpunimit Ndërkufitar Shqipëri–Kosovë, 2014–2020
Zona e programit	<u>Shqipëri:</u> - Rajoni i Lezhës - Rajoni i Kukësit <u>Kosovë:</u> - Rajoni Ekonomik Perëndimor dhe Rajoni Ekonomik Jugor
Objektivi i përgjithshëm i programit	Forcimi i marrëdhënieve të mira të fqinjësisë dhe zhvillimi social-ekonomik i rajoneve kufitare, përmes vlerësimit të potencialeve turistike, zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik, social, mjedisor dhe gjithëpërfshirës, në lidhje me trashëgiminë e përbashkët kulturore dhe natyrore.
Prioritetet tematike të programit	PT1: Mbrojtja e mjedisit, promovimi i politikave të zbutjes dhe përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimit dhe menaxhimit të rreziqeve; PT2: Inkurajimi i turizmit dhe trashëgimisë kulturore dhe natyrore; PT3: Investimi në rini, arsim dhe aftësi; PT4: Asistenca teknike.
Objektivat specifikë të programit	PT1: Mbrojtja dhe ruajtja e burimeve mjedisore; PT2: Promovimi i turizmit dhe vlefësimit i trashëgimisë kulturore dhe natyrore si një mënyrë për të nxitur zhvillimin ekonomik; PT3: Integrimi social-ekonomik i të rinjve; PT4: Garantimi për zbatimin e efektshëm, efikas, transparent dhe në kohë të programit dhe rritja e ndërgjegjësimit.
Alokimi financiar 2014–2020	8,400,000.00 euro
Mënyra e zbatimit	Menaxhim i drejtpërdrejtë
Autoriteti kontraktues	Delegacioni i Bashkimit Evropian në Shqipëri, ABA Business Center, rruga “Papa Gjon Pali II”, kati 17, Tiranë, Shqipëri Tel.: (+355) 4 222 8320 ose 223 0871-222 8479-223 4284
Autoritetet përkatëse në pjesëmarrjen e përfituesve IPA II	Shqipëri: Ministria e Integrimit Evropian, Bulevardi “Dëshmorët e Kombit”, sheshi “Nënë Tereza” 1010, Tiranë, Shqipëri

[strukturat operuese]	Tel: +355 4 22 286 45 Faks: + 355 4 22 562 67 Kosovë: Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal për Kosovën Ndërtesa e ish -"Rilindja", 10000, Prishtinë, Kosovë Tel.: (+381) 38 213 380
SPT/Antena	Sekretariati i Përbashkët Teknik do të vendoset në Kukës, Shqipëri "Hotel Amerika", kati 2, Kukës, Shqipëri Antena do të vendoset në Prizren, Kosovë "Remzi Ademaj" nr. 23, 2000, Prizren, Kosovë

Seksioni 1: Përmbledhje

Programi për bashkëpunimin ndërkufitar ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës do të zbatohet në kuadër të Instrumentit për Asistencën e Paraanëtarësimit (IPA II). IPA II mbështet bashkëpunimin ndërkufitar me synim nxitjen e marrëdhënieve të mira fqinjësore, inkurajimin e integritimit në BE dhe nxitjen e zhvillimit social-ekonomik. Dispozitat ligjore për zbatimin e tij janë përcaktuar në pjesët e mëposhtme të legjislacionit:

- Rregullorja (BE) nr. 231/2014 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e 11 marsit 2014, për themelimin e Instrumentit të Asistencës për Paraanëtarësimin (IPA II),
- Rregullorja (BE) nr. 236/2014 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e 11 marsit 2014, që përcakton rregulla dhe procedura të përbashkëta për zbatimin e instrumenteve të unionit për financimin e veprimit të jashtëm,
- Rregullorja e Komisionit për Zbatimin (BE) nr. 447/2014, e 2 majit 2014, mbi rregullat specifike për zbatimin e rregullores IPA II.

1.1 Përmbledhje e programit

Programi ndërkufitar IPA ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës mbulon një territor prej 8,335 km², me një popullsi të përgjithshme prej rreth 936,761 banorësh.

Gjatësia e vijës kufitare është 114 km³. Në Shqipëri zonat përfituese mbulojnë 48% të sipërfaqes së programit që mbulon 2 rajone të përbëra nga 8 bashki, me një total prej 362 vendbanimesh. Të dyja rajonet nga Shqipëria përfshijnë qarkun e Kukësit dhe qarkun e Lezhës. Në Kosovë⁴, zona përfituese mbulon 52% të zonës së programit dhe përfshin rajonin ekonomik jugor të përbërë nga 6 komuna dhe rajonin ekonomik perëndimor të përbërë nga 6 komuna.

Zona e programit ka një popullsi të përgjithshme prej 936.761 banorë, nga e cila 76% jetojnë në territorin e Kosovës dhe 24% jetojnë në anën e Shqipërisë. Në të gjithë zonën e programit popullsia është kryesisht rurale. Në rajonet e Kosovës 65.9% e popullsisë është rurale, ndërsa në Shqipëri popullsia rurale arrin 53.8%

Konkluzionet kryesore

Konkluzionet kryesore të analizës që pasqyrojnë përgatitjen e dokumentit janë përmbledhur si më poshtë:

Dallimet rajonale në aspektin e zhvillimit ekonomik dhe shoqëror janë të dukshme jo vetëm në të gjithë zonën e programit, por edhe brenda rajoneve. Zona e programit ka një ekonomi kryesisht industriale-agrare, me industri më të zhvilluar në anën e Kosovës, ndërsa rajonet shqiptare janë të dominuara nga bujqësia dhe shërbimet. Të dyja palët kanë, pak a shumë, të njëjtën strukturë ekonomike që mbështetet në bujqësi, shërbime, tregjet me shumicë dhe pakicë, ndërsa industria tradicionale është më e pranishme në rajonet e Kosovës. Bujqësia dhe turizmi janë përgjithësisht të rëndësishme për të dyja vendet, por edhe të pashfrytëzuara dhe të pazhvilluara. Tregtia ndërmjet të dyja anëve po vuan nga barrierat administrative. Disa faktorë të

³ Agjencia e Statistikave të Kosovës: Kosova, shifra të 2012-ës.

⁴ Agjencia Kadastrale e Kosovës, 2013.

rëndësishëm që përfaqësojnë kufizimet për zhvillimin ekonomik të rajonit janë, ndër të tjera, mungesa e njohurive teknologjike dhe aftësive të punës të nevojshme për t'iu përgjigjur kërkesave të tregut për shërbime dhe produkte të kualitetit të lartë. Prodhimet lokale nga të dyja anët e kufirit kanë pak ose aspak akses në tregjet rajonale dhe ndërkombëtare. Mekanizmat për mbështetjen e biznesit janë të dobët dhe të pamjaftueshëm, duke qenë pak më aktivë në Kosovë.

Konkurrueshmëria, produktiviteti dhe ekspertiza janë mjaft të ulëta në të gjithë zonën e programit. Investimi i mëtijshëm për rritjen e nivelit të prodhimtarisë dhe teknologjisë është parakusht për t'u bërë më konkurrues si brenda dhe jashtë vendit. Industria e lehtë dhe industritë e përpunimit të ushqimit konsiderohen edhe si potencial për rritjen e përsheptuar ekonomike të zonës së programit. Ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM-të), me më pak se 4 punonjës, dominojnë hartën e bizneseve, ndërsa rrjetet ekzistuese të biznesit në zonat kufitare janë të pashfrytëzuara. Niveli i bashkëpunimit të biznesit përtej kufirit është minimal. Sinergjitë midis komuniteteve të biznesit duhet të zhvillohen brenda zonës së programit dhe të përkrahen nga iniciativat (CBC) BNK.

Spektori i bujqësisë është i një rëndësie të madhe për zhvillimin ekonomik dhe punësimin në zonën e programimit në Shqipëri, meqë një pjesë e madhe e popullsisë ende jeton në zonat rurale, pavarësisht lëvizjeve mjaft të mëdha drejt zonave urbane. Veprimtaria bujqësore është më shumë një aktivitet ekonomik i orientuar nga prodhimi familjar i mbijetesës dhe fragmentimi i tokës është mjaft i lartë, gjithashtu. Madhësia e fermave bujqësore është mesatarisht 1.5 hektarë. Përmirësimi i infrastrukturës rurale dhe menaxhimit më të mirë të burimeve ujore mund të jenë prioritetet e ardhshme në zonën e programimit. Potenciali turistik është një mundësi e pashfrytëzuar në të dyja anët. Trashëgimia e pasur historiko-kulturore-artistike e zonës është një pasuri për zhvillimin ekonomik të zonës së programit.

Investimet e fundit të mëdha në infrastrukturën rrugore kanë qenë efektive për nxitjen e rritjes ekonomike të zonës së programit, e cila megjithatë kërkon një rrjet më të gjerë të infrastrukturave për zhvillimin e qëndrueshëm afatgjatë. Zona e programimit është gjeneratori më i madh i energjisë për të dy përfituesit IPA II. Të dyja rezervat e mundshme hidrike dhe të linjtit janë burime të rëndësishme në zonën e programit për gjenerimin e energjisë dhe zhvillimin e përgjithshëm ekonomik të përfituesve IPA II.

Mbrojtja e mjedisit duhet të merret seriozisht në konsideratë në planet e ardhshme të zhvillimit të zonës së programit. Vlerësimi i mëtijshëm i burimeve natyrore në funksion të zhvillimit ekonomik është një çështje kyçe për zhvillimin e zonës. Reduktimi i ndotjes ekzistuese, menaxhimi i mbetjeve urbane dhe sigurimi i cilësisë së ujit të pijshëm për qëllime të mbrojtjes së shëndetit publik dhe garantimi i një mjedisi të pastër, shoqëruar me masat për mbrojtjen e tokës nga shkatërrimi natyror dhe artificial, si edhe zbatimi i një procesi strategjik të planifikimit urban janë sfidat kryesore për t'u përballuar në zonën e programimit. Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve, kontrolli i ndotjes, përdorimi efikas i burimeve të energjisë dhe përmirësimi i menaxhimit të tokës janë ndër prioritetet kyçe që duhet të trajtohen nga planet qeveritare dhe lokale të zhvillimit.

Pabarazitë rajonale në të dyja anët e kufirit janë të dukshme. Varfëria është bërë një shqetësim urban, duke treguar një ecuri të ngadaltë të ekonomisë gjatë viteve të fundit, ndërsa rimëkëmbja e potencialit urban tashmë të ezauruar drejt rritjes ekonomike është bërë e domosdoshme. Papunësia mbetet në një shkallë shqetësuese për popullatën e zonës së programit, veçanërisht në anën e Kosovës, ku ka papunësi shumë më të lartë, veçanërisht ndërmjet të rinjve, popullsisë rurale dhe grave (në disa zona ajo e tejkalon 50%). Shërbimet sociale janë pak të zhvilluara dhe në mënyrë të pabarabartë; veçanërisht shërbimet shëndetësore kanë nevojë për përmirësime të mëdha, si në mbulim edhe cilësi.

Prioritet madhor për zonën e programit është edhe përmirësimi i sistemit arsimor në të gjitha nivelet, veçanërisht në zonat rurale. Mund të ndërmerren veprime të mëtijshme të përbashkëta për të krijuar rrjetet e qendrave të formimit profesional, si edhe institucionet e arsimit të lartë dhe

agjencitë e organizatat kërkimore. Avantazhet që vijnë nga gjuha e përbashkët duhet të shfrytëzohen më tej në zhvillimin e kurrikulave arsimore.

Përfundimisht, analiza PESTLE (analizë politike, ekonomike, social-kulturore, teknologjike, ligjore dhe mjedisore) dhe analiza SWOT (pikat e forta, dobësitë, mundësitë dhe kërcënimet) tregojnë se në zonën e programimit mund të identifikohen potencialet e pashfrytëzuara për zhvillimin ekonomik në sektorë të ndryshëm, të tillë si: ekonomia, mjedisi, turizmi, burimet kulturore dhe natyrore, rinia dhe arsimi.

Fushat kryesore të ndërhyrjeve

Objektivi i përgjithshëm i këtij programi BNK është të forcojë marrëdhëniet e mira të fqinjësisë dhe të nxisë zhvillimin ekologjikisht miqësor dhe gjithëpërfshirës shoqëror ekonomik të rajoneve kufitare, përmes promovimit të potencialit të tyre turistik dhe respektimin e trashëgimisë së përbashkët kulturore dhe natyrore.

Bazuar në analizat PESTLE dhe SWOT, prioritetet e mëposhtme tematike dhe objektivat specifike konsiderohen të dobishëm për nismat efektive BNK:

1. Mbrojtja e mjedisit, përshtatja dhe zbutja ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve:

Mbrojtja dhe ruajtja e burimeve mjedisore.

2. Promovimi i turizmit dhe i trashëgimisë kulturore dhe natyrore:

Promovimi i turizmit dhe valorizimi i trashëgimisë kulturore dhe natyrore si një mënyrë për të nxitur zhvillimin ekonomik.

3. Investimi në rini, arsim dhe aftësi:

Integrimi social-ekonomik i rinisë.

Përveç tri prioritetëve tematike të përmendura më lart, programet do të përfshijnë edhe një **prioritet të veçantë të asistencës teknike**, që synon, midis qëllimeve të tjera, sigurimin e menaxhimit dhe administrimit efikas të programit ndërkufitar.

1.2 Përgatitja e programit dhe përfshirja e partnerëve

Dy strukturat operuese (SO), veçanërisht Ministria e Integrimit Evropian të Shqipërisë dhe Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal të Kosovës, kanë punuar së bashku në mënyrë koherente për përgatitjen e programit.

Objektivi i përgjithshëm i këtij programi ndërkufitar është promovimi/forcimi i marrëdhënieve të mira fqinjësore dhe zhvillimi social-ekonomik i rajonit kufitar të rajonit.

Programi IPA CBC 2014–2020 midis Shqipërisë dhe Kosovës është rezultat i punës së përbashkët për ushtrimin e programimit të kryer nga përfituesit pjesëmarrës IPA II, duke përfshirë palët e interesuara nga institucionet qendrore, institucionet vendore të zonave përfituese të programit, dhomat e tregtisë dhe industrisë, bizneset dhe organizatat lokale. Përveç kësaj, Task-Forcat e Përbashkëta janë themeluar në të dy përfituesit IPA II për të përgatitur dhe zbatuar dokumentin e programimit së bashku me strukturat operative dhe SPT.

Ushtrimi i programimit filloi në mes të shtatorit të vitit 2013, duke vazhduar deri në maj 2014. Ky program u hartua nëpërmjet një procesi konsultimi të gjerë që përfshin aktorët vendorë dhe përfituesit potencialë nga të dyja anët e kufijve. Gjatë procesit, si SO-të dhe SPT u ndihmuan nga projekti “Ndërtimi i institucioneve ndërkufitare” (CBIB +) dhe nga asistenca teknike për BNK-në Kosovë.

Pyetësorët janë hartuar nga CBIB +, diskutuar me SO-të dhe shpërndarë nga SO-të me mbështetjen e SPT-së në institucionet e nivelit qendror dhe vendor, OSHC-të, për të mbështetur analizat PESTLE dhe SWOT për programin dhe për të siguruar një nga treguesit për identifikimin e prioritetëve të përbashkëta për zonën ndërkufitare. Një numër total prej 69 pyetësorësh, që përbëjnë mbi 65% e të anketuarve për të dy përfituesit IPA II kanë siguruar kontribut të mëtijshëm për përgatitjen e analizave PESTLE dhe SWOT dhe intervenimin logjik. Në këtë proces janë mbajtur edhe intervista sqaruese, duke përfshirë diskutimet me aktorët përkatës në nivel qendror dhe vendor, si edhe përfaqësues të shoqërisë civile në bazë qendrore

dhe vendore, duke synuar rajonet përfituese, për ta bërë procesin të arrijë një objektiv më të gjerë.

Draftdokumenti i parë i programit iu dorëzua Komisionit më 15 nëntor 2013, drafti i dytë i rishikuar u paraqit në 7 shkurt 2014 dhe versioni i tretë i rishikuar më 5 maj 2014.

Gjatë muajit dhjetor 2013, dy SO-të në koordinim edhe me CBIB + zhvilluan raundin e parë të takimeve konsultative, në formën e prezantimit të programit, me aktorët kryesorë lokalë në zonat e përzgjedhura, me qëllimin për të kërkuar të dhëna dhe rekomandimet të tyre.

Gjatë periudhës mars–maj 2014 u organizua nga SO-të, në koordinim me CBIB +, vala e dytë e konsultimeve, duke marrë në konsideratë një proces të gjerë konsultimi publik, për t'i paraqitur organizatave të shoqërisë civile, universiteteve, aktivistëve të shoqërisë civile në rajonet e përzgjedhura draftdokumentin e dytë të programit CBC. Aktorët e shoqërisë civile dhe përfaqësuesit e pushtetit vendor mbështetën fuqimisht prioritetet tematike të përzgjedhura për këtë program dhe siguruan, gjithashtu, detaje për sa u përket nevojave që lidhen me rajonet e tyre përkatëse, të cilat janë pasqyruar në mënyrë të rregullt në dokumentin e programit.

Përveç kësaj, për të koordinuar procesin në nivel kombëtar, një takim konsultativ u organizua edhe në Shqipëri me përfaqësues nga ministritë e linjës që mbulojnë prioritetet tematike të propozuara në programin.

Tabela - Takime dhe konsultime

20–21 qershor 2013	Takimi i Projektit CBIB + në Budva të Malit të Zi me të gjithë Përfituesit IPA II të Ballkanit Perëndimor, EUD-të përkatëse dhe DP e zgjerimit që prezantuan procesin e programimit IPA për periudhën 2014–2020 në rajon.
26 korrik 2013 Prizren, Kosovë	Takimi i përbashkët përgatitor (OS AL, OS KSV, stafi SPT/antena, CBC AT në Kosovë) - Diskutimi i prioritetëve tematike të sugjeruara për bashkëpunimin ndërkufitar në kuadër të IPA II, themelimi i Task-Forcave
6 gusht 2013 Prishtinë, Kosovë	Takimi konsultativ me SPT/A dhe RDAs (OS KSV, EUO, RDA, CBC AT në Kosovë). Për të kërkuar mbështetjen e RDAs në mbledhjen e të dhënave të sondazhit.
shtator 2013	Ngritja e Task-Forcave të Përbashkëta, përkatësisht në Shqipëri dhe Kosovë, që synojnë Ushtrimin e Programimit për Shqipërinë - Kosovën.
shtator 2013 16, 17 Tiranë, Shq., dhe 18 shtator, Prishtinë, KOS	Hapja e takimeve në Tiranë dhe në Prishtinë me ekipin CBIB + dhe koordinimi për ushtrimin e programimit IPA CBC 2014–2020
27 shtator 2013 në Tiranë	Trajnimi CBIB + mbi zhvillimin dhe formulimin e strategjisë
Shtator–tetor (2 misione CBIB+)	Takimi me strukturat operative të Kosovës për të diskutuar mbi dokumentet strategjike, zhvillimi i analizave PESTLE dhe SWOT
28 tetor 2013 Tiranë, Shqipëri	Takimi i parë i përbashkët i Task-Forcës për programin Shqipëri–Kosovë në Tiranë, për të diskutuar mbi dokumentin e programit analizat PESTLE dhe SWOT dhe prioritetet
14 nëntor 2013 Prishtinë, Kosovë	Takimi i dytë i përbashkët i Task-Forcës për Programin Shqipëri–Kosovë në Prishtinë, për të diskutuar mbi logjikën e intervenimit të programit, diskutuar dhe rënë dakord
15 nëntor 2013	Dorëzimi i draftit të parë të Dokumentit të Programimit në Drejtorinë e Përgjithshme të Zgjerimit
21–22 nëntor 2013 Beograd, Serbia	Forumi Rajonal Konsultativ CBC në Beograd
12 dhjetor 2013 Tiranë, Shqipëri	Takim teknik i procesit të programimit: OS, DG ELARG, Delegacionit të BE dhe CBIB + - Diskutimi mbi strategjitë e programit

18 dhjetor 2013, Rajoni Kukës, Shq. Konsultim publik paraprak Takim prezantimi	U prezantua dokumenti i programit, si edhe procesi i programimit dhe arsyetimi për përzgjedhjen e strategjisë së ndërhyrjes. Strategjia e ndërhyrjes dhe prioritetet tematike të zgjedhura janë konfirmuar nga palët e interesuara
19 dhjetor 2013, rajoni i Lezhës, Shq. Konsultim publik paraprak Takim prezantimi	U prezantua dokumenti i programit, si edhe procesi i programimit dhe arsyetimi për përzgjedhjen e strategjisë së ndërhyrjes. Strategjia e ndërhyrjes dhe prioritetet tematike të zgjedhura janë konfirmuar nga palët e interesuara
Mesjanari–7 shkurt 2014	Reflektimi mbi komentet e marra
7 shkurt 2014	Dorëzimi i draftit të dytë të dokumentit të programimit në DG e zgjerimit
27 mars 2014, rajoni i Lezhës, Shq. Takim i gjerë konsultimi publik me shoqërinë civile dhe aktorët vendorë	Procesi i programimit së bashku me prioritetet e programit iu prezantuan organizatave të shoqërisë civile dhe përfaqësuesve të pushtetit vendor të rajonit të Lezhës, ndjekur nga diskutime aktive mbi rekomandimin dhe sugjerimet nga pjesëmarrësit. Prioritetet u konfirmuan plotësisht nga palët e interesuara
15 prill 2014, rajoni Kukës, Shq. Takim i gjerë konsultimi publik me shoqërinë civile dhe aktorët vendorë	Procesi i programimit së bashku me prioritetet e programit iu prezantuan organizatave të shoqërisë civile dhe përfaqësuesve të pushtetit vendor të rajonit të Kukësit, ndjekur nga diskutime aktive mbi rekomandimin dhe sugjerimet nga pjesëmarrësit. Prioritetet u konfirmuan plotësisht nga palët e interesuara.
16 prill 2014, Tiranë, Shq. Takim konsultimi me ministrinë e linjës	Procesi i programimit dhe prioritetet e programit për të 3 kufijtë, AL-KSV, MNE-AL, MK-AL iu prezantuan ministrive të linjës që mbulojnë prioritetet në dokumentet, në mënyrë që të konsultohet në lidhje me programet aktuale kombëtare në fushat përkatëse të veprimit në mënyrë që të mos mbivendosen dhe të shikohen sinergjitë e mundshme. Draftdokumentet ishin në përputhje edhe me strategjitë kombëtare dhe u konceptuan si shumë të rëndësishme për zhvillimin e rajoneve nga pjesëmarrësit.
17 prill–1 maj 2014	Reflektimi mbi komentet e marra nga KE-ja dhe takimet e konsultimeve me publikun.
5 maj 2014	Dorëzimi i draftit të tretë paraprak të dokumentit të programimit në DG e zgjerimit
12 maj 2014 Takim konsultimi në Prizren	Procesi i programimit së bashku me prioritetet e programit iu prezantuan organizatave të shoqërisë civile dhe përfaqësuesve të qeverisjes vendore të rajoneve ekonomike jugore dhe perëndime ndjekur nga diskutime aktive për rekomandimin dhe sugjerimet nga pjesëmarrësit. Prioritetet u konfirmuan plotësisht nga aktorët.
Maj 2014	Dorëzimi i draftit përfundimtar në Komisionin Evropian.

Seksioni 2: Zona e programit

2.1 Analiza e situatës

Zona⁵ e programit për programin ndërkufitar ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës mbulon një territor prej 8,335 km², me një popullsi prej rreth 936 761 banorësh. Gjatësia e përgjithshme e vijës kufitare është 114 km⁶.

Figura 1: Harta e zonës së programit

Në **Shqipëri**⁷ zonat përfituese mbulojnë 3,994 km² që përfshijnë 2 rajone dhe 8 komuna, me një total prej 362 vendbanimesh:

■ Rajoni i Kukësit përfshin rrethet Kukës, Has dhe Tropojë, 3 komuna, 24 komuna dhe 206 vendbanime.

■ Rajoni i Lezhës përfshin rrethet Lezhë, Mirditë dhe

⁵ Zona ndërkufitare përfituese është përcaktuar në përputhje me nenin 88 të rregullores zbatuese IPA.

⁶ Agjencia e Statistikave të Kosovës: Kosova në shifra 2012.

⁷ Censusi i Popullsisë dhe Banesave 2011, INSTAT, Shqipëri.

Kurbin, 5 bashki, 16 komuna dhe 170 vendbanime.

Në Kosovë⁸ zona përfituese mbulon 4,341 km² dhe përfshin rajonet ekonomike të mëposhtme:

■ **Rajoni Ekonomik Jugor** përbëhet nga 6 bashki: Prizren, Dragash/Dragaš, Rahovec/Orahovac, Suharekë/Suva Reka, Malishevë/Mališevo dhe Mamusha/Mamuša.

■ **Rajoni Ekonomik Perëndimor** përbëhet nga 6 bashki: Pejë/Peć, Deçan/Dečani, Gjakovë/Đakovica, Istog/Istok, Klinë/Klina dhe Junik.

As Shqipëria dhe as Kosova nuk kanë futur ende zyrtarisht klasifikimet⁹ e Nomenklaturës së Njësive Territoriale për Statistikat (NUTS). Si rrjedhojë, zonat përfituese bazohen për Shqipërinë në rajonet administrative dhe për Kosovën në përcaktimin “rajon ekonomik”.

Zona e programit ka një profil të ndryshëm gjeografik. Ajo është e pasur me vargmale, fusha, lugina, lumenj dhe liqene. Është e pasur në pyje, kafshë të egra dhe kullota (pyjet dhe livadhet mbulojnë 50% të sipërfaqes së përgjithshme). Terreni, gjithashtu, është mjaft i vështirë me vendndodhje të pashfrytëzuara duke e bërë atë një atraksion për turizmin në të dyja anët e kufirit. Zona ka kontraste të terreneve malore dhe fushore, burime ujore, liqene, peshkim, lumenj, që rrjedhin nga të dyja anët e kufirit dhe dalin në det përmes Lezhës. Autostrada e re e ndërtuar të kalojë përmes Durrësit për në Kukës dhe pastaj përmes kufirit në Prishtinë ka kontribuar në mënyrë të konsiderueshme në rritjen e lëvizshmërisë së njerëzve dhe të mallrave, për qëllime të ndryshme, si: tregtisë, turizmit, arsimit dhe shkëmbimeve, që nga viti 2009.

Kjo është një zonë tradicionale për mbarështimin e deleve dhe konsiderohet të jetë një zonë e madhe kullote në Evropë. Zona është e pasur në minerale, si: krom, qymyr, hekur-nikel, bakër, gëlqere, rërë kuarci dhe mermer dhe përmban monumente të shumta natyrore.

E gjithë zona e programit banohet kryesisht nga popullsia fshatare. Në rajonet përfituese të Kosovës 65.9% e popullsisë është rurale, ndërsa në Shqipëri ajo përfshin 53.8%. E tërë zona e programit ka një **popullsi relativisht të re** (rreth 51% e grup-moshës nga 0–27). Tendenca e **rritjes së popullsisë** është duke rënë në të dyja anët e kufirit. Ka pasur një rënie të vazhdueshme të numrit të lindjeve. Për më tepër, në të dyja anët ka pasur një tendencë të lëvizjeve masive migratore të brendshme dhe të jashtme, të cilat kanë ndikuar negativisht në rritjen e popullsisë dhe strukturën e zonës së programit.

Reformat e politikave

Shqipëria dhe Kosova aspirojnë të bëhen anëtare të Bashkimit Evropian. Sondazhet e përsëritura të perceptimit publik tregojnë se ato mbeten ndër përfituesit IPA II me qëndrimin më pozitiv (më shumë se 95%) për t'u bërë anëtar i familjes së Bashkimit Evropian. BE nënvizon¹⁰ një sërë sfidash kyçe përpara me të cilat Shqipëria dhe Kosova përballen, të tilla si: shteti i së drejtës; funksionimi i institucioneve që garantojnë demokracinë; të drejtat themelore; dhe tejkalimi i trashëgimisë të së kaluarës në rastin e Kosovës.

Ekonomia

Shqipëria ka ecur relativisht mirë gjatë dekadës së fundit. Vendi ka qëndruar larg recesionit, duke ruajtur ritmet pozitive të rritjes, pavarësisht ekspozimit të saj ndaj krizës ekonomike që e goditi fort Greqinë dhe Italinë, edhe duke qenë e rrethuar nga ekonomitë rajonale kontraktuese. Rritja e PBB-së është ngadalësuar nga norma e rritjes 7.5% në 2008, në një normë më të ulët të rritjes 1.6% në vitin 2012. **Kosova** ka bërë progres në drejtim të krijimit të një ekonomie funksionale të tregut. Nevojiten reforma dhe investime të konsiderueshme për të mundësuar që ajo të përballojë në afat të gjatë presionin konkurrues dhe forcat e tregut. Situata e vështirë ekonomike në rajon dhe BE-ja kanë ndikuar ekonominë e Kosovës, megjithëse më pak se përfituesit e tjerë të IPA II në rajon. PBB-ja e Kosovës u rrit me 2.5% në 2012¹¹.

Dallimet rajonale në aspektin e zhvillimit social-ekonomik janë të dukshme jo vetëm në të

⁸ Agjencia Kadastrale e Kosovës 2013.

⁹ Nomenklatura e Njësive Territoriale për Statistikat.

¹⁰ KE - Strategjia e Zgjerimit dhe Sfidat Kryesore 2013–2014, tetor 2013.

¹¹ Raporti i Progresit i Komisionit Evropian për Kosovën, tetor 2013.

gjithë zonën e programit, por edhe brenda rajoneve.

Zona e programit ka një ekonomi kryesisht industriale-agrare, me industrinë më të zhvilluar në anën e Kosovës, ndërsa rajonet shqiptare janë të dominuara nga bujqësia dhe shërbimet. Për momentin, rritja ekonomike është modeste. Megjithatë, ka shenja të rimëkëmbjes ekonomike pas një periudhe të ngeçjes ekonomike (stanjacionit).

Sektori privat

Operatorët ekonomikë në zonën e programit janë shumë të fragmentuar dhe të vegjël në madhësi, që pasqyron strukturën e ndërmarrjeve në nivel kombëtar, që tregon se biznesi është më së shumti familjar dhe se mbizotëron vetëpunësimi. Struktura e ndërmarrjeve dominohet nga ndërmarrjet shumë të vogla, që punësojnë 1–4 persona, të cilat përbëjnë pothuajse 90% të totalit të ndërmarrjeve në zonat përfituese.

Infrastruktura

Rrugët: Kosova dhe Shqipëria janë pjesë e rrjetit¹² SEETO me Autostradën 7 (314 km), që kalon te të dyja ato¹³. **Hekurudhat:** Nuk ka lidhje hekurudhore mes Shqipërisë dhe Kosovës. Për shkak të mungesës së investimeve, infrastruktura hekurudhore është shumë e varfër, mungojnë терминаlet e mirë-zhvilluar, shinat dhe linjat.

Energjia: Zona e programimit është gjeneratori më i madh i energjisë në të dy përfituesit IPA II.

Mjedisi

Zona e programit është jashtëzakonisht e pasur me biodiversitet dhe burime natyrore. Mbrojtja dhe valorizimi i këtyre aseteve është padyshim një nga pikat kyçe për zhvillimin e qëndrueshëm dhe mund të ofrojë mundësi të shumta për bashkëpunimin ndërkufitar. Zona e programit ofron klimë dhe biodiversitet të pasur, duke përfshirë një peizazh të mrekullueshëm që nga malet më të larta në zonë, kodra, fusha, liqen, lumenj dhe bregdet.

Mbetjet dhe kanalizimet

Furnizimi me ujë, sistemet e kanalizimit dhe të ujitjes mbeten problematike në zonën e programimit. Reduktimi i ndotjes ekzistuese, menaxhimi i mbetjeve urbane dhe sigurimi i cilësisë së ujit të pijshëm për qëllime të mbrojtjes së shëndetit publik dhe garantimi i një mjedisi të pastër, shoqëruar me masat për të mbrojtur tokën nga shkatërrimi natyror dhe shkatërrimi nga njeriu, si edhe zbatimi i një procesi strategjik të planifikimit urban janë sfidat kryesore për t'u përballuar në zonën e programimit.

Bujqësia dhe zhvillimi rural

Edhe pse ka burime të bollshme ujore dhe një kërkesë të madhe për produktet bujqësore, zona e programimit ka potencial të kufizuar për zhvillimin e bujqësisë. Modernizimi i bujqësisë, përmirësimi i proceseve të prodhimit dhe zbatimi i rregullave dhe standardeve të BE-së për sigurinë ushqimore, rritja e prodhimit bujqësor tradicional dhe mbështetja e bashkëpunimit midis prodhuesve janë sfida për t'u përballuar në zonën e programimit dhe që mund të mbështeten nga iniciativat ndërkufitare. Për sa u përket eksporteve/importeve bujqësore mes Shqipërisë dhe Kosovës, është parë një rritje pozitive vjetore prej 4–6% gjatë tri viteve të fundit. Bujqësia është një nga sektorët që përmban një potencial të madh për tregtinë dhe shkëmbimet ndërmjet komuniteteve që jetojnë në zonat kufitare dhe më gjerë.

Turizmi

Turizmi ka dhënë një kontribut të rëndësishëm në rritjen e zonës; madhësia e madhe e tregut të turizmit rajonal tregon një potencial të pashfrytëzuar në masë të madhe. Zhblllokimi i këtij potenciali do të japë një stimul të konsiderueshëm në rritjen ekonomike në të dyja anët e kufirit. Zona e programit ofron një larmi të karakteristikave lokale që janë të përshtatshme për aktivitete turistike, si: natyrën e bukur dhe peizazhet spektakolare, folklorin tradicional dhe disa vende (site) kulturore dhe historike me famë botërore. Malet, parqet kombëtare, zonat e mbrojtura dhe pyjet janë të njohura për bukurinë dhe egërsinë e tyre dhe mund të jenë me interes të madh për

¹² Observatori i Transportit i Evropës Juglindore.

¹³ Route 7, drejtimet përfshijnë: Lezhë (Shqipëri)–Prishtinë/Priština (Kosovë)–Doljevac (Serbi).

turistët dhe ofrojnë mundësinë për të organizuar sporte dimërore dhe në natyrë. Vija bregdetare, liqenet dhe lumenjtë e shumtë ofrojnë një mundësi të shkëlqyer për turizmin turistik dhe të aventurës.

Tregu i punës

Situata në tregun e punës paraqet një pasqyrë të qartë të pabarazive të rajonit. Shkalla e papunësisë në Kosovë është e lartë 30.9%¹⁴. Në Kosovë, pjesa relative e popullsisë në moshë pune është 64%, ndërsa shkalla e pjesëmarrjes së fuqisë punëtore është 36%; është shumë e ulët në krahasim me Shqipërinë (68.2%).

Numri i personave të papunë në zonën e programit të Kosovës është 87.181, që përfaqëson 38% të numrit të përgjithshëm të të papunëve të regjistruar në Kosovë. Papunësia është veçanërisht e lartë në mesin e të rinjve (55.3%). Rritja e potencialit për popullatën joaktive në Kosovë është shumë shqetësuese, meqë numri i të rinjve që hyjnë në popullsinë në moshë pune është tri herë më i lartë se numri i personave që arrijnë moshën e pensionit. Në anën e zonës së programimit të Kosovës, numri i madh i të rinjve që hyjnë në tregun e punës çdo vit së bashku me vetëm një pjesë të vogël të të diplomuarve që gjejnë punë rezulton në shkallën më të lartë të papunësisë në rajon. Shqetësimi rritet për shkak të faktit se sistemi arsimor në Kosovë nuk prodhon të diplomuar me aftësitë e nevojshme për t'iu përshtatur kërkesave të tregut të punës, dhe aftësitë e të diplomuarve bëhen të vjetruara kur nuk përdoren¹⁵. Në tërësi, niveli i aktivitetit ekonomik në këtë zonë është i pamjaftueshëm për të absorbuar personat që hyjnë në tregun e punës.

Punësimi në raport popullsie në zonën e programit në anën e Kosovës është më i ulët se mesatarja e brendshme (e vendit), me 22% (45,050) në Rajonin Ekonomik Perëndimor, dhe 23% (56,599) në Rajonin Ekonomik Jugor. Sektorët e industrisë përpunuese, tregtisë, arsimit dhe ndërtimit punësuan pothuajse gjysmën e të punësuarve në Kosovë në vitin 2012

Sektorët kryesorë të punësimit në Rajonin Ekonomik Perëndimor janë tregtia dhe industria përpunuese me 17%, e ndjekur nga administrata publike me 14.8%. Në Rajonin Ekonomik Jugor, bujqësia është sektori që ka punësuar 16.4% të forcës aktive të punës, pasuar nga tregtia dhe industria e përpunimit me 16%.

Megjithatë është vërejtur një ndryshim i vogël pozitiv, përqindja e punëkërkuesve e konsideruar si të pakualifikuar është 57% (duke përfshirë edhe grupin pa ndonjë arsim formal dhe atë vetëm me arsim fillor), ndërsa ata me arsim të lartë dhe universitar janë vetëm në 3%, kurse ata me arsim të mesëm 28%.¹⁶

Në Rajonin Ekonomik Jugor, bujqësia është sektori që punëson 16.4% të forcës aktive të punës, ndjekur nga tregtia dhe shërbimet artizanale me 16%. Veç kësaj, 38,388 banorë ose 12.38% e sigurojnë jetesën e tyre nga pensionet, asistenca sociale dhe programet e tjera të mirëqenies dhe kujdesit shëndetësor, ndërsa 12.19% të tjerë varen nga remitancat e huaja dhe burime të tjera. Gjithashtu, 160,556 banorë ose rreth 51% e popullsisë mbështeten nga të tjerët për jetesën e tyre, shifër që mbulon edhe pjesën e popullsisë “ekonomikisht joaktive”.

Punësimi i përgjithshëm në Shqipëri arriti në 56.4% në vitin 2012, ndërsa norma mesatare e papunësisë në vitin 2013 arriti në 13.9%, e mbetur në të njëjtat nivele të vitit 2011. Fuqia punëtore totale në Shqipëri arriti në 2.229,652 njerëz në fund të dhjetorit 2012¹⁷. Shkalla e pjesëmarrjes së fuqisë punëtore në Shqipëri është 68.2%. Shkalla e punësimit tregon një trend në rënie. Nga 58.8% në fillim të vitit 2012, ajo ra në 48.5% në fund të vitit 2013. Përqindja e të rinjve të punësuar (15–29) në të njëjtën periudhë ka rënë nga 39.4% në 28%¹⁸. Sektori i bujqësisë punëson mbi 40%, ndjekur nga punësimi në tregun e orientuar të shërbimeve (20%), sektori i shërbimeve jo të tregut (17%), si dhe të ndërtimit dhe industrisë së përpunimit, secili me rreth

¹⁴ Agjencia Kosovare për Statistikat dhe Banka Botërore: Rezultatet e Anketës së Fuqisë Punëtore në Kosovë, 2012.

¹⁵ Organizata për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim.(OECD), 2013.

¹⁶ Puna dhe Punësimi - Raporti i Performancës 2012 - MPMS prill 2013.

¹⁷ INSTAT, Tregu i Punës 2011–2012.

¹⁸ INSTAT, Anketa e Fuqisë Punëtore, T1.2012-T4.2013.

7%.

Papunësia në rajonin e Kukësit pasqyron të njëjtën normë mesatare të papunësisë si ajo në nivel kombëtar, si edhe të njëjtën strukturë të punësimit. Rajoni i Kukësit ka një popullsi relativisht të re. Grup mosha 15–64 vjeç, që përfaqëson popullsinë e moshës së punës përbën 46% të totalit. Numri i të papunëve në Lezhë ishte 15.021 deri në fund të vitit 2012. Personat e papunë në Lezhë përbëjnë 10.6% të totalit të fuqisë punëtore aktive, ndërsa në Kukës 10.322 të papunë përbëjnë rreth 7% të totalit¹⁹.

Gjithashtu, në anën shqiptare të zonës së programimit numri i madh i të rinjve që hyjnë në tregun e punës çdo vit është i lartë, ndërsa pjesa e vogël e të diplomuarve që gjejnë punë rezulton në normën më të lartë të papunësisë, veçanërisht në rajonin e Kukësit. Kjo është e lidhur edhe me faktin se sistemi arsimor në zonën e programeve nuk ofron aftësitë e nevojshme për përballimin e kërkesave të tregut të punës. Nga ana tjetër, niveli i aktivitetit ekonomik në këtë zonë është i pamjaftueshëm për të thithur personat e rinj që hyjnë në tregun e punës.

Sistemi i mbrojtjes sociale siguron mbështetje për një pjesë të konsiderueshme të popullatës në të dy anët e zonës së programimit.

Varfëria

Kufiri absolut i varfërisë në **Shqipëri** në vitin 2012 ishte 35.2 euro për person të rritur²⁰. Varfëria është rritur në Shqipëri, ndërsa shkalla e varfërisë në vitin 2012 u rrit në 14.3% krahasuar me 12.4% të regjistruar në vitin 2008. Cenueshmëria e popullsisë shqiptare u rrit në vitin 2012; numri i personave të regjistruar nën nivelin e varfërisë u rrit me 8.4%. Varfëria ekstreme arriti në 2.2% në vitin 2012, krahasuar me 1.2% të regjistruar në vitin 2008.

Gjatë vitit 2012, rritja e shkallës së varfërisë në zonat urbane u përshpejtua në krahasim me shkallën e varfërisë në zonat rurale. Numri i personave të varfër në zonat rurale ka rënë me 11.8%, ndërsa numri i të varfërve në zonat urbane është rritur ndjeshëm nga 36.8% në vitin 2012 krahasuar me vitin 2008. Kjo tregon se popullsia e zonave rurale dhe rajoneve veriore të Shqipërisë ka lëvizur drejt zonave urbane, kryesisht në Tiranë, në kryeqytet, dhe në zonat bregdetare - këta të fundit regjistrojnë normën më të lartë të varfërisë në vitin 2012 në një mesatare prej 17.6%. Pabarazitë rajonale në Shqipëri janë evidente, edhe pse duket sikur varfëria ka migruar nga zona veriore drejt zonës bregdetare. Të gjitha rajonet në zonën e programimit janë mbi normën mesatare të varfërisë kombëtare, me Kukësin si rajoni më i varfër i vendit mesatarisht një normë prej 21.8% e varfërisë, e ndjekur nga rajoni i Lezhës me 17.5%. Varfëria është bërë një shqetësim urban, që tregon një ecuri të ngadaltë të ekonomisë gjatë viteve të fundit, dhe se rimëkëmbja e potencialit të ezauruar urban për të udhëhequr rritjen ekonomike është bërë e domosdoshme.

Të dhënat e nivelit të varfërisë në **Kosovë** nuk janë premtuese. Treguesit e varfërisë në Kosovë janë përkeqësuar në vend të përmirësimit gjatë viteve. Bazuar në të dhënat zyrtare statistikore në vitin 2012, është llogaritur se rreth 34.5% e popullsisë së Kosovës jeton në varfëri të përgjithshme dhe rreth 12.1% jetojnë në varfëri²¹ ekstreme. Niveli i varfërisë në zonat rurale është më i lartë se në zonat urbane, ndërsa në mes të meshkujve dhe femrave niveli i varfërisë në vitin 2011 ishte pothuajse i njëjtë²². Nuk ka të dhëna në lidhje me shkallën e varfërisë nga rajonet ekonomike të Kosovës.

Arsimi

Arsimi mbetet një nga prioritetet kryesore në zonën e programimit. Arsimi jepet në të gjitha nivelet: fillor, i mesëm dhe terciar (universitar). Gjenden 589 shkolla për 137.557 nxënës që

¹⁹ INSTAT, Buletini Statistikor Tremujor nr. 2, 2013.

²⁰ Shqipëria, Tendencat e Varfërisë, shtator 2013, INSTAT- Banka Botërore.

²¹ Anketa e Banesave e vitit 2011 vlerësoi se 29.7% e popullsisë së Kosovës jeton nën kufirin e varfërisë, me 10.2% të popullsisë që jeton nën kufirin e varfërisë së skajshme (Agjencia e Statistikave të Kosovës).

²² Në vitin 2011, 30.3% e femrave në Kosovë jetojnë në varfëri në krahasim me 29.2% të meshkujve, me një pikë përqindjeje diferencë. Nga viti 2009 deri në vitin 2010 shkalla e varfërisë ka rënë pak më shumë për meshkujt se te femrat.

ndjekin nivelin e *arsimit fillor* në tërë zonën²³ e programimit. Ka 89 shkolla për *arsimin e mesëm* në zonën e programimit, nga të cilat 34 në zonat shqiptare dhe 55 në zonën e Kosovës. Ka një përqindje të lartë të të rinjve që ndjekin arsimin e mesëm në zonën urbane, krahasuar me 37.02% në zonën rurale. Gjenden 3 *shkolla profesionale* në Lezhë dhe 1 në Kukës.

Qendrat e formimit profesional në Pejë dhe në Gjakovë ofrojnë programe të ndryshme profesionale për të rriturit. Gjenden institucione të *arsimit të lartë* në zonë. Universiteti i Tiranës ka hapur degën e tij në Kukës me 3 fakultete. Gjatë vitit akademik 2011–2012 kanë qenë 671 studentë të regjistruar. Gjenden 3 universitete në qendrat më të mëdha urbane në zonën e Kosovës, si në Pejë/Peć, Gjakovë/Đakovica dhe Prizren.

Në lidhje me **Kërkimin dhe zhvillimin**, zonës së programimit i mungon totalisht infrastruktura dhe kapacitetet.

Shëndetësia

Në **Shqipëri**, sistemi shëndetësor publik menaxhohet nga qeveria²⁴ qendrore. Kujdesi parësor shëndetësor në Shqipëri jepet në nivel komune dhe bashkie, ndërsa kujdesi shëndetësor dytësor është i vendosur kryesisht në qendrat më të mëdha urbane të zonës së programimit, si pjesë e rajonalizimit të shërbimeve shëndetësore spitalore.

Sistemi i kujdesit shëndetësor në **Kosovë** siguron mbrojtje shëndetësore në tri nivele:

Parësor²⁵, sekondar dhe terciar. Në të gjithë zonën e programit sistemi shëndetësor ballafaqohet me nevojën për t'u përgjigjur në mënyrën më efektive dhe efektive, të krahasueshme me vendet e tjera evropiane dhe standardet e BE-së.

Kultura

Trashëgimia historike dhe kulturore është një nga pasuritë më të rëndësishme të zonës së programit. Ka lidhje shumë të fortë midis popullatave të dyja anëve të zonës së programit, të cilat rrjedhin nga gjuha dhe historia e përbashkët, nga rrënjët e thella të përbashkëta dhe marrëdhëniet intensive të njerëzve, marrëdhëniet kulturore dhe komerciale dhe shkëmbimet që kanë lidhur këto territore dhe banorët e tyre për shekuj. Rajoni është i pasur me vende dhe monumente të shumta historike dhe feje, si edhe në traditat dhe folklor. Evente të shumta kulturore dhe festivale janë organizuar, dhe ka tradita të shumëllojshme të kulinarisë dhe të zejtarisë që mund të luajnë një rol të rëndësishëm në promovimin e turizmit, por, deri tani, këto janë pamjaftueshmërisht të njohura, të nënvlerësuara dhe nuk shfrytëzohen. Shkëmbimet kulturore paraqesin një shtytje të madhe për zbatimin e bashkëpunimit ndërkufitar. Si Shqipëria dhe Kosova marrin pjesë në Programin e Lisbonës për Mbrojtjen dhe Promovimin e Trashëgimisë Kulturore.

Shoqëria civile

Sektori OSHC-së i **Shqipërisë** është i vogël dhe i zhvilluar në mënyrë të pabarabartë. Shumica e OSHC-ve janë të përqendruara në kryeqytet dhe qytetet më të mëdha. OSHC-të janë shumë pak të pranishme në zonat rurale dhe të largëta. Aktivitetet kryesore të OSHC-ve janë mbrojtja dhe kërkime/hulumtimet në fushën e promovimit të të drejtave të njeriut, mbrojtjen dhe të drejtat e fëmijëve, demokracisë dhe qeverisjes së mirë, si dhe mendimin e politikave dhe zhvillimin ekonomik. Shoqëria civile në **Kosovë** përfshin shumë organizata joqeveritare (OJQ) të regjistruara. Vetëm disa shembuj të iniciativave jo të regjistruara mund të gjenden dhe shumica e tyre lindin në baza të posaçme dhe nuk vazhdojnë të jenë aktive, pasi çështja konkrete/problemi është zgjidhur.

²³ Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Vjetari Statistikor 2010–2011: <http://www.mash.gov.al/File/statistika/vjetari-statistikor-per-arsimin-2010-2011-dhe-seri-kohore.pdf>.

²⁴ Brenda rajonit, drejtoritë e ndryshme të Rrethit për Shëndetësinë, pjesë e Ministrisë së Shëndetësisë në Tiranë, kanë përgjegjësi të caktuara operative dhe administrative.

²⁵ Mjekësia familjare/kujdesi parësor shëndetësor është pjesë e sistemit qeveritar të kujdesit shëndetësor dhe është rregulluar në të gjitha bashkitë dhe komunat e Kosovës. Koncepti i mjekësisë familjare nënkupton aplikimin e masave parandaluese dhe të kujdesit shëndetësor publik.

2.2 Konstatimet kryesore

Zona e programit është e ndryshme, por ende disa tipare të përbashkëta në lidhje me natyrën, pozitën gjeografike, tendencat demografike, ekonomia, kapitali njerëzor etj., mund të gjenerojnë sinergji dhe të jenë një mundësi e mirë për zhvillimin dhe zbatimin e nismave të BNK-së.

Struktura e ekonomisë së zonës në kufi është më shumë, në përputhje se sa komplementare. Të dyja palët kanë, pak a shumë, të njëjtën strukturë të prodhimit. Të dyja palët mbështeten në bujqësi, shërbime, tregtinë me shumicë dhe pakicë, ndërsa industria tradicionale është më e pranishme në rajonet e Kosovës. Bujqësia dhe turizmi janë përgjithësisht të rëndësishme për të dyja palët, por të dyja krejt të pashfrytëzuara. 4–6% e rritjes vjetore në eksporte/importe të viteve të fundit, veçanërisht e produkteve bujqësore është një tregues se potencialet janë atje. Sfidat kryesore përfshijnë:

Trajtimin e pabarazive ekonomike rajonale: niveli i ulët i produktivitetit si pasojë e mungesës së teknologjive të ekspertizës dhe aftësive të punës dhe mospërputhjes së kërkesës së tregut për shërbime të cilësisë së lartë dhe të produkteve dhe aftësive të pamjaftueshme të punës. Tregtia në mes të dyja anëve po pëson barrierat e rënda administrative, të cilat janë të vështira për t'u shpjeguar.

Konkurrueshmëria, produktiviteti dhe ekspertiza janë mjaft të ulëta në të dyja anët e kufirit.

Investimi më tej në rritjen e nivelit të produktivitetit dhe të teknologjisë është një parakusht për t'u bërë më konkurrues, si brenda dhe jashtë vendit. Sfidat kryesore në të dyja anët e programit përfshijnë nevojën për përmirësimin e kushteve dhe, veçanërisht, infrastrukturën për të bërë biznes dhe tërheqjen e IHD-ve. Industria e lehtë dhe industritë e përpunimit të ushqimit konsiderohen edhe si një potencial për rritjen e përshpejtuar ekonomike të zonës së programit, por cilësia dhe standardet e produkteve, si edhe qasja e tyre në Kosovë dhe jashtë tregut mbeten një sfidë.

NVM-të me më pak se 4 punonjës dominojnë hartën e bizneseve, ndërsa rrjeti ekzistues i biznesit në zonat kufitare është një potencial i pashfrytëzuar. Një sfidë kyçe është qasja e dobët e SME-ve në financim. Politikat tepër të kujdesshme të kreditimit të miratuara nga institucionet financiare për të dy përfituesit IPA II janë një pengesë serioze në rritjen e ndërmarrjeve në zonën e programit. Niveli i bashkëpunimit të biznesit përtej kufirit është relativ. Sinergjitë midis komuniteteve të biznesit duhet të zhvillohen brenda zonës së programit dhe të mbështeten nga iniciativat CBC.

Bujqësia mbetet sektori më i rëndësishëm i ekonomisë së zonës së programit, duke pasur parasysh faktin se pjesa më e madhe e popullsisë jeton në zonat rurale dhe të ardhurat e tyre kryesore vijnë nga aktivitetet që lidhen me bujqësinë. Bujqësia është një potencial i madh ekonomik në zonën e programit, por i pashfrytëzuar. Në përgjithësi ekonomia rurale është e fragmentuar dhe njësitë e vogla bujqësore kanë vështirësi akses në tregje. Prodhimi është mesatarisht i larmishëm dhe gama e prodhimeve kryesore bujqësore në të dyja anët e kufirit është më shumë komplementar se sa konkurrues. Përmirësimi i aksesit në treg dhe forcimi i sistemit të sigurisë ushqimore dhe organeve inspektuese do të jetë i rëndësishëm për rritjen e konkurrueshmërisë së sektorit bujqësor.

Papunësia mbetet në një shkallë shqetësuese për popullatën e zonës së programit, veçanërisht në anën e Kosovës, ku ka papunësi shumë më të lartë, veçanërisht, në mesin e të rinjve, popullsinë rurale dhe femrat (në disa zona ajo e tejkalon 50%). Papunësia e lartë ka çuar në shpopullimin dhe rrjedhjen/largimin e njerëzve të aftë dhe të arsimuar në pjesën rurale të zonës së programit dhe një integrim të ulët të tregjeve të punës ndërkufitare, dhe lëvizshmërinë e ulët ndërkufitare. Për shkak të pasigurisë së punës ka pasur një normë të lartë të migrimit, veçanërisht nga zonat rurale drejt rajoneve më të zhvilluara apo jashtë vendit. Asistenca sociale si rezultat i papunësisë është një barrë e rëndë për shpenzimet publike.

Disa nga sfidat kryesore përpara përfshijnë nevojën për të përmirësuar nivelin e arsimit profesional, në funksionin për t'i shërbyer më mirë nevojave të tregut të punës me aftësitë e

nevojshme në mënyrë që të rrisë aftësitë e fuqisë punëtore të të rinjve dhe për të rritur mundësitë e punësimit, veçanërisht të rinjtë më të mirë. Nevoja për të promovuar aktivitetet e kërkimit dhe zhvillimit, duke përdorur kërkimet ekzistuese dhe qendrat e larta arsimore në fusha me interes të përbashkët që rrisin përfitimet që rrjedhin nga bashkëpunimi ndërkufitar është, gjithashtu, një prioritet sfidues për ndërhyrjet ndërkufitare.

Standardet e ulëta të jetesës në zonën kufitare po shkaktojnë një shpopullim të vazhdueshëm, veçanërisht në zonat e largëta dhe malore, standardet e jetesës janë përkeqësuar gjatë viteve të fundit dhe së bashku me krizën e tregut të punës kanë rritur fenomenin e marginalizimit, vështirësitë sociale dhe emigracionin të të rinjtë. Prania e flukseve migratore të forta ka ndikuar në fuqinë punëtore dhe rezultoi në humbjen e punëtorëve të kualifikuar dhe të arsimuar në zonat më të ulëta të urbanizuara. Shpopullimi i vazhdueshëm i disa rajone në favor të zonës qendrore është një kërcënim real për zhvillimin e turizmit dhe bujqësisë, në veçanti, pasi varet në një pjesë të madhe nga prania e një popullate rurale aktive dhe relativisht e dendur.

Mbrojtja e mjedisit ka nevojë për konsideratë serioze në planet e zhvillimit të zonës së programit të ardhshëm. Zona është e pasur në burime natyrore, prandaj mbrojtja e mjedisit dhe ruajtja e këtyre burimeve është vendimtare për zhvillimin e saj të qëndrueshëm. Disa nga sfidat kryesore kanë të bëjnë me shfrytëzimin e pakontrolluar të resurseve natyrore në zonën e programimit dhe nivelin e ulët të zbatimit të rregullave dhe standardeve të mjedisit për të siguruar një menaxhim më të mirë të zonave pyjore dhe të mbrojtura për të parandaluar degradimin e mjedisit. Promovimi i sensibilizimit mjedisor dhe i edukimit mbi rëndësinë e mbrojtjes së burimeve natyrore është, gjithashtu, një sfidë. Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve, kontrolli i ndotjes, një përdorim efikas i burimeve të energjisë dhe përmirësimi i menaxhimit të tokës janë ndër prioritetet kryesore për t'u trajtuar nga planet qeveritare dhe lokale të zhvillimit. Valorizimi i mëtejshëm i burimeve natyrore në funksion të zhvillimit ekonomik është një çështje kyçe për zhvillimin e zonës.

Investimi i fundit i madh në infrastrukturën rrugore ka qenë efektiv për nxitjen e zhvillimit të zonës së programit, por rrjeti më i gjerë i infrastrukturës ende mbetet pengesë për një zhvillim të qetë ekonomik dhe social. Zhvillimi i qëndrueshëm dhe përmirësimi i transportit dhe infrastrukturës publike mund të kontribuojë në zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik dhe një rritje të përgjithshme të pasurisë në zonën e programit. Zhvillimi i infrastrukturës që lehtëson biznesin dhe përhapjen e rrjeteve dhe shërbimeve për të mbështetur zhvillimin e biznesit dhe inovacionit, mund të kontribuojë në një rritje të përgjithshme të pasurisë dhe ekonomisë në zonë.

Potenciali turistik është një tjetër mundësi e humbur në të dyja anët. Zona ka një trashëgimi të pasur historike-kulturore-artistike që duhet të ruhet dhe promovohet. Valorizimi i mëtejshëm i trashëgimisë historike dhe i kulturës mund të kontribuojë në forcimin e identitetit të zonës. Sfidat kryesore mbeten: nevoja për të zhvilluar lloje të ndryshme të turizmit (kulinari e turizmit malor dhe agroturizëm) në të gjithë zonën e programimit; vizibiliteti i ulët i trashëgimisë së pasur historike dhe kulturore dhe veçantitë tradicionale, duhet të rriten të ardhurat në zonën e programimit, duke nxitur aktivitetet për të ruajtur traditën, trashëgiminë kulturore dhe natyrore; duhet të rritet niveli i bashkëpunimit ndërmjet aktorëve në fushën e zhvillimit të turizmit dhe ruajtjes së trashëgimisë kulturore dhe natyrore. Potenciali turistik është një mundësi që duhet të vlerësohet në të dyja anët dhe të shfrytëzohet më mirë. Iniciativat CBC duhet të mbështesin zhvillimin e ofertave të përbashkëta turistike.

Zona ka një trashëgimi të pasur historike-kulturore-artistike që duhet të ruhet dhe promovohet. Valorizimi i mëtejshëm i trashëgimisë historike dhe i kulturës mund të kontribuojë në forcimin e identitetit të zonës. Trashëgimia kulturore është një pasuri për zhvillimin ekonomik të zonës së programit. Bashkëpunimi mes institucioneve të kulturës është i pranishëm, por mund të intensifikohet edhe më tej.

Përmirësimi i sistemit arsimor në të gjitha nivelet është një përparësi e madhe për zonën e programit, veçanërisht në zonat rurale. Aksione të përbashkëta të mëtejshme mund të

ndërmerren për të krijuar rrjetin e qendrave të trajnimit profesional si dhe institucioneve të arsimit të lartë dhe agjencitë kërkimore dhe organizatat. Avantazhet që vijnë nga gjuha e përbashkët duhet të shfrytëzohen edhe më tej në zhvillimin e kurrikulave arsimore.

Shërbimet sociale janë pak të zhvilluara dhe në mënyrë të pabarabartë. Veçanërisht shërbimi shëndetësor ka nevojë për përmirësime të mëdha, si në mbulimin dhe në cilësinë. Kuadri ligjor për sigurimin shëndetësor (në anën shqiptare të zonave rurale) ende pengon përparimin e zhvillimit të ofrimit të shërbimit shëndetësor. Duke pasur parasysh se sektori i shëndetësisë menaxhohet nga qendra, ndoshta mund të bëhet jo shumë nën programet CBC, por sigurisht që ka vend për aktivitete potenciale të përbashkëta që lidhen me fushatat e promovimit dhe edukimit shëndetësor.

Inkurajimi i rrjeteve rajonale të OSHC-ve (duke përfshirë sportin, rininë dhe organizatat kulturore) mund të kontribuojë në ruajtjen dhe forcimin e lidhjeve ndërmjet komuniteteve në të dyja anët e kufirit në këtë zonë multietnike të programit.

Kërkimi dhe zhvillimi dhe depërtimi i TIK-ut është në nivele dukshëm të ulëta. Ka investime, mbështetje qeveritare, rajonale ose vendore të pamjaftueshme të aktiviteteve për K&ZH, pavarësisht nga fakti se universitetet janë të pranishme në zonën e programit. Nuk ka të dhëna specifike për K&ZH, por ka pothuajse mungesë të bashkëpunimit ndërmjet institucioneve të arsimit në të dy përfituesit IPA II; kërkimi shkencor, zhvillimi dhe fusha e inovacionit nuk eksplorohehen.

Qeveritë vendore dhe rajonale janë në përgjithësi financiarisht dobët dhe nuk mund të nxisin zhvillimin lokal. Atyre u mungojnë aftësitë në menaxhimin, kontrollin financiar dhe buxhetimin, si edhe qasjet demokratike në proceset vendimmarrëse. Përthithja/absorbimi i fondeve të BE-së është i ulët. Bashkëpunimi mes qeverive vendore dhe rajonale ndërmjet përfituesve IPA II mund të përmirësohet. Procesi i decentralizimit është në vazhdim e sipër në të dy përfituesit.

Seksioni 3: Strategjia e programit

3.1 Argumentimi - Arsyetimi për strategjinë e përzgjedhur për fushat e ndërhyrjes

Programi Ndërkufitar midis Shqipërisë dhe Kosovës do të synojë të promovojë zhvillimin social-ekonomik të qëndrueshëm në zonën ndërkufitare përmes nxitjes së bashkëpunimit mes njerëzve, komuniteteve dhe institucioneve. Në kuadër të këtij programi, **prioritetet tematike** të mëposhtme (TPs) janë identifikuar të jenë në shënjestër për periudhën 2014–2020:

Prioriteti tematik 1: Mbrojtja e mjedisit, promovimi i politikave të zbutjes dhe të përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve

Zona e programit është jashtëzakonisht e pasur me biodiversitet dhe burime natyrore. Mbrojtja dhe valorizimi i këtyre aseteve është padyshim një nga pikat kyçe për zhvillimin e qëndrueshëm dhe mund të ofrojë mundësi të shumta për bashkëpunim ndërkufitar. Zona e programit ofron një klimë dhe biodiversitet të pasur, duke përfshirë një peizazh të pasur, që nga malet më të larta në zonë, kodra, fusha, liqen, lumenj dhe bregdet. Prandaj, aksionet sipas këtij prioriteti do të mbështesin mbrojtjen, ruajtjen dhe vlerësimin e burimeve mjedisore në zonën e programit përmes iniciativave të përbashkëta për trajtimin e mbrojtjes së mjedisit dhe promovimin në fushën e programit, si: promovimi i përdorimit të qëndrueshëm të burimeve mjedisore, nxitja e energjisë së rinovueshme, duke mbështetur aksionet e përbashkëta në lidhje me strategjitë, planet e veprimit, hulumtimin që synon çështjet mjedisore, duke përfshirë menaxhimin e mbetjeve të ngurta, menaxhimin e ujit, përgatitjen e strategjive dhe të planeve të veprimit mbi erozionin e tokës, përgatitjen e strategjive dhe të planeve të veprimit për parandalimin dhe zbutjen e rreziqeve të shkaktuara nga njeriu dhe fatkeqësive natyrore. Gjithashtu, nxitja e aktiviteteve ekonomike miqësore me mjedisin, përmes partneriteteve dhe formimit të rrjeteve ndërmjet autoriteteve vendore dhe rajonale nga të dyja anët e kufirit, me fokus problematikat mjedisore dhe garantimin e nismave vendore, për të mbështetur ndërhyrjet mjedisore në shkallë të vogël të infrastrukturës dhe prokurimin e pajisjeve, si dhe promovimin e ndërgjegjësimit mjedisor dhe edukimin.

Përafërsisht 1/3 e alokimeve të përgjithshme të programit IPA , d.m.th. 2 520 000 euro, do t'u kushtohet aksioneve sipas këtij prioriteti tematik.

Prioriteti tematik 2: Inkurajimi i turizmit dhe i trashëgimisë kulturore dhe natyrore

Prioriteti i dytë do të promovojë iniciativa të përbashkëta ndërkufitare dhe aksione që synojnë turizmin, promovimin e trashëgimisë kulturore dhe natyrore, si një mënyrë për të promovuar zhvillimin ekonomik të zonës. Ky prioritet është shumë i rëndësishëm për t'u shënjestruar nga programi, për shkak të faktit se edhe pse turizmi ka dhënë një kontribut të rëndësishëm në zhvillimin e zonës, madhësia e madhe e tregut të turizmit rajonal tregon një potencial të pashfrytëzuar në masë të madhe.

Zhblllokimi i këtij potenciali do të japë një stimul të konsiderueshëm në rritjen ekonomike të të dyja anëve të kufirit. Veç kësaj, zona e programit ofron një larmi të karakteristikave lokale që janë të përshtatshme për aktivitete turistike, si: natyra e bukur dhe peizazhet spektakolare, folklori tradicional dhe disa vende kulturore dhe historike me famë botërore.

Ky prioritet i programit do të kontribuojë për përmirësimin dhe rritjen e standardeve të jetesës, duke ofruar mundësi për partneritete dhe shkëmbime të gjera të interesit të përbashkët përtej kufirit për të zhvilluar turizmin dhe vlerësuar trashëgimisë kulturore të zonës. Pritet të zbatohen aksione që do të ndikojnë në përmirësimin e cilësisë së shërbimeve dhe produkteve.

Përafërsisht 1/3 e alokimeve të përgjithshme të programit të IPA-së, d.m.th. 2 520 000 euro, do t'u kushtohet aksioneve sipas këtij prioriteti tematik.

Prioriteti tematik 3: Investimi në rini, arsimim dhe aftësi

Zona e programit është relativisht e re dhe përballet me sfida, të tilla si: mungesa e mundësive të punësimit, akses i kufizuar në arsim dhe arritjen e aftësive, çështjet e shëndetit dhe aftësinë e pamjaftueshme për të ndikuar hartimin e politikave (politikëbërjen) dhe integrimin gjinor në të gjitha nivelet në arsim. Edukimi/arsimi, në veçanti, mbetet një nga prioritetet kryesore në fushën e programimit. Ai kërkon reformë, duke përfshirë trajnimin e mësimitdhënësve, masat për sigurimin e cilësisë, transparencën dhe përvojat praktike të të mësuarit.

Ekziston nevoja për të orientuar sistemin arsimor drejt kërkesave të tregut, për të mundësuar kontributin e tij në drejtim të rritjes së konkurrueshmërisë së tregut dhe në përmirësimin e jetesës së qytetarëve. Prandaj, ky prioritet renditet i tretë për t'u trajtuar nga programi, me qëllim për të fuqizuar të rinjtë dhe për të promovuar edukimin dhe aftësitë në zonën ndërkufitare.

Kjo do të arrihet përmes promovimit të fuqizimit të rinisë, përmes iniciativave të vetëpunësimit, fillimin e bizneseve, shkëmbimet dhe rrjetet, teknologjinë bashkëkohore dhe moderne, organizimin e programeve të shkëmbimit të të rinjve, duke mbështetur aktivitetet e rrjeteve rinore, si: turne sportive, festivale kulture dhe muzike dhe evente, duke inkurajuar zërin e rinisë në procesin e vendimmarrjes në nivelin vendor, forcimin e partneritetit mes grupeve rinore, OJQ-të me pushtetin vendor për të ndërmarrë iniciativa të përbashkëta, duke investuar në arsim, duke përfshirë aftësitë dhe mësimin për gjatë gjithë jetës duke zhvilluar arsimin dhe infrastrukturën e trajnimit, trajnimin e mësuesve dhe kualifikimin, integrimi gjinor në të gjitha nivelet e sistemit arsimor dhe të AFP-së, promovimin e shëndetit dhe të jetesës së shëndetshme në shkollë dhe aksione të përbashkëta në fushën e kërkimit dhe zhvillimit.

Përafërsisht 1/3 e alokimeve të përgjithshme të programit të IPA-së, d.m.th. 2 520 000 euro, do t'u kushtohet aksioneve sipas këtij prioriteti tematik.

Prioriteti tematik 4: Asistenca teknike

Asistenca teknike (AT) do të synojë të sigurojë menaxhim efektiv, efikas dhe të përgjegjshëm të programit ndërkufitar. Mbështetja do të sigurohet në 2 nivele:

- Në nivel menaxhimi, përmes mbështetjes për strukturat operative dhe strukturat e menaxhimit të përbashkët, në mënyrë që të sigurohet zbatimi efektiv, monitorimi, kontrolli dhe vlerësimi i programit CBC.

- Në nivel operacional, përmes mbështetjes së Sekretariatit të Përbashkët Teknik (SPT) që gjendet në Kukës (Shqipëri) dhe antena e tij në Prizren (Kosovë). AT-ja do të mbështesë aksionet që sigurojnë përgatitjen dhe përzgjedhjen e operacioneve të cilësisë së lartë të programit

dhe shpërndarjen e informacionit mbi aktivitetet dhe arritjet e programit.

Tabela 1: Pasqyra sintetike e arsytimit për përzgjedhjen e prioriteteve tematike
Prioritetet e zgjedhura tematike

Mbrojtja e mjedisit, promovimi i politikave të zbutjes dhe përshtatjes ndaj ndryshimeve klimatike, parandalimi dhe menaxhimi i rreziqeve

Inkurajimi i turizmit dhe trashëgimisë kulturore dhe natyrore

Arsyete për përzgjedhjen

■ Zona e programit është jashtëzakonisht e pasur në biodiversitet dhe burimet natyrore. Mbrojtja dhe valorizimi i këtyre asetëve është padyshim një nga pikat kyçe për zhvillimin e qëndrueshëm dhe mund të ofrojë mundësi të shumta për bashkëpunimin ndërkufitar.

■ Zona e programit ofron një klimë dhe biodiversitet të pasur, duke përfshirë një peizazh të mrekullueshëm, malet më të larta në zonë, kodra, fusha, liqen, lumenj dhe bregdet.

■ Kërkohej promovimi dhe përmirësimi i zbatimit të rregullores dhe i standardeve të mjedisit për të siguruar menaxhim më të mirë të pyjeve dhe për të parandaluar degradimin.

■ Nevojitet të promovohen përpjekjet e përbashkëta në menaxhimin dhe kontrollin e burimeve natyrore dhe parandalimin e shfrytëzimit të pakontrolluar të burimeve natyrore.

■ Duhet të promovohet sensibilizimi i palëve të interesuara për përdorimin më të mirë të burimeve natyrore, potencialit ekzistues të lartë në pyje dhe energjitë e rinovueshme dhe, gjithashtu, promovimi ekoturizmit.

■ Potenciali turistik është një mundësi që duhet të valorizohet në të dyja anët dhe të shfrytëzohet më mirë.

■ Iniciativat CBC duhet të mbështesin zhvillimin e ofertave turistike të përbashkëta.

■ Zona e programit ofron një larmi të karakteristikave lokale që janë të përshtatshme për aktivitetet e turizmit, si: natyra e bukur dhe peizazhet spektakolare, folklori tradicional, si edhe disa vende kulturore dhe historike me famë botërore.

■ Zona ka një trashëgimi të pasur historike-kulturore-artistike që ka nevojë të ruhet dhe promovohet. Valorizimi i mëtejshëm i trashëgimisë historike dhe i kulturës mund të kontribuojë në forcimin e identitetit të zonës. Trashëgimia kulturore është një pasuri për zhvillimin ekonomik të zonës së programit.

■ Nevojitet të promovohet zhvillimi i llojeve të ndryshme të turizmit (kulinarisë e turizmit malor dhe agroturizmi), meqenëse zona e programit ka një zhvillim të pabalancuar të turizmit me prevalencë turizmin bregdetar.

■ Nevojitet të rritet niveli i bashkëpunimit ndërmjet aktorëve në fushën e zhvillimit të turizmit dhe të ruajtjes së trashëgimisë kulturore dhe natyrore.

■ Është e nevojshme të investohet te rinia meqenëse zona e programit ka një popullsi relativisht të re.

■ Nevojitet përmirësimi i nivelit të arsimit profesional në funksion të shërbimit më mirë të nevojave të tregut të punës me aftësitë e nevojshme në mënyrë që të rriten aftësitë e forcës së punës të rinjëve, si edhe për të rritur mundësitë e punësimit.

3.2 Përshkrimi i prioriteteve të programit

Tabela e mëposhtme zbërthen secilin prioritet në objektiva, rezultate, aktivitete dhe tregues.

PRIORITETI 1 MBROJTJA E MJEDISIT, PROMOVIMI I POLITIKAVE TË ZBUTJES DHE TË PËRSHTATJES NDAJ NDRYSHIMEVE KLIMATIKE, PARANDALIMI DHE MENAXHIMI I RISKUT				
Objektivat specifikë	Rezultatet	Treguesit	Burimet për skenarin bazë	Aktivitetet
		1.1.1 Të paktën 30% e popullsisë së zonës së programit ka qenë e përfshirë në aktivitetet për sensibilizimin mjedisor	Zyrat Kombëtare të Statistikave	* Përgatitje strategjish dhe planesh veprimi për menaxhimin e mbetjeve të ngurta dhe të ujërave të përdorura

Objektivi specifik 1 Mbrojtja, ruajtja dhe valorizimi i burimeve mjedisore në zonën e programit	Rezultati 1.1 Burimet mjedisore dhe biodiversiteti të menaxhuara dhe të promovuara më mirë	1.1.2 Harmonizimi i të paktën një kurrikule për edukimin mjedisor dhe/ose futja e një programi jashtëshkollor në arsimin dytësor/i mesëm në të dyja anët e kufirit deri në 2022	Raportet nga ministritë/autoritetet qendrore përgjegjëse Raportet e BE-së	* Përgatitje strategjish dhe planesh veprimi kundër erozionit të tokës * Përgatitje strategjish dhe planesh për parandalimin dhe zbutjen e rreziqeve të shkaktuara nga dora e njeriut dhe e fatkeqësive natyrore (p.sh., shpyllëzimet, emergjencat civile etj.)
		1.1.3 Të paktën 5 partneritete të OSHC-ve dhe të pushtetit vendor në menaxhimin e burimeve mjedisore dhe biodiversitetit deri më 2022-shin 1.1.4 Të paktën 30% e zonës ndërkufitare përfituese e mbuluar me strategji dhe plane veprimi (për mbetjet e ngurta, ujërat e përdorura, erozionin e tokës deri më 2022-shin 1.1.5. Të paktën një strategji dhe plan veprimi i miratuar për parandalimin dhe zbutjen e rreziqeve të shkaktuara nga njeriu dhe fatkeqësive natyrore 1.1.6 Prania e të paktën një skuadre ndërkufitare specializuar në menaxhim risku dhe krizash	Raportet e bashkive/organeve vendore Raporte monitorimi/të projekteve	* Nxitja e aktiviteteve ekonomike miqësore me mjedisin, përmes partneriteteve dhe formimit të rrjeteve ndërmjet autoriteteve vendore dhe rajonale nga të dyja anët e kufirit, me fokus problematikat mjedisore dhe garantimin e nismave vendore * Promovimi i sensibilizimit mjedisor dhe i edukimit mbi rëndësinë e mbrojtjes së burimeve natyrore * Mbështetje për ndërhyrjet dhe prokurimin e pajisjeve për infrastrukturën mjedisore të shkallës së vogël * Sisteme hartëzimi ndërkufitare dhe sisteme monitorimi mjedisore të integruara * Ndërhyrje në shkallë të vogël për të nxitur energjinë e rinovueshme

PRIORITETI 2 NXITJA E TURIZMIT DHE E TRASHËGIMISË KULTURORE DHE NATYRORE				
Objektivat specifikë	Rezultatet	Treguesit	Burimet për skenarin bazë	Aktivitetet
		2.1.1 Rritja me 20% e numrit të turistëve që vizitojnë zonën e programit <i>(numri bazë më 2014-ën është rreth 120 000 turistë)</i> 2.1.2 Rritja me 20% e kontributit të turizmit në PBB-në rajonale nga	Zyrat kombëtare të statistikave Raportet nga ministritë/autoritetet qendrore përgjegjëse	* Ndërhyrje të shkallës së vogël (përfshi fuqizimin e zonave turistike më pak të njohura, por me potencial, shtigjet turistike, si edhe prokurimin e pajisjeve) * Promovimi i zonave turistike dhe i ofertave të përbashkëta,

Objektivi specifik 2.1 Turizmi, trashëgimia kulturore dhe natyrore valorizohet si mënyrë për të promovuar zhvillimin ekonomik të zonës	Rezultati 2.1 Cilësia e shërbimeve dhe e produkteve të turizmit përmirësohet dhe bëhet konkurruese	secila anë e turizmit deri më 2020-ën (shifra bazë e 2014-ës është rreth 10%) 2.1.3 Të paktën 10 nisma biznesi turizmi të ngritura dhe funksionale deri më 2022-shin 2.1.4 Të paktën 5 produkte turizmi të përbashkët të krijuara deri më 2022-shin	Raportet e BE-së Raportet e bashkive/organeve vendore Raporte monitorimi/të projekteve	shkëmbimi i praktikave të mira, strategjive dhe planeve për të shtrirë rrezen e nismave turistike dhe për të përmirësuar standardet e ofertës turistike * Promovimi i nismave dhe i konkurrueshmërisë së sipërmarrjeve vendore turistike dhe i cilësisë së produkteve dhe të shërbimeve që ofrojnë në zonën ndërkufitare, përfshi turizmin aktiv dhe shëndetësor * Transferimi i dijeve dhe i aftësive, duke futur teknologji të reja, teknika të reja marketingu dhe promovimi, përfshi hartëzimin, përdorimin e TIK-ut, multimedias, kërkimor-shkencor në turizëm dhe ofrimin e shërbimit * Futja e hartëzimit të integruar turistik (historik e gastronomik) * Zhvillimi dhe promovimi i markave rajonale të reja/ekzistuese të produkteve tipike vendore (produktet agroushqimore, zejet etj.) në zonën e programit
	Rezultati 2.2 Trashëgimia kulturore, historike dhe natyrore ruhet dhe promovohet më mirë	2.2.1. Të paktën 2 000 pjesëmarrës më shumë në evenimente kulturore deri më 2022-shin 2.2.2 Të paktën 1 000 vizitorë në zonat kulturore dhe natyrore	Zyrat Kombëtare të Statistikave Raportet nga ministritë/autoritetet qendrore përgjegjëse Raportet e BE-së Raportet e bashkive/organeve vendore Raporte monitorimi/të projekteve	* Aksione të përbashkëta për të mbështetur dhe promovuar trashëgiminë kulturore në zonën e programit * Organizimi i festivaleve, i panairëve, konkurseve vendore në kufi, në lidhje me vlerat kulturore dhe/ose trashëgiminë kulturore * Programe sensibilizimi dhe edukimi (si trajnime, përfshi shkollat) për të përmirësuar cilësinë e shërbimeve në zonat kulturore dhe natyrore * Zhvillimi dhe promovimi i markave rajonale të reja/ekzistuese të produkteve tipike vendore (produktet agroushqimore, zejet etj.) në zonën e programit * Promovimi i artistëve të rinj dhe nismave rinore për

				shkëmbimet kulturore përmes shtëpive të kulturës, qendrave të burimeve etj. * Programe trajnimi dhe sensibilizimi/edukimi, përshi shkolla për të përmirësuar cilësinë e shërbimeve në zonat kulturore dhe natyrore * Nisma që restaurojnë, ruajnë dhe përmirësojnë zonat kulturore dhe historike përmes ndërhyrjeve në shkallë të vogël
--	--	--	--	--

PRIORITETI 3 INVESTIME NË RINI, ARSIMIM DHE AFTËSI				
Objektivat specifikë	Rezultatet	Treguesit	Burimet për skenarin bazë	Aktivitetet
Objektivi specifik 3 Forcimi i integritetit socioekonomik të rinisë	Rezultati 3.1 Aksesi në punësim, arsimim dhe aftësi i të rinjve përmirësohet	3.1.1 Të paktën 10% të të rinjve (të ndarë sipas gjinisë) të përfshirë në nisma ndërkufitare arrijnë të gjejnë punë 3.1.2 Të paktën 300 të rinj (të ndarë sipas gjinisë) të trajnuar mbi shërbimet e reja të nxënies për gjithë jetën deri me 2022 3.1.3 Të paktën 10% të të rinjve (të ndarë sipas gjinisë) të përfshirë në masat e vetëpunësimit hapën biznes të tyre deri më 2022-shin	Zyrat Kombëtare të Statistikave Raportet nga ministritë/autoritetet qendrore përgjegjëse Raportet e BE-së Raportet e bashkive/organeve vendore Raportet monitorimi/të projekteve	* Mbështetja e nismave të rinisë për vetëpunësim, bizneset e reja, shkëmbimet dhe formimin e rrjeteve, duke futur praktika novatore, teknologji moderne etj. * Mbështetja e programeve të shkëmbimit, aktivitetet e formimit të rrjeteve, si turne sportive, festivale dhe ngjarje kulturore dhe muzikore * Promovimi i përfshirjes sociale dhe ekonomike të rinisë * Inkurajimi i pjesëmarrjes së rinisë në procesin e vendimmarrjes në nivel vendor * Forcimi i partneriteteve mes grupeve rinore, OJF-ve me pushtetin vendor për të ndërmarrë nisma të përbashkëta * Investime në arsimim, përfshi aftësi dhe të nxënies për gjithë jetën, duke përgatitur programe edukimi dhe trajnimi dhe duke ngritur infrastrukturën * Parandalimi i braktisjes së shkollës, veçanërisht në zonat rurale

				* Mundësimi i shkëmbimeve për mësuesit dhe trajnime për kualifikime të reja * Forcimi i lidhjeve të formimit profesional me tregun e punës * Forcimi i integritetit gjinor në të gjitha nivelet e sistemeve arsimore dhe AFP-në * Promovimi i shëndetit dhe i stileve të jetesës të shëndetshme nëpër shkolla
	Rezultati 3.2 Rrjetet dhe shkëmbimet rinore forcohen	3.2.1 Të paktën 3 rrjete shkëmbimi rinor vazhdojnë përtej mbështetjes së programit 3.2.2 Të paktën 1 000 pjesëmarrës (të ndarë sipas gjinisë) marrin pjesë në aktivitetet e organizuara në kufi, si turne sportive rinore dhe/ose festivale rinore deri më 2022-shin	Zyrat Kombëtare të Statistikave Raportet nga ministrinë/autoritetet qendrore përgjegjëse Raportet e BE-së Raportet e bashkive/organeve vendore Raporte monitorimi/të projekteve	* Promovimi i nismave për fuqizimin e rinisë * Mbështetja e programeve të shkëmbimit, aktivitetet e formimit të rrjeteve, si turne sportive, festivale dhe ngjarje kulturore dhe muzikore * Promovimi i përfshirjes sociale dhe ekonomike të rinisë * Inkurajimi i zërit të rinisë në procesin e vendimmarrjes në nivel vendor

Prioriteti 4: Asistenca teknike

Objektivi specifik

Objektivi specifik i asistencës teknike është të garantojë zbatim efikas, efektiv, transparent dhe në kohë të programit të bashkëpunimit ndërkuftar, si edhe të sensibilizojë komunitetet kombëtare, rajonale dhe vendore të programimit, si edhe popullsinë në përgjithësi në zonën e programit. Gjithashtu, mbështet aktivitetet sensibilizuese në nivel të gjerë, me qëllim që qytetarët të informohen për IPA II. Për më tepër, siç ka dëshmuar përvoja gjatë ciklit të programimit 2007–2013, ky prioritet do të përforcojë kapacitetet administrative të autoriteteve dhe përfituesve, që zbatojnë programin, me qëllim përmirësimin e “autorësisë” dhe përshtatshmërisë së rezultateve të projekteve dhe programit.

Asistenca teknike do të përdoret për të mbështetur punën e strukturave operuese (SO) dhe të Komitetit të Përbashkët Monitorues (KPM), në garantimin e ngritjes eficiente, zbatimit, monitorimit dhe vlerësimit të programeve, si edhe në përdorimin optimal të burimeve. Kjo do të arrihet përmes ngritjes dhe funksionimit të Sekretariatit të Përbashkët Teknik (SPT, që do të ngarkohet me menaxhimin e përditshëm të programit dhe do të raportojë pranë SO-së dhe KPM-së.

Rezultatet e synuara

1. Mbështetja administrative për strukturat operuese (SO) dhe Komitetin e Përbashkët Monitorues të Programit forcohet

Ky prioritet do të garantojë zbatim normal të programit gjatë të gjitha fazave. Ai përfshin disponimin e mjeteve financiare dhe stafin e kualifikuar të aftë që të asistojë strukturat operuese dhe Komitetin e Përbashkët Monitorues, si edhe ngritjen dhe forcimin e menaxhimit, monitorimit, mekanizmat e kontrollit dhe procedurat. Nëse nevojitet, do të kontribuojë edhe në përgatitjen e ciklit financiar pasues (2001–2007).

Treguesit e rezultateve

<i>Treguesi</i>	<i>Njësia</i>	<i>Skenari bazë</i>	<i>Objektivi 2022</i>
Përqindja e përfituesve të kënaqur me mbështetjen për zbatimin e programit	%	Nuk ka të dhëna	75%

* Për sa i përket treguesit të rezultatit 1, vini re se programi Shqipëri–Kosovë ka shpallur vetëm një thirrje për aplikime dhe zbatimin e projekteve nën këtë thirrje fillon në dimrin 2014, prandaj ky tregues është shënuar me “nuk ka të dhëna”. Për referenca në të ardhmen, kur të bëhet vlerësimi i programit të tanishëm, do të merret parasysh për programimin e periudhës së ardhshme 2014–2020, përfshi skenarin bazë dhe objektiva më të saktë.

2. Kapacitetet teknike dhe administrative për menaxhimin dhe zbatimin e programit forcohen

Ky prioritet do të japë mundësi për përmirësimin e kompetencave dhe aftësive të strukturave drejtuese të programit, si edhe të aplikantëve potencialë dhe fituesve të granteve. Për forcimin e kapaciteteve do të përgatiten aktivitete të posaçme, që do të zbatohen mbi bazën e nevojave të evidentuara gjatë zbatimit të programit. Si pjesë e mësimave të nxjerra nga cikli i programit 2007–2013, do të forcohen këto aspekte: i. pjesëmarrja e anëtarëve të KPM-së në detyrat që parashikon kuadri ligjor i IPA II; ii. kapacitetet e aplikantëve potencialë për të krijuar partneritete ndërkuftare të qëndrueshme; iii. kapacitetet e përfituesve të granteve për të përmbushur kënaqshëm detyrimet kontraktuale të tyre.

Treguesit e rezultateve

<i>Treguesi</i>	<i>Njësia</i>	<i>Skenari bazë</i>	<i>Objektivi 2022</i>
Rritja mesatare e numrit të aplikimeve të dorëzuara gjatë secilës thirrje *	%	Numri i aplikimeve të dorëzuara në thirrjen e parë të programit në vazhdim (2007–2013)	20%
Përqindja mesatare e koncept-notave që kualifikohen për vlerësim të mëtejshëm **		Nuk ka **	Rritja e përqindjes gjatë ciklit të programit

* Vini re se në perspektivën financiare 2014–2020 parashikohen thirrje për propozime të mundshme specifike/strategjike, me fokus të qartë dhe/ose kërkesa të caktuara në lidhje me përfituesit potencialë. Gjithashtu, thirrjet për propozime mund të përzgjedhin prioritetet tematike (PT) dhe objektivat specifike të tyre mbi bazën e parimit të rotacionit, prandaj, në këtë aspekt, numri i propozimeve nuk është e sigurt që do të rritet. Për këto arsye, rritja potenciale në numrin e aplikimeve të dorëzuara mund të llogaritet për çdo thirrje të njëpasnjëshme individualisht dhe do të ndikohet nga një faktor që mund të llogaritet, mbi bazën e: 1. Buxhetit total të disponueshëm; 2. Prioritetet tematike, objektivat specifike dhe rezultatet e përfshira në thirrjen për propozime; 3. Shumat minimale dhe maksimale të granteve të lejuara; 4. Numri i aplikimeve dhe i granteve të lejuara për çdo aplikant/bashkëaplikant/subjekt i ndërlidhur; 5. Çfarëdo dispozite tjetër që ndikon në kriteret e pranueshmërisë për një thirrje specifike.

**Nuk ka për shkak të faktit se skenari bazë nuk mund të përcaktohet, sepse thirrjet për propozime u hapën pasi dokumentacioni u dorëzua në një vend pa koncept-notë.

4.1.3. Vizibiliteti i programit dhe rezultatet garantohen

Programet BNK kanë qenë shumë të përhapura në zonat përfituese falë, ndër të tjera, masave të vizibilitetit të ndërmarra gjatë ciklit të programit 2007–2013. Nisur nga numri i aplikantëve në thirrjet pasuese, vihet re rritje e interesit për nisma bashkëpunimi. Këto arritje duhet të ruhen dhe të konsolidohen përmirësohet edhe gjatë zbatimit të perspektivës financiare 2014–2020. Duhet të përgatiten një sërë kanalesh komunikimi dhe mekanizma publiciteti, për të garantuar informim të rregullt të palëve të interesuara të programit dhe audiencë sa më të madhe.

Treguesit e rezultateve

<i>Treguesi</i>	<i>Njësia</i>	<i>Skenari bazë</i>	<i>Objektivi 2022</i>
Rritja e njerëzve pjesëmarrës në aktivitetet promovuese *	Nr.	550	30%
Klikimet në faqen e internetit të programit **	Nr.	Nuk ka të dhëna	Të paktën 1 000 vizitorë në vit. 50%

* Faqja e internetit e programit është në ndërtim e sipër dhe aktualisht nuk ka një mekanizëm për të matur vizitorët.

Lloji i aktiviteteve

Lista joshterruese me aktivitete potenciale që mbulohen me asistencë teknike mund të jetë e tillë:

- ngritja dhe funksionimi i Sekretariatit të Përbashkët Teknik dhe Antenës së tij;
- organizimi i evenimenteve, mbledhjeve, trajnimeve, vizitave studimore apo shkëmbimeve për të mësuar mbi praktikën më të mira nga nisma zhvillimi territorial të tjera;
- pjesëmarrja e personelit në strukturat drejtuese në forumet e Ballkanit Perëndimor apo BE-së;
- përgatitja e manualeve të brendshëm dhe të jashtëm;
- asistencë për aplikantët potencialë për krijim partneritetesh dhe përgatitje projekti (kërkimi për partner, forume etj.);
- këshillimi i përfituesve të grantit për çështjet e zbatimit të projektit;
- monitorimi i zbatimit të projektit dhe programit, përfshi ngritjen e një sistemi monitorimi dhe mekanizma raportimi;
- organizimi i vlerësimeve, analizave, anketave dhe/ose studimeve përmbledhëse;
- informimi dhe publiciteti, përfshi përgatitjen, miratimin dhe rishikimin periodik të një plani vizibiliteti dhe komunikimi, shpërndarjen e informacionit (info-ditët, mësimet e nxjerra, studimi i rasteve më të mira, artikuj shtypi dhe komunikata), evenimente promovuese, printime, mekanizma komunikimi, mirëmbajtja, si edhe përditësim dhe fuqizim i faqes së internetit të programit etj.
- mbështetja e punës së Task-Forcës së Përbashkët të ngarkuar me përgatitjen e ciklit të programit 2021–2026;
- të tjera.

Grupet e synuara dhe përfituesit përfundimtarë (listë joshterruese)

- strukturat drejtuese të programit, përfshi autoritetet kontraktuese;
- aplikantët potencialë;
- përfituesit e granteve;
- përfituesit përfundimtarë të projekteve;
- publiku i gjerë.

3.2 Çështje horizontale ndërsektoriale

Programi ka reflektuar rëndësinë që BE-ja u kushton çështjeve horizontale ndërsëktoriale. Ajo do të integrojë dhe do të inkorporojë këto çështje në përputhje me objektivat dhe politikat e BE-së. Çështje të tilla janë reflektuar në të gjitha prioritetet e zgjedhura për programin, si krijimi i partneriteteve ndërkufitare, “autorësia” vendore dhe mundësitë e barabarta, garantimi i

mosdiskriminimit të minoriteteve dhe të kategorive të cënueshme, pjesëmarrja e organizatave të shoqërisë civile, mbrojtja e mjedisit, të drejtat gjinore, si edhe qeverisja e mirë.

Programi fokusohet në çështjen e mbrojtjes së mjedisit, në prioritetin 1, duke mbuluar ndërhyrjet për mbrojtjen e mjedisit ndaj rreziqeve, si edhe ato për edukimin mjedisor dhe qëndrueshmërinë e mjedisit.

Ky program BNK mund të financojë projektet e përgatitura me qasjen “Zhvillim Bazuar në Zonë” (ZBZ) që synojnë të lehtësojnë rritjen e qëndrueshme në zona të caktuara gjeografike të rajoneve ndërkufitare të Ballkanit Perëndimor, veçanërisht zonat rurale me probleme zhvillimi të ndërlikuara dhe specifike. Do të shikohet edhe puna përgatitore për qasjen ZBZ që është ndërmarrë deri tani në rajonin ndërkufitar që shtrihet në Shqipëri dhe Kosovë.

Çështja e integritetit gjinor trajtohet përballë prioritetit të tretë, me qëllim që të arrihet fuqizim dhe integritet gjinor në të gjitha nivelet e sistemit arsimor dhe AFP, si në zonat urbane, edhe ato rurale.

Gjithashtu, programi mbështet edhe partneritetet mes shoqërisë civile dhe pushtetit vendor, me qëllim garantimin e “autorësisë” vendore dhe masave të qëndrueshme. Programi mban parasysh edhe kategoritë e cënueshme, gjithëpërfshirjen dhe të drejtat e njeriut.

Seksioni 4: Plani financiar

Tabela 1 tregon shumën indikativë vjetore të kontributit të BE-së për programin BNK për periudhën 2014–2020.

Tabela 2 paraqet një shpërndarje indikativë të buxhetit për çdo prioritet tematik, afërsisht 1/3 për çdo prioritet, si edhe shumën maksimale të bashkëfinancimit të BE-së

Tabela 1: Fondet treguese të akorduara çdo vit për programin e bashkëpunimit ndërkufitar 2014–2020

Viti	Programi IPA BNK Shqipëri–Kosovë							Total (euro)
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2014–2020
Operacionet BNK (të gjitha prioritetet tematike)	840 000	1 200 000	1 200 000	840 000	1 200 000	1 200 000	1 080 000	7 560 000
Asistenca teknike	360 000	0	0	360 000	0	0	360 000	840 000
Total (EUR)	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	8 400 000

Tabela 2: Fondet treguese të akorduara çdo vit për periudhën 2014–2020 dhe përqindja e kontributit të BE-së

PRIORITETET	Programi IPA BNK Shqipëri – Kosovë 2014-2020			
	Kontributi i BE-së	Bashkëfinancimi i përfituesit/ve	Financimi total	Norma e kontributit të BE-së
	(a)	(b)	(c)=(a)+(b)	(d)=(a)/(c)
1. Prioriteti tematik	2 520 000	444 706	2 964 706	85%
2. Prioriteti tematik	2 520 000	444 706	2 964 706	85%
3. Prioriteti tematik	2 520 000	444 706	2 964 706	85%
4. Prioriteti tematik	84 000	0	840 000	100%
TOTALI	8 400 000	1 334 118	9 734 118	

Kontributi i BE-së është llogaritur në raport me shpenzimet e pranueshme, që bazohen në totalin e shpenzimeve të pranueshme, duke përfshirë shpenzimet publike dhe private. Norma e bashkëfinancimit të BE-së për çdo prioritet tematik duhet të jetë jo më pak se 20% dhe jo më shumë se 85% e shpenzimeve të pranueshme.

Shuma e dedikuar për asistencën teknike duhet të përbëjë jo më shumë se 10% të buxhetit total akorduar për programin. Norma e bashkëfinancimit të BE-së është 100%.

Fondet për prioritetet tematike angazhohet përmes vendimeve zbatuese të Komisionit që akordojnë fonde mbi bazë trevjeçare, kur është e mundur. Fondet për asistencën teknike akordohen mbi bazën e një vendimi zbatues të posaçëm të Komisionit.

Seksioni 5. Dispozitat zbatuese

Të tria prioritetet e programit do të realizohen përmes thirrjeve për propozime. Komiteti i Përbashkët Monitorues do të jetë përgjegjës për identifikimin e prioriteteve tematike, objektivave specifikë, përfituesve të synuar, si edhe do të përcaktojë fokusin specifik të secilës thirrje për propozime që do të miratohet nga Komisioni Evropian. Në këtë aspekt, një proces konsultimi shtesë mund të zhvillohet me palët e interesuara në nivel vendor dhe qendror, si edhe me komunitetin e donatorëve.

Gjatë përgatitjes së programit, nuk është evidentuar ndonjë projekt strategjik që të përzgjidhet jashtë thirrjes për propozime. Megjithatë, gjatë periudhës së zbatimit të programit, mund të vendoset që një pjesë të buxhetit të programit (një apo dy vite) të financojnë projektet më strategjike, veçanërisht ato që lidhen me prioritetet tematike të Mjedisit dhe Turizmit. Kjo zgjidhje është mbështetur gjatë procesit të konsultimit programit nga disa prej përfituesve potencialë.

Projektet strategjike mund të zgjidhen përmes thirrjeve për projekte strategjike ose edhe jashtë thirrjes për propozime. Në këtë rast, Komisioni duhet të miratojë ndryshim/e në programin BNK, pas propozimit dhe pëlqimit nga KPM-ja, me qëllim integrimin në program të një projekti strategjik të tillë.

Projektet strategjike përkufizohen si ndërhyrje me ndikim të rëndësishëm ndërkufitar në të gjithë zonën e programit i cili, në mënyrë të pavarur ose në kombinim me projekte të tjera strategjike, kontribuon ndjeshëm në arritjen e objektivave madhorë në nivel prioritet. Disa kriteret të përgjithshme për përzgjedhjen e projekteve strategjike mund të jenë: ndikimi në të dyja anët e zonës së programit; lidhja me strategjitë rajonale apo të tjera për zhvillimin e zonave kufitare; norma e kontributit dhe bashkëfinancimit nga autoritetet rajonale; numri i banorëve që përfitojnë nga ndërhyrjet; kosto-efektiviteti i ndërhyrjeve; komplimentariteti me aksione paralele dhe qëndrueshmëria e ndërhyrjeve. Për më tepër, këto projekte duhet të kenë dokumentacion të plotë tenderi dhe, në rast të investimeve në infrastrukturë, duhet të kenë të gjitha lejet e nevojshme për ndërtimin dhe shfrytëzimin, bashkë me vlerësimet e nevojshme të ndikimit në mjedis.

Prioriteti i tretë “Edukimi i rinisë dhe aftësitë” do të zbatohet vetëm përmes thirrjeve për propozime, me financim me buxhet 1- apo 2-vjeçar. Me qëllim të rritjes së efikasitetit dhe ndikimit të programit, rezultatet e synuara mund të kërkohen në disa raunde thirrjesh, sipas një modeli të ngjashëm me ilustrimin në tabelën më poshtë.

Raundi i thirrjeve për propozime	Objektivat specifikë	Lloji i thirrjeve për propozime
I PARI	Objektivi specifik 1, rezultati 1.1 Thirrje për propozime e përgjithshme: Menaxhimi dhe promovimi më i mirë i burimeve mjedisore dhe biodiversitetit Objektivi specifik 2, rezultati 1.2 Përmirësimi i cilësisë së shërbimeve turistike për t'u bërë më konkurruese Objektivi specifik 3, rezultati 1.3 Përmirësimi i aksesit në punësim,	

	arsimim dhe formim profesional për të rinjtë	
I DYTI	Objektivi specifik 2, rezultati 2.1 Thirrje për propozime e përgjithshme: Menaxhimi dhe promovimi më i mirë i burimeve mjedisore dhe biodiversitetit Objektivi specifik 2, rezultati 2.2 Përmirësimi i ruajtjes dhe promovimit të trashëgimisë kulturore, historike dhe natyrore Objektivi specifik 3, rezultati 2.3 Fuqizimi i rrjeteve dhe shkëmbimeve rinore	
I TRETI	Objektivi specifik 3, rezultati 3.1 Thirrje për propozime e përgjithshme: Përmirësimi i cilësisë së shërbimeve dhe produkteve turistike për t'u bërë më konkurruese Objektivi specifik 3, rezultati 3.2 Përmirësimi i aksesit në punësim, arsimim dhe formim profesional për të rinjtë	

SITUATA DHE ANALIZA SWOT PROGRAMI IPA CBC SHQIPËRI-KOSOVË* 2014–2020

** Ky emërtim nuk cenon qëndrimet në lidhje me statusin dhe është në pajtim me rezolutën 1244/1999 të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara dhe me Opinionin e Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë (GjND) për Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës.*

1. HYRJE

Zona²⁶ e programit për programin ndërkufitar ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës mbulon një territor prej 8,335 km², me një popullsi prej rreth 936,761 banorësh. Gjatësia e përgjithshme e vijës kufitare është 114 km².

Harta e zonës së programit

Në Shqipëri zonat përfituese mbulojnë 3,994 km², që përfshijnë 2 rajone dhe 8 bashki me një total prej 36²⁷ vendbanime. Të dyja rajonet nga Shqipëria²⁸ përfshijnë:

Rajoni i Kukësit përfshin rrethet Kukës, Has dhe Tropojë, 3 bashki, 24 komuna dhe 206 vendbanime.

²⁶ Zona ndërkufitare përfituese është përcaktuar në përputhje me nenin 88 të rregullores zbatuese IPA.

²⁷ Agjencia e Statistikave të Kosovës: Kosova në shifra 2012.

²⁸ Censusi i Popullsisë dhe Banesave 2011, INSTAT, Shqipëri.

Rajoni i Lezhës përfshin rrethet: Lezhë, Mirditë dhe Kurbin, 5 bashki, 16 komuna dhe 170 vendbanime.

Në **Kosovë**²⁹ zona përfituese mbulon 4,341 km² dhe përfshin rajonet ekonomike të mëposhtme:

Rajoni Ekonomik Jugor përbëhet nga 6 komuna: Prizren, Dragash/Dragaš, Rahovec/Orahovac, Suharekë/Suva Reka, Malishevë/Mališevo dhe Mamusha/Mamuša.

Rajoni Ekonomik Perëndimor përbëhet nga 6 komuna: Pejë/Peć, Deçan/Dečani, Gjakovë/Đakovica, Istog/Istok, Klinë/Klina dhe Junik.

As Shqipëria dhe as Kosova nuk kanë paraqitur ende zyrtarisht klasifikimet³⁰ e Nomenklaturës së Njësive Territoriale për Statistikat (NUTS), si rrjedhojë, zonat përfituese bazohen, për Shqipërinë në rajonet administrative dhe për Kosovën në përcaktimin “rajon ekonomik”.

Tabela 1: Gjeografia e zonës së programit

	Sipërf. (km ²)	% e territorit të përgjithshëm
Shqipëria	28,748	100%
Zonë ndërkufitare	3,994	48%
Rajoni i Kukësit (rrethet Kukës, Has dhe Tropojë)	2,374	28.48%
Region of Lezha (<i>Distriks of Lezha, Mirdita and Kurbin</i>)	1,620	19.44%
Kosova	10,908	100%
Zonë ndërkufitare	4,341	52%
Rajoni Ekonomik Jugor	2,016	24%
Rajoni Ekonomik Perëndimor	2,325	28%
Zona e programit - TOTALI	8,335	AL: 48%, KOS: 52%

Madhësia e territorit të zonës së programit për Shqipërinë është pak më e vogël (48%) në krahasim me territorin në Kosovë (52%). Në anën kosovare ka 4 komuna në kufi të drejtpërdrejtë me Shqipërinë (Deçan/Decani, Gjakovë/Đakovica, Prizren dhe Dragash/Dragaš) dhe në Kukës është përgjatë territorit të saj në kufirin me Kosovën.

Aktualisht gjenden gjashtë pika të kalimit kufitar që operojnë mes Shqipërisë dhe Kosovës. Nga këto, tri pikat e kalimit të kufirit (Shishtavec/Kukës, Orgjosë/Kukës dhe Borje/Kukës) janë vetëm për këmbësorët; ndërsa tre janë për transportin e mallrave dhe automjeteve (Morinë/Kukës, Qafa Prush/Kukës dhe Qafë Morinë/Tropojë, njëra në autostradën midis Kukësit dhe Prizrenit, dhe dy të tjerat në rrugët kufitare lokale që lidhin Rajonin e Kukësit me Pejë/Peć dhe Gjakovën/Đakovica në Kosovë). Të tria pikat e kalimit kufitar për makinat dhe kamionët janë të keqpajisura për kryerjen e kalimit të mallrave.

E gjithë zona e programit është e pasur me vargmale, pyje, kafshë të egra dhe kullota, si edhe me minerale dhe ujë. Terreni, gjithashtu, është mjaft i vështirë me vendndodhje të pashfrytëzuara duke e bërë atë një atraksion për turizmin në të dyja anët e kufirit. Zona ka kontraste të terreneve malore dhe fushore, burime ujore, liqene, peshkim, lumenj, që rrjedhin nga të dyja anët e kufirit

²⁹ Agjencia Kadastrale e Kosovës 2013.

³⁰ Nomenklatura e Njësive Territoriale për Statistikat.

me dalje në det nëpërmjet Lezhës. Autostrada e re e ndërtuar që kalon përmes Durrësit për në Kukës dhe pastaj përmes kufirit në Prishtinë ka kontribuar në mënyrë të konsiderueshme në rritjen e lëvizshmërisë së njerëzve dhe mallrave për qëllime të ndryshme, si tregtisë, turizmit, arsimit dhe shkëmbimeve, që nga viti 2009.

Në anën **shqiptare**, të dyja rajonet e zonës së programit me Kosovën mbulojnë rreth 13.9% të territorit të Shqipërisë.

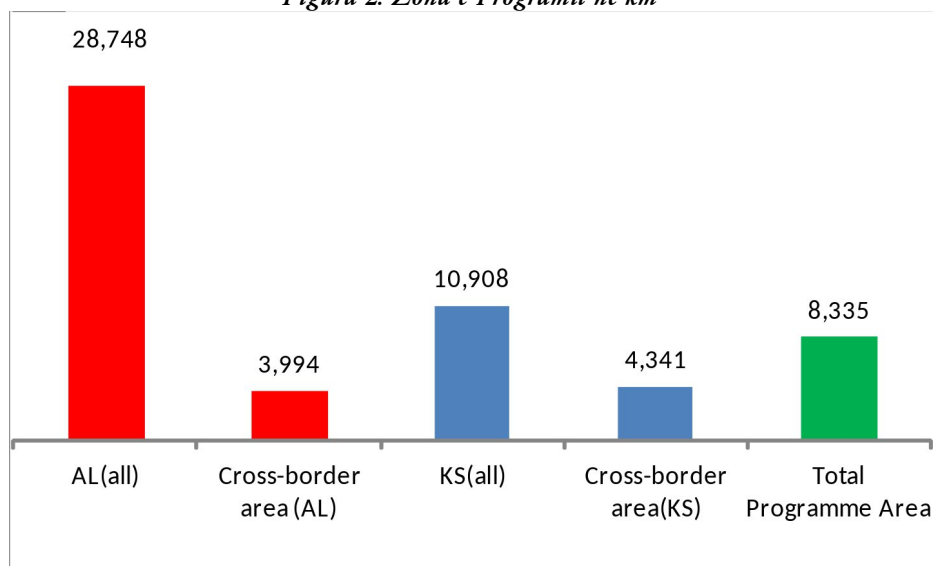
Rajoni i **Kukësit** ka një territor prej 2374 km². Është i vendosur në pjesën verilindore të Shqipërisë dhe paraqet një model të terrenit të vështirë. Rajoni është i vendosur në një lartësi mesatare prej 680 metrash mbi nivelin e detit. Rajoni i Kukësit është shumë i pasur me ujë dhe burime hidrike.

Ajo çka e bën atë me interes të veçantë është mbledhja e të gjitha rrjedhave, përrenj dhe lumenj që rrjedhin në lumin Drin. Liqeni i Fierzës është qendra e të gjitha rrjedhave dhe mjediseve ujore dhe është i përshtatshëm për të kultivuar peshq të ndryshëm. Pasuritë ujore të rajonit përdoren edhe si burime të energjisë. Rajoni ka akses në infrastrukturën rrugore dhe lidhjen me pjesën tjetër të vendit, veçanërisht me kryeqytetin, aeroportin ndërkombëtar dhe portin, përmirësuar ndjeshëm, veçanërisht pas investimeve në autostradën Durrës–Kukës–Morinë.

Rajoni i **Lezhës** mbulon një territor prej 1,620 km² dhe shtrihet përtej detit Adriatik, me një vijë bregdetare prej 38 km në anën veriperëndimore të Shqipërisë. Rajoni i Lezhës kufizohet me rajonin e Kukësit në anën e tij verilindore.

Territori i Lezhës është i përbërë nga zonat malore në lindje (65%) dhe zonën fushore në perëndim (35%). Pozita e tij gjeografike - të qenët në qendër të kalimit kryesor të transportit që lidh veriun me jugun dhe lindjen me perëndimin dhe afërsia e tij me portet kryesore bregdetare, si Durrës dhe Shëngjin (ky i fundit duke qenë pjesë e territorit të Lezhës), e bën rajonin një tërheqje të madhe dhe lehtësisht të arritshëm jo vetëm në nivel kombëtar, por edhe në atë ndërkombëtar. Rajoni ka burime ujore, duke qenë i vendosur pranë rrjedhave të lumenjve (Drin, Gjadër, Fan i Vogël, Fan i Madh, Drojë, Urakë, Mat), detit Adriatik, maleve dhe kodrave me një florë dhe faunë të pasur - që i shtohen interesit ekonomik dhe potencialit turistik. Lezha ka zona arkeologjike, objekte të kultit, monumente të kulturës me vlerë historike kombëtare.

Figura 2: Zona e Programit në km²

Në anën e Kosovës, të dyja rajonet ekonomike në zonën kufitare me Shqipërinë mbulojnë rreth 39,8% të territorit të Kosovës. Komunat, në vijë kufitare të drejtpërdrejtë me Shqipërinë mbulojnë një sipërfaqe prej 1,967 km², ose 18% të të gjithë territorit të Kosovës.

Rajoni Ekonomik Jugor me 2,016 km² ka Prizrenin si qytet të lashtë historik që shtrihet përgjatë brigjeve të lumit Lumëbardhë, në luginat piktoreske pranë maleve të Sharrit/Šar; i cili në një lartësi prej 2,496 m dhe me liqenet e tij akullnajore përbën një atraksion të fuqishëm turistik. Gryka e Mirushës/Miruša me 13 liqenet e saj dhe 12 ujëvarat është një prej katër burimeve natyrore të rajonit. Gjetjet arkeologjike dëshmojnë se Prizreni është një nga qytetet më të vjetra të Evropës Juglindore e më gjerë. Ka të kultivuar trashëgiminë kulturore, vendet turistike dhe zhvillimin e turizmit. Komunat e tjera si Dragash/Dragaš janë të pasura në kullotë, livadhe, male dhe fusha bujqësore.

Rajoni Ekonomik Perëndimor me 2,325 km² është portali perëndimor i Kosovës në kufi me Shqipërinë, Malin e Zi dhe Serbinë. Peja/Peć, e cila konsiderohet si qendra e rajonit, është e vendosur në këmbët e malit mbresëlënës Bjeshkët e Nemuna. Zona është e mbuluar kryesisht nga rrafshi i Dukagjinit që kufizohet me Alpet shqiptare. Maja më e lartë është Gjeravica (2,656 m), e cila është edhe maja më e lartë në Kosovë. Gjenden burime të nxehta termale dhe minerale, 3 lumenj karstikë, një ujëvarë e fuqishme e quajtur Burimi i Drinit të Bardhë (Drini i Bardhë/Beli Drim) duke e bërë atë një atraksion turistik.

Zona e programit ka një profil të ndryshëm gjeografik. Ajo është e pasur me vargmale, fusha, lugina, lumenj dhe liqene. Gjithashtu është e pasur me pyje, kafshë të egra dhe kullota (pyjet, kullotat dhe livadhe mbulojnë mbi 50% të sipërfaqes së përgjithshme). Kjo është një zonë tradicionale për mbarështimin e deleve dhe konsiderohet si zonë e madhe e kullotave në Evropë. Është e pasur me minerale, si krom, qymyr, hekur-nikel, bakër, gëlqere, rërë kuarci, mermer dhe përmban monumente të shumta natyrore.

Zona e programit njihet për grupet e rëndësishme të maleve, që përbëhen nga masive alpine, të cilat ofrojnë mundësi të mëdha për zhvillimin e turizmit dhe industrisë së drurit, por edhe që e pengojnë infrastrukturën e transportit dhe komunikimin me fqinjët.

Zona është pjesa më e pasur e Kosovës; me burime ujore, me lumenjtë Drin, që rrjedhin në Shqipëri, Bistricë, Lumëbardhë, Lepenec duke kaluar relievin malor. Disa liqene, si liqenet Livadhi, Strbacko, Jazhnica, si dhe kamionët Brod janë burime me potencial të madh për zhvillimin e sporteve dimërore, peshkimit dhe aktiviteteve të tjera turistike. Malet e Sharrit/Šar, një nga dy parqet kombëtare në Kosovë, shtrihen përgjatë tri komunave: të Prizrenit, Dragashit/Dragaš dhe Suharekës/Suva Reka.

Shqipëria është e dominuar nga zinxhiri i maleve Dinarike. Lumenjtë kryesorë janë Drini, që vjen nga Kosova, dhe Valbona. Gjenden liqenet natyrale dhe artificiale, të cilat janë me vlerë potenciale për turizmin, dy liqenet më të rëndësishme artificiale në rajonin e Kukësit, Komen dhe Fierzë. Lumi Drin, i cili rrjedh nëpër territorin e Shqipërisë dhe Kosovës, përfaqëson një mundësi për bashkëpunim ndërkufitar. Një pjesë tjetër e rëndësishme e zonës përbëhet nga luginat, fushat dhe pjesa malore, të cilat ndryshojnë në madhësi, dendësinë e popullsisë, bimësisë dhe lartësisë dhe ofrojnë kushte të favorshme për kultivimin e drithërave, foragjereve, perimeve dhe frutave. Fushat më të mëdha dhe më pjellore në anën e Kosovës gjenden në basenin e Dukagjinit. Tokat më pjellore bujqësore në anën shqiptare shtrihen në rajonin e Lezhës.

Klima e zonës varion nga kontinentale e ndryshueshme në male, në mesdhetare e ndryshueshme përgjatë bregdetit Adriatik dhe fushave, me dimër të ftohtë dhe të lagësht dhe verë të nxehtë e të thatë.

2. ANALIZA PESTLE

2.1 Konteksti i përgjithshëm politik dhe ekonomik

3.1.1 Reformat e politikave dhe procesi i integritetit në BE

Shqipëria dhe Kosova aspirojnë të bëhen anëtare të Bashkimit Evropian. Sondazhet e përsëritura, sipas perceptimit publik tregojnë se ato mbeten ndër përfituesit IPA II me qëndrimin më pozitiv (më shumë se 95%) për t'u bërë anëtar i familjes së Bashkimit Evropian. BE-ja nënvizon³¹ një numër sfidash të rëndësishme përpara me të cilat përballet Shqipëria dhe Kosova,

³¹ KE - Strategjia e Zgjerimit dhe Sfidat Kryesore, 2013–2014, tetor 2013.

si: qeverisja ekonomike dhe konkurrueshmëria, sundimi i ligjit, funksionimi i institucioneve që garantojnë demokracinë, të drejtat themelore dhe, në rastin e Kosovës, kapërcimi i së kaluarës.

Shqipëria

Duke pasur parasysh progresin e **Shqipërisë** me reformat politike dhe ekonomike, Bashkimi Evropian (BE) ka nënshkruar Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit me Shqipërinë, në qershor të vitit 2006, e cila hyri në fuqi më prill 2009. Shqipëria iu bashkua NATO-s në prill 2009. Liberalizimi i vizave për qytetarët e Shqipërisë që hyjnë në shtetet e Shengenit hyri në fuqi më 15 dhjetor 2010.

Hyryra në fuqi e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit shënoi një etapë cilësisht të re në marrëdhëniet dypalëshe, që sjell detyrime dhe reforma të reja të rëndësishme në fushën e drejtësisë, lirisë dhe sigurisë, lëvizjes së lirë të punëtorëve, të drejtës së vendosjes dhe lëvizjes së lirë të kapitalit dhe shërbimeve, si dhe për transportin, fushën audiovizuale dhe telekomunikacionin. Përmirësime thelbësore janë bërë në fusha, të tilla si reformat e brendshme dhe të ekonomisë së tregut, të rendit publik dhe menaxhimit të kufijve, reformat ligjore dhe administratën publike, prokurimin publik, statistikën, drejtësinë, lirinë dhe sigurinë, si dhe doganat.

Duke pasur parasysh se Shqipëria ka arritur përparimin e nevojshëm, Komisioni Evropian rekomandoi në tetor 2013 që Këshilli Evropian duhet t'i japë Shqipërisë statusin e vendit kandidat në BE³².

Shqipëria duhet të përshpejtojë reformën³³ e sistemit të drejtësisë, për të siguruar pavarësinë, transparencën, përgjegjshmërinë dhe efikasitetin. Shqipëria duhet të përparojë në zbatimin e reformës së administratës publike, në veçanti në lidhje me ligjet strukturore dhe aktet administrative; të bëjë përpjekje shtesë për të siguruar zbatimin efektiv të rregulloreve të brendshme të tregut, të drejtat e pronësisë intelektuale dhe industriale, për sektorin e energjisë, përfshi diversifikimin e burimeve të energjisë, të përforcojë mbrojtjen e mjedisit, përfshi investimet e qëndrueshme në fushën e menaxhimit të mbetjeve dhe ujërave të zeza. Sfidat e tjera përfshijnë edhe punësimin dhe politikën sociale. Kapacitetet administrative dhe profesionalizmi i organeve të ngarkuara me zbatimin e *acquis* duhet të forcohen, si edhe pavarësia e organeve rregullatore të sigurisë.

Strategjia Kombëtare e Shqipërisë për Zhvillim dhe Integrim 2014–2020 (SKZHI) konsiderohet si kuadri i politikave gjithëpërfshirëse për vendin në kontekstin e integritetit në BE. Ajo përcakton katër shtyllat e politikës strategjike që përcaktojnë themelet për ndërhyrjet (politikën e integruar) sektoriale dhe rajonale³⁴:

- *Forcimi i demokracisë dhe shtetit të së drejtës* që trajton aspekte, si: drejtësia dhe çështjet e brendshme, të drejtat e njeriut dhe mediet, qeverisje efektive dhe politikën e jashtme dhe të mbrojtjes;

- *Krijimi i kushteve për zhvillimin konkurrues dhe të qëndrueshëm ekonomik nëpërmjet përdorimit efikas të burimeve* që mbulon stabilitetin makroekonomik dhe qëndrueshmërinë, ekonominë e tregut konkurrues, përdorimin efikas të burimeve, zhvillimin e integruar rajonal dhe të qëndrueshëm;

- *Nxitja e përfshirjes sociale, mirëqenia dhe zhvillimi i tregut të punës*, të cilat synojnë të promovojnë: politikën e punësimit dhe përfshirjes sociale, politikën sociale;

- *Zhvillimi i shoqërisë bazuar në dituri, inovacion dhe teknologji* digjitale që përfshin ndërhyrje në fushat e mëposhtme: arsimi i lartë, kërkimi dhe teknologjia e inovacionit.

Strategjia Ndërsektoriale për Zhvillimin Rajonal të Shqipërisë i klasifikon zonat kufitare si objekt të planifikimit të politikave ndërsektoriale dhe i paraqet çështjet ndërkufitare në planifikimin e politikave të zhvillimit në nivel qarku.

Kosova

³² Një vendim pritet të merret në dhjetor 2013.

³³ Raporti i Progresit i Komisionit Evropian për Shqipërinë, tetor 2013.

³⁴ Draftstrategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim, 2014–2020 (SKZHI).

Kosova ka bërë progres të shpejtë për të thelluar integrimin e saj në BE. Pas marrëveshjes së arritur më 19 prill 2013 ndërmjet Kosovës dhe Serbisë në dialogun e lehtësuar nga BE-ja, Komisioni Evropian arriti në përfundimin³⁵, se Kosova i plotësoi të gjitha kushtet afatshkurtra nga studimi i fizibilitetit të tetorit 2012 dhe, si rrjedhojë, rekomandoi që negociatat me Kosovën të hapeshin për Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit (MSA) me BE-në në tetor 2013. Komisioni Evropian synoi t'i përfundojë këto negociata në pranverë të vitit 2014. Kjo ishte njohje mbi progresin e bërë për reformat kyçe³⁶. Paralelisht, dialogu për liberalizimin e vizave me BE-në është hapur.

Në aspektin e reformave kombëtare, Kosova tani duhet të përqendrohet në zbatimin e reformave për të përmbushur obligimet e veta, sipas MSA-së së ardhshme. Sundimi i ligjit vazhdon të jetë një prioritet kyç për Kosovën, së bashku me nevojën për forcimin e reformave të administratës gjyqësore dhe publike dhe sigurimin e të drejtave të pakicave - përfshi romët. Kosova duhet të trajtojë urgjentisht papunësinë dhe dobësitë strukturore që ndikojnë në tregun e saj të punës, si edhe të vazhdojë zbatimin e kornizës ligjore për tregtinë, konkurrencën dhe tregun e brendshëm. Nevojitet përparim i shpejtë, ndaj ajo duhet të shtojë përpjekjet e saj në një numër fushash fitosanitare dhe veterinare që ndikojnë në sigurinë e ushqimit. Në sektorin e energjisë, duhet të rriten përpjekjet për mbylljen e termocentralit të Kosovës. Si pjesë e politikave të përfshirjes sociale, qeveria ka nisur një program të veçantë për të mbështetur kthimin e qëndrueshëm dhe riintegrimin e personave të zhvendosur dhe riintegrimin ekonomik të komuniteteve³⁷.

Një element i veçantë dhe mjaft negativ që lidhet drejtpërdrejt me kalimin e kufirit është trafikimi i qenieve njerëzore. Reformat në këtë fushë janë përqendruar³⁸ në parandalimin e trafikimit, mbrojtjen e viktimave të trafikimit dhe ndjekjen penale të trafikantëve. Disa reforma/iniciativa të rëndësishme kombëtare që lidhen me CBC/BNK përfshijnë: reformat ligjore dhe rregullatore për të përmirësuar mjedisin e bërjes së biznesit, lehtësimi i procedurave të regjistrimit të biznesit, *Small Business Act* (korniza gjithëpërfshirëse e politikës së BE-së për NVM-të) është zbatuar nga Agjencia për Mbështetjen e NVM-ve; krijimi i zonave ekonomike të biznesit dhe parqeve industriale, qendrave të inovacionit dhe përmirësimit të legjislacionit përkatës që i lejon komunat të kenë të drejtë vetëm për themelimin e zonave ekonomike; masat që përmirësojnë mbrojtjen e investimeve me ndryshimin e legjislacionit përkatës (duke përfshirë shkrirjen e Agjencisë për Mbështetjen e NVM-ve dhe Agjencisë për Promovimin e Investimeve në një institucion të vetëm); krijimi i stimujve për investime dhe, përmirësimi i kuadrit ligjor dhe procedurat për tërheqjen e IHD-ve (duke shmangur tatimin e dyfishtë, përmirësimi i rregullave doganore, garancitë e investimeve dhe tokës³⁹); krijimi i Asociacionit të Agjencive për Zhvillim Rajonal (ARDA); përmirësimi i kuadrit rregullator dhe zbatimi i aktiviteteve të CBC-së në fushën e mbrojtjes së mjedisit, ndryshimet klimatike dhe parandalimi i rrezikut, parandalimi i ndotjes industriale.

Kosova përfiton nga joreciproцитeti, duke pasur akses të plotë pa dogana në tregun e BE-së bazuar në Regjimin Autonom të Preferencave Tregtare (ATP). Përpjekjet për zhvillim të Kosovës mbështeten, gjithashtu, duke u bërë anëtar i BERZH-it, BEI dhe CEDB⁴⁰. Në shkurt të vitit 2013, Këshilli i Bashkëpunimit Rajonal vendosi të ndryshojë statutin e saj për të lejuar Kosovën të bëhet pjesëmarrëse në të drejtën e vet.

³⁵ Raporti i Progresit i Komisionit Evropian për Kosovën, tetor 2013.

³⁶ Raporti i Progresit i Komisionit Evropian për Kosovën, tetor 2013.

³⁷ Strategjia për Komunitete dhe Kthim 2009–2013.

³⁸ Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit kundër Trafikimit me Qeniet Njerëzore 2011–2014.

³⁹ Në bazë të ligjit për vetëqeverisjen lokale (nr. 03/ L-040), komunat në Kosovë kanë të drejtë të lëshojnë me qira pasurinë e luajtshme dhe të paluajtshme për investitorët e huaj. Qiradhënia mund të jepet për një afat prej dhjetë vjetësh me mundësi zgjatje deri në 99 vjet.

⁴⁰ Kosova iu bashkua Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH) në dhjetor 2012. Ajo nënshkroi një marrëveshje kornizë për anëtarësim në Bankën Evropiane të Investimeve dhe Bankën e Këshillit të Evropës për Zhvillim në qershor 2013.

Kuadri i politikës së ardhme shprehet qartë në Programin e Qeverisë së Kosovës, e cila është e bazuar në katër shtylla kryesore⁴¹:

- *Zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik* mbulon investimet në ekonomi, përmirësimin e mjedisit të investimeve që stimulon sektorin privat, sektorin e energjisë dhe mineraleve, infrastruktura dhe mjedisi, zhvillimi rural, arsimi i lartë, sektori financiar.

- *Qeverisje e mirë dhe sundimi i ligjit*, e cila, përveçse qëllimit të forcimit të sundimit të ligjit, synon gjithashtu të rrisë mbrojtjen dhe sigurinë, reformimin e administratës publike, si edhe për të siguruar të drejtat dhe liritë e qytetarëve dhe komuniteteve.

- *Zhvillimi i kapitalit njerëzor* mbulon arsimimin, kulturën, rininë dhe sportet, si dhe rritjen e kujdesit për diasporën dhe politikën e emigrimit.

- *Mirëqenia sociale* synon politikën dhe programet sociale, shëndetësinë dhe përmirësimin e mjedisit të jetesës

2.1.2 Konteksti i përgjithshëm ekonomik

Shqipëria ka performuar relativisht mirë gjatë dekadës së fundit. Vendi ka qëndruar larg nga recesioni, duke ruajtur ritmet pozitive të rritjes, pavarësisht ekspozimit të tij ndaj krizës ekonomike që ka goditur fort Greqinë dhe Italinë, si dhe duke u rrethuar nga ekonomitë rajonale kontraktuese. Rritja e PBB-së është ngadalësuar nga një kulmim i normës së rritjes 7.5% në 2008, në një normë më të ulët të rritjes 1.6% në vitin 2012. Sektori i shërbimeve është kontribuesi kryesor i PBB-së, që përbën më shumë se gjysmën e GDP-së së vendit. Shqipëria cilësohet si një vend më të ardhura të mesme më të ulëta me një GDP për frymë, e cila në vitin 2012 qëndroi në 3,415 euro. Shkalla e papunësisë me një mesatare prej 13% është ndër më të ulëtat në rajon. Borxhi publik i përgjithshëm i Shqipërisë arriti në 60.6% të PBB-së deri në fund të vitit 2012. Ekonomia mbetet e brishtë njëloj si për dobësitë e brendshme strukturore ashtu dhe për paqëndrueshmërinë ekonomike globale. Sfidat kryesore mbeten sigurimi i rritjes së qëndrueshme afatgjatë duke ndjekur politika të matura fiskale dhe monetare dhe reformat strukturore. Shqipëria duhet të përballojë uljen e niveleve të larta të deficitit buxhetor dhe të borxhit publik. Ajo do të duhet të përmirësojë parashikueshmërinë fiskale, duke hequr dorë nga mbivlerësimi i të ardhurave dhe duke përmirësuar në mënyrë të konsiderueshme përputhjen e taksave. Përmirësimi i mëtejshëm i mjedisit të biznesit dhe investimeve është thelbësor për diversifikimin e ekonomisë dhe rritjen e potencialit të saj afatgjatë. Përforsimi i sundimit të ligjit, trajtimi i korrupsionit dhe trajtimi i detyrimeve të pashlyera, si edhe zhvillimi i infrastrukturës dhe rritja e kapitalit njerëzor janë kështu fushat kryesore ku duhet të përqendrohen shumë përpjekje. Reduktimi i ekonomisë gri mbetet një sfidë e rëndësishme. Shqipëria ka marrëveshje të tregtisë së lirë me të gjithë rajonin, përfshi edhe Kosovën, dhe është anëtare e CEFTA-s që nga viti 2006.

Kosova ka bërë progres në drejtim të krijimit të një ekonomie funksionale të tregut. Nevojiten reforma dhe investime të konsiderueshme për të mundësuar atë të përballojë për një periudhë të gjatë presionin dhe forcat konkurruese të tregut. Situata e vështirë/sfiduese ekonomike në rajon dhe BE kanë ndikuar ekonominë e Kosovës edhe pse më pak se përfituesit e tjerë IPA II në rajon. GDP-ja e Kosovës u rrit me 2.5% në vitin 2012⁴². Politika fiskale ka qenë e kujdesshme dhe performanca e buxhetit ka qenë në rrugën e duhur. Është ruajtur një rregull fiskal ligjërshët i detyrueshëm, që do të zbatohet në 2014. Papunësia mbetet shumë e lartë. Kosova ka vazhduar me investime të konsiderueshme në infrastrukturën e saj. Kërkohen përpjekje të vazhdueshme për të mbështetur stabilitetin makroekonomik dhe përmirësimin në situatën sociale. Kosova ka nevojë për të përmirësuar konkurrueshmërinë dhe mjedisin e biznesit, dhe të mbështesë sektorin privat në mënyrë që të ulë papunësinë. Politikën ekonomike të Kosovës kanë për qëllim zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik, siç saktësohet në Programin e Qeverisë së Kosovës (2011–2014), i cili thotë se “Gjeneruesi kryesor i rritjes ekonomike do të jenë investimet private dhe zhvillimi i mëtejshëm i sipërmarrjes”; “strategjia për zhvillimin e sektorit privat 2013–2017” përcakton më tej bazën e politikave ekonomike për vitet e ardhshme. Një mjedis i shëndoshë i

⁴¹ Programi i Qeverisë së Kosovës 2011–2014.

⁴² Raporti i Progresit i Komisionit Evropian për Kosovën, tetor 2013.

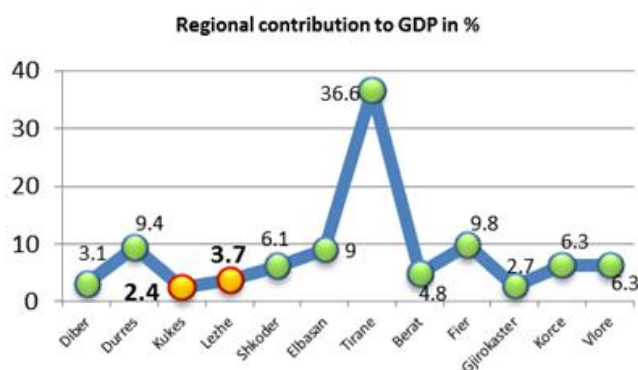
biznesit kërkon masa të mëtejshme për të trajtuar sundimin e dobët të ligjit dhe korrupsionin. Privatizimi duhet të vazhdojë. Sektori informal mbetet një sfidë e rëndësishme.

2.2 Karakteristikat Ekonomike të Zonës së Programit

Dallimet rajonale në aspektin e zhvillimit ekonomik dhe social janë të dukshme jo vetëm në të gjithë zonën e programit, por edhe brenda rajoneve.

Zona e programit ka një ekonomi kryesisht industriale-agrare, me industrinë më të zhvilluar në anën e Kosovës, ndërsa rajonet shqiptare janë të dominuara nga bujqësia dhe shërbimet. Për momentin rritja ekonomike është modeste, por megjithatë ka shenja të rimëkëmbjes ekonomike pas një periudhe stanjacioni. Disa faktorë të rëndësishëm që përfaqësojnë një pengesë për zhvillimin ekonomik të rajonit janë, ndër të tjera, mungesa e njohurive dhe aftësive të punës teknologjike të nevojshme për t'iu përgjigjur kërkesave të tregut për shërbime dhe produkte të cilësisë së lartë. Prodhimet vendore nga të dy anët e kufirit kanë, pak ose aspak, qasje në tregjet rajonale dhe ndërkombëtare. Mekanizmat për mbështetjen e biznesit janë të dobët dhe të pamjaftueshëm. Në Kosovë, gjenden Agjencitë e Zhvillimit Rajonal që mund të mbështesin ekonominë. Në Shqipëri, strukturat mbështetëse të biznesit nuk janë shumë aktive.

Në **Shqipëri** pabarazitë rajonale janë të dukshme. Zhvillimi socioekonomik i vendit anon me tepri në favor të rajoneve qendrore. Rajoni i Tiranës kontribuon me më shumë se një të tretën e PBB-së së vendit, dhe është larg nga rajoni më i zhvilluar në krahasim me të gjitha rajonet e tjera të Shqipërisë. Kjo tregon qartë se të gjitha rajonet e tjera janë nën potencialin e tyre të zhvillimit, meqë ato ende nuk kanë gjetur mënyra dhe mundësi që të përqendrohen në përparësitë e tyre krahasuese. Rajonet Kukës dhe Lezhë i pasqyrojnë gjerësisht këto pengesa për sa i përket zhvillimit social-ekonomik.

Kukësi është rajoni më i varfër i Shqipërisë, si dhe i zonës së programit që ka një GDP prej 223 milionë eurosh ose të barabartë me 2.4% të GDP-së së vendit⁴³. Mbështetja e rajonit në sektorin e bujqësisë thekson se bujqësia kontribuon me 34% në formimin e PBB së rajonit për vitin 2011. Pjesa e hoteleve, të tregtisë, transportit dhe komunikimit arrin në 20% të PBB-së së rajoneve. Pjesa e sektorëve të pasurive të paluajtshme dhe financiare llogaritet në 17%, e pasuar nga shërbimet e tjera që arrin 13% të GDP-së së rajoneve për vitin 2011. Sektori me kontributin më të ulët është industria, pjesa e të cilës është thjesht 3% e PBB-së së rajonit në vitin 2011.

GDP-ja e rajonit të **Lezhës** për vitin 2011 arriti në 334 milionë euro ose rreth 3.7% e PBB-së së vendit⁴⁴. Sektorët kryesorë janë tregtia, hotelet, transporti dhe komunikimi që arrin në 26%, ndjekur nga sektori i bujqësisë që arrin në 25%. Pjesa e sektorit të pasurive të paluajtshme dhe financiare llogaritet në 19%, pasuar nga shërbimet e tjera që arrin në 13% të PBB-së për vitin 2011. Kontributi i sektorit të ndërtimit është matur me 10%, poshtë mesatares kombëtare që vlerësohet në 12.8%, ndërsa industria është kontribuesi më i vogël për ekonominë e rajonit të Lezhës, duke zënë 8% të PBB-së së rajoneve në vitin 2011.

⁴³ INSTAT, Llogaritë Rajonale 2013.

⁴⁴ INSTAT, Llogaritë Rajonale 2013.

Përveç sektorit të shërbimeve i cili është kontribuesi kryesor në PBB-në e vendit, sektori i bujqësisë mban një shkallë të lartë të rëndësisë për zhvillimin ekonomik dhe punësimin në zonën e programimit në Shqipëri, meqenëse një pjesë e madhe e popullsisë ende jeton në zonat rurale, pavarësisht nga lëvizjet e dukshme drejt zonave urbane.

Në **Kosovë**, zhvillimi i sektorit ekonomik dhe privat ka qenë kryesisht në shkallë të vogël dhe jo me shumë kapital intensiv. Rritja e PBB-së në Kosovë arriti kulmin në nivelin e 7.5% në vitin 2008, me rënie në 2.5% në vitin 2012⁴⁵. Pavarësisht rënies së tendencave, norma mesatare vjetore e rritjes së Kosovës ka qenë më e larta në mesin e vendeve të tjera të Ballkanit Perëndimor⁴⁶ në katër vitet e fundit⁴⁷. Megjithatë, ekonomia e Kosovës vazhdon të presë zgjidhje për problemet e saj madhore, që do të thotë, vendi është duke jetuar përtej mundësive dhe kushteve të tij. Kosova vuan nga një mosbalancim i pagesave me importet, që dukshëm dominojnë eksportet. Kjo ndodh kryesisht, për shkak të faktit që NVM-të e Kosovës nuk janë ndërkombëtarisht konkurruese⁴⁸.

NVM-të e orientuara dobët nga eksporti pengojnë kontributin e mëtijshëm të NVM-ve për GDP, si krijimi i vendeve të punës dhe rritja ekonomike. Eksportet dominohen nga metalet bazë dhe mineralet e prodhuara nga kompanitë e mëdha. Kosova duhet të krijojë një ekonomi me mjedis miqësor më konkurrues dhe të promovojë eksportet (deficitit tregtar i Kosovës mbetet në një mesatare rreth 90%, ose e shprehur në terma monetare rreth 2.2 miliardë euro⁴⁹), dhe përmirësimin e infrastrukturës që lehtëson tërheqjen e investitorëve të huaj. Në Kosovë nuk ka të dhëna për kontributin e PBB-së sipas rajoneve ose GDP-së rajonale për frymë, por është e bazuar në treguesit e tjerë makro të sektorit; rajoni i Qendrës është duke ofruar kontributin më të madh në zhvillimin e përgjithshëm të ekonomisë së Kosovës, ndërsa dy rajonet ekonomike jugore dhe perëndimore kontribuojnë pak a shumë në të njëjtin nivel.

Zona e programit nga ana e Kosovës ka një ekonomi industriale-agrarë. Aktivitetet ekonomike ndryshojnë ndërmjet të dyja rajoneve ekonomike dhe madje edhe brenda tyre. Shërbimet, bujqësia, tregtia, ndërtimi dhe përpunimi ushqimor janë duke gjeneruar pjesën më të madhe të xhiros dhe të ardhurave lokale. Ekonomia e të dyja rajoneve ka vuajtur shumë nga dëmtimet gjatë konfliktit të viteve nëntëdhjetë në Kosovë dhe për shumë vite ka përjetuar një stanjacion (ngecje ekonomike) të rëndë tranzicioni. Disa pjesë të zonës kanë vuajtur edhe për shkak të largësisë së tyre nga zona qendrore ekonomike dhe politike e Kosovës.

Aktualisht, pikat e forta kryesore të rajoneve ekonomike jugore dhe perëndimore qëndrojnë në vendndodhjen e tyre gjeografike si një portë për vendet fqinje (Shqipëria dhe Mali i Zi), me të cilat ata kanë një traditë të gjatë të tregtisë. Rajonet kanë një industri ushqimore relativisht të zhvilluar me ndërmarrjet që furnizojnë tregun e Kosovës dhe eksportin me vendet fqinje. Sektori i ndërtimit (ndërtesave të banimit, apartamentet), si dhe industria ushqimore dhe e pijeve/lëngjeve janë veçanërisht duke u zgjeruar. Të dyja rajonet janë shumë të pasur me produkte të pyjeve, të cilat janë shumë të kërkuara në tregun e jashtëm, si edhe industria e drurit që është duke u rimëkëmbur.

2.2.1 Sektori privat

Operatorët ekonomikë në zonën e programit janë shumë të fragmentuar dhe të vegjël në madhësi, që pasqyron strukturën e ndërmarrjeve në nivel vendi dhe tregon se biznesi është më së shumti familjar dhe mbizotërohet nga vetëpunësimi. Struktura e ndërmarrjeve është e dominuar

⁴⁵ Efekti i krizës globale dhe eurozonës në ekonominë e Kosovës ka qenë në shkallë më të ulët për shkak të nivelit të ulët të integrimit në tregun financiar dhe bazës së ulët të eksportit (MTEF 2014–2020).

⁴⁶ Raporti i FMN-së për vendin nr. 223, qershor 2013.

⁴⁷ Banka Botërore, “Raporti i rregullt për vendet e Evropës Juglindore (SEE)”, nga recesioni i dyfishtë në reformat e përsheptuara, dhjetor 2012.

⁴⁸ Strategjia e Zhvillimit të NVM-ve në Kosovë 2012–2016 me vizion 2020.

⁴⁹ Banka Botërore, “Raporti i rregullt për vendet e Evropës Juglindore (SEE)”, “Nga recesioni i dyfishtë në reformat e përsheptuara”, dhjetor 2012.

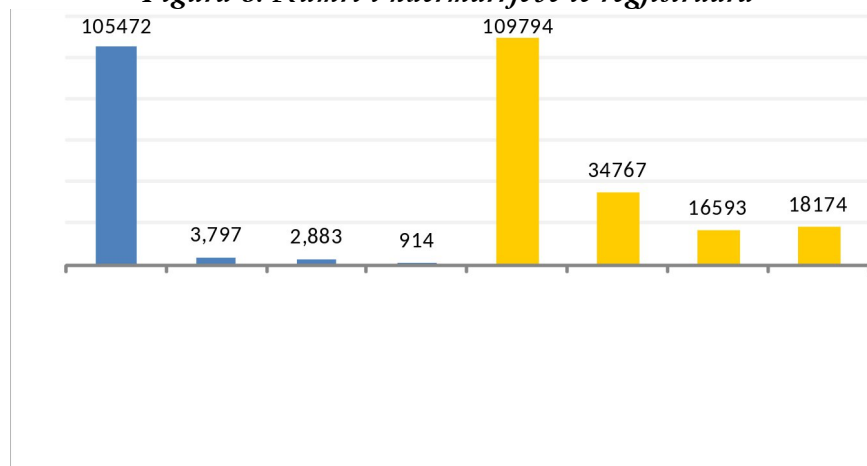
nga ndërmarrje shumë të vogla, që punësojnë 1–4 persona, të cilat përbëjnë pothuajse 90% të totalit të ndërmarrjeve në zonën përfituese.

Zona e programit shqiptar, e përbërë nga dy rajonet - Lezhë dhe Kukës - regjistron një total prej 3,797 ndërmarrjesh⁵⁰. Ajo ka një përqindje të regjistrimit të lindjeve të NVM-ve prej 10.8%, më e ulët në krahasim me mesataren kombëtare prej 12.2%.

Numri total i ndërmarrjeve në rajonin e Kukësit në fund të 2012 arrinte në 914 ndërmarrje⁵¹, që përbën më pak se 1% të numrit të përgjithshëm të ndërmarrjeve në Shqipëri, duke regjistruar një përqindje të lindjeve prej 10.8%, nën mesataren kombëtare prej 12.2%. Rreth 81.7% e ndërmarrjeve të regjistruara në rajonin e Kukësit operojnë në sektorin e shërbimeve. Shumica e këtyre ndërmarrjeve - rreth 54.7% - operojnë në sektorin e tregtisë, ndërsa 120 ndërmarrje ose 16% operojnë në sektorin e hoteleve dhe restoranteve. Pjesa e mbetur prej 17.6% janë të regjistruar që veprojnë në shërbime të tjera. Sektori i prodhimit regjistron 167 ndërmarrje, brenda të cilit rreth 50% operojnë në sektorin e industrisë; 37.1% në sektorin e ndërtimit dhe pjesa e mbetur 13.2% operojnë në sektorin e bujqësisë. Rreth 84% e ndërmarrjeve në rajonin e Kukësit punësojnë 1–4 persona, me vetëm 12 ndërmarrje që punësojnë më shumë se 50 persona. Pjesa e ndërmarrjeve e menaxhuar nga femrat në rajonin e Kukësit është më e ulëta në Shqipëri me 14.2%.

Numri total i ndërmarrjeve në rajonin e **Lezhës** në fund të vitit 2012 arrinte në 2,883 ndërmarrje⁵², që përfaqëson 2.76% të numrit të përgjithshëm të ndërmarrjeve të regjistruara në Shqipëri, me një natalitet prej 10.8%, nën mesataren kombëtare prej 12.2%. Shumica e ndërmarrjeve 80.6% operojnë në sektorin e shërbimeve. Rreth 1201 apo 41.7% të ndërmarrjeve operojnë në sektorin e tregtisë, ndërsa 448 ndërmarrje operojnë në hotele dhe restorante, si nënsektor i shërbimeve. Sektori i prodhimit regjistron 557 ndërmarrjeve ose më pak se 1/5 e totalit të ndërmarrjeve në rajonin e Lezhës, shumica e të cilave në sektorin e industrisë - 327 njësi ose 58.7%, e ndjekur nga 153 ndërmarrje që operojnë në sektorin e ndërtimit. Rreth 91.3% e të gjitha ndërmarrjeve në rajonin e Lezhës punësojnë 1–4 persona, ndërsa vetëm 25 ndërmarrje punësojnë më shumë se 50 persona. Rreth 24.7% e ndërmarrjeve në rajonin e Lezhës menaxhohen nga femrat.

Figura 3: Numri i ndërmarrjeve të regjistruara

Në **Kosovë**, zona e programit ka një total prej 34,767 ndërmarrje të regjistruara, që përbën rreth 32% të totalit të ndërmarrjeve të regjistruara në Kosovë⁵³. Duke analizuar të gjithë zonën e programimit, Shqipëri dhe Kosovë, në total 38,564 ndërmarrje, është qartësisht e dukshme se

⁵⁰ INSAT, Regjistri Statistikor i Bizneseve 2013.

⁵¹ INSAT, Regjistri Statistikor i Bizneseve 2013.

⁵² INSAT, Regjistri Statistikor i Bizneseve 2013.

⁵³ Strategjia e Zhvillimit të NVM-ve në Kosovë 2012–2016 me Vizion 2020.

zona e Kosovës ka pjesën më të madhe të ndërmarrjeve, rreth 90%. Në kushtet e ndarjes së sektorit, NVM-të në Kosovë janë kryesisht të përqendruara në tregtinë me pakicë (rreth 50%); transporti, magazinimi dhe shpërndarja (14%); produktet ushqimore, pijet dhe duhani (9%); hotelet dhe restorantet (9%).

Rajoni Ekonomik Jugor regjistron 34,767 ndërmarrje ose 15% të shumës totale të ndërmarrjeve në tërë territorin e Kosovës⁵⁴. Shpërndarja sektoriale e bizneseve të regjistruara tregon varësinë e e madhe të ekonomisë në sektorin e shërbimeve⁵⁵. Pothuajse gjysma e bizneseve të regjistruara (49%) janë në tregtinë me shumicë dhe me pakicë të kombinuar me sektorin e tregtisë së automobilave dhe të shërbimit auto. Rreth 11% e bizneseve janë në shërbimet e turizmit dhe të mikpritjes (hotele, restorante etj.) e ndjekur nga transporti (9%). Vetëm 12% e bizneseve janë të përfshirë në përpunim (përfshi industrinë ushqimore) dhe më tej 5% në sektorin e ndërtimit. Vetëm 5% e bizneseve të regjistruara janë aktive në sektorin e bujqësisë.

Rajoni Ekonomik Perëndimor i Kosovës regjistron 34,767 ndërmarrje, ose 17% të shumës totale të ndërmarrjeve në tërë territorin e Kosovës. Nga perspektiva e ndërmarrjeve të reja të biznesit, rajoni perëndimor ka shënuar një rritje të numrit të ndërmarrjeve të reja; në vitin 2011 kishte 963 biznese të reja të regjistruara, ndërsa në vitin 2012 ka pasur 1,459 biznese të krijuara, që shënon një rritje prej 51.5%. Ndërsa në tremujorin e parë të vitit 2013 ka pasur 4,846 biznese të reja të regjistruara, që në krahasim me tremujorin e parë të vitit 2012 shënon një rritje prej 31.9%. Nga ana tjetër, sipas raporteve të njëjtë të ASK në vitin 2011 ka pasur 164 biznese ekzistuese të shpërbëra në rajonin perëndimor, 152 në vitin 2012, dhe 49 në tremujorin e parë të vitit 2013. Kjo për sa i përket lidhjes ndërmjet bizneseve të reja dhe atyre të shpërbëra, për çdo 100 biznese të reja, 13 të tjerë janë shpërbërë. Përsëri në një nivel të përgjithshëm, i cili nuk dallon shumë nga ai rajonal, bizneset janë fokusuar kryesisht në pesë sektorët e mëposhtëm, nga të cilët tregtia përfaqëson 50%, e ndjekur nga transporti në një shkallë shumë më të ulët prej 14%, produktet e ushqimit dhe turizmi (mikpritja) me 9% dhe të tjerët me 12% (ARBK, dhjetor 2012). Bizneset individuale në mënyrë të qartë dominojnë strukturën e pronësisë me 90%. Pjesa e mbetur përbëhet nga kompanitë me përgjegjësi të kufizuar (5.8%) dhe partneritetet e përgjithshme (3.2%). Sigurisht, lloji i pronësisë i paraqitur më sipër është përfaqësues i mangësive të bizneseve në Kosovë, çka tregon hezitimin e pronarëve që ta sjellin kapitalin e tyre financiar dhe burimet njerëzore në forma më të avancuara të biznesit (ARBK, dhjetor 2012). Ndër faktorët e rëndësishëm që përfaqësojnë një pengesë për zhvillimin e NVM-ve në të gjithë zonën e programit janë mungesa e njohurive dhe aftësive të punës teknologjike (ekspertiza) të nevojshme për t'iu përgjigjur kërkesave të tregut për shërbime dhe produkte të cilësisë së lartë. Në industrinë ushqimore, mungesa e veçantisë (paketimi, strategjia e marketingut etj.), markimi (caktimi i markave) i dobët dhe mungesa e standardeve të cilësisë janë pengesat më të mëdha jo vetëm për eksportin, por edhe për furnizimin e tregjeve kombëtare.

2.2.2 Tregu i punës

Situata në tregun e punës paraqet një pasqyrë të qartë mbi pabarazitë e rajonit. Shkalla e punësimit për Kosovën në vitin 2012 ishte 25.6%⁵⁶. Në Rajonin Ekonomik Perëndimor në vitin 2011 ka pasur 87,989 persona të konsideruar si “ekonomikisht aktiv”, por vetëm 52% e tyre ishin të punësuar⁵⁷. Sektorët kryesorë të punësimit në rajonin perëndimor janë shërbimi i tregtisë dhe ai artizanale me 17.02%, ndjekur nga administrata publike me 14.8%. Edhe pse është vërejtur një ndryshim i vogël pozitiv, përqindja e punëkërkuesve që konsiderohet si e pakualifikuar është 57% (duke përfshirë edhe grupin pa ndonjë arsimim formal dhe atë vetëm me arsimin fillor),

⁵⁴ Strategjia e NVM-ve në Kosovë.

⁵⁵ Strategjia e Zhvillimit Rajonal për Rajonin Ekonomik Jugor 2010–2013.

⁵⁶ Agjencia Kosovare për Statistikat dhe Banka Botërore: Rezultatet e Anketës së Fuqisë Punëtore Kosovë 2012.

⁵⁷ Agjencia e Statistikave të Kosovës: Të dhënat e tregut të punës sipas komunave 2011: Rezultatet përfundimtare të regjistrimit të popullsisë 2011.

ndërsa ata me arsim të lartë dhe universitar janë vetëm 3%, dhe me arsim të mesëm 28%⁵⁸. Në Rajonin Ekonomik Jugor, bujqësia është sektori që ka punësuar 16.4% të forcës aktive të punës, pasuar nga tregtia dhe shërbimi artizanal me 16%. Përveç kësaj, 38,388 banorë, ose 12.38%, sigurojnë jetesën e tyre nga pensionet, asistenca sociale dhe programet e tjera të mirëqenies dhe kujdesit shëndetësor, ndërsa 38.388 banorë të tjerë ose 12.19% varen nga remitancat e huaja dhe burime të tjera. Gjithashtu, 160,556 banorë ose rreth 51% e popullsisë mbështeten nga të tjerët për jetesën e tyre, një shifër që mbulon edhe pjesën “ekonomikisht joaktive” të popullsisë.

Fuqia punëtore në **Shqipëri** në total arrinte në 2,229,652 në fund të dhjetorit 2012⁵⁹. Ajo nuk ka pasur zhvillime të mëdha, përkundër faktit se ekonomia është ngadalësuar gjatë 2-3 viteve të fundit. Punësimi i përgjithshëm në Shqipëri arriti në 56.4% në vitin 2012, ndërsa norma mesatare e papunësisë arriti në 13.9%, duke ndalur në të njëjtat nivele të vitit 2011. Papunësia në rajonin e Kukësit pasqyron të njëjtën normë mesatare të papunësisë në nivel kombëtar dhe, gjithashtu, strukturën e njëjtë të punësimit. Numri i të papunëve në Lezhë ishte 15,021 nga fundi i 2012. Personat e papunë në Lezhë përbënin 10.6% të totalit të forcës aktive të punës, ndërsa në Kukës 10,322 të papunët përbënin rreth 7% të totalit⁶⁰.

Sistemi i mbrojtjes sociale siguron mbështetje për një pjesë të konsiderueshme të popullsisë në të dyja zonat e programit.

2.2.3 Bujqësia dhe zhvillimi rural

Toka bujqësore mbulon 22% të territorit të Shqipërisë e cila arrin në 0.22 hektarë për frymë. Përqindja e bujqësisë në PBB-në e Shqipërisë arrinte në 21% të PBB-së në vitin 2012. Në Kosovë, kontributi në sektorin e bujqësisë në PBB është 14%. Kullotat, pyjet dhe livadhet përbëjnë rreth 78% të territorit të përgjithshëm të Shqipërisë, që përfaqëson një mundësi të pashfrytëzuar për prodhimin blegtoral. Rreth 59% është e vendosur në këtë zonë të programit.

Investimi i fundit madhor në infrastrukturën ka qene i efektshëm për zhvillimin e zonës së programit, por pjesa më e madhe e rrjetit të infrastrukturës vazhdon të jetë penguese për zhvillimin ekonomik dhe social. Zhvillimi i qëndrueshëm dhe përmirësimi i transportit dhe infrastrukturës publike, mund të ndihmojë në rritjen e qëndrueshme ekonomike dhe në një rritje të përgjithshme të mirëqenies në zonën e programit. Zhvillimi i një infrastrukture që lehtëson biznesin dhe shpërndarjen e rrjeteve dhe shërbimeve për mbështetjen e zhvillimit të biznesit dhe inovimit, mund të ndihmojë në rritjen e përgjithshme të mirëqenies dhe ekonomisë në zonë.

Një tjetër mundësi e humbur në të dyja palët është potenciali i sektorit të turizmit. Duhet të merren parasysh nismat e BNK-së, në lidhje me krijimin e një oferte të përbashkët turistike.

Zona ka një trashëgimi të pasur historike-kulturore-artistike, e cila nevojit për mbrojtje dhe promovim. Valorizimi i mëtejshëm i trashëgimisë historike dhe kulturore mund të ndihmojë në përforcimin e identitetit të kësaj hapësirë të përbashkët. Trashëgimia kulturore është një vlerë e shtuar për zhvillimin ekonomik të zonës së programit. Ka bashkëpunim midis institucioneve që veprojnë në fushën kulturore, por është e nevojshme që ky bashkëpunim të intensifikohet akoma.

- **Përmirësimi i sistemit arsimor në të gjitha nivelet është një prioritet madhor** për zonën e e programit, në veçanti në zonat rurale. Veprimtari të tjera të përbashkëta do të mund të ndërmerren për krijimin e rrjeteve të qendrave të trajnimit, si edhe të institucioneve më të larta, agjencive kërkimore dhe organizatave. Avantazhet e përdorimit të së njëjtës gjuhë, mund të përdoren për zhvillimin e kurrikulave arsimore.

- **Shërbimet sociale nuk janë të zhvilluara mjaftueshëm dhe në mënyrën e duhur.** Në veçanti, shërbimi shëndetësor ka nevojë për shumë përmirësime për sa i përket cilësisë së mbulimit. Baza ligjore për sigurimet shëndetësore (në zonat rurale të palës Shqiptare) pengohet akoma nga zhvillimi i shërbimit shëndetësor të përgjithshëm. Duke qenë se sistemi shëndetësor

⁵⁸ Puna dhe Punësimi - Raporti i Performancës 2012 - MPMS, prill 2013.

⁵⁹ INSTAT, Tregu i Punës 2011–2012.

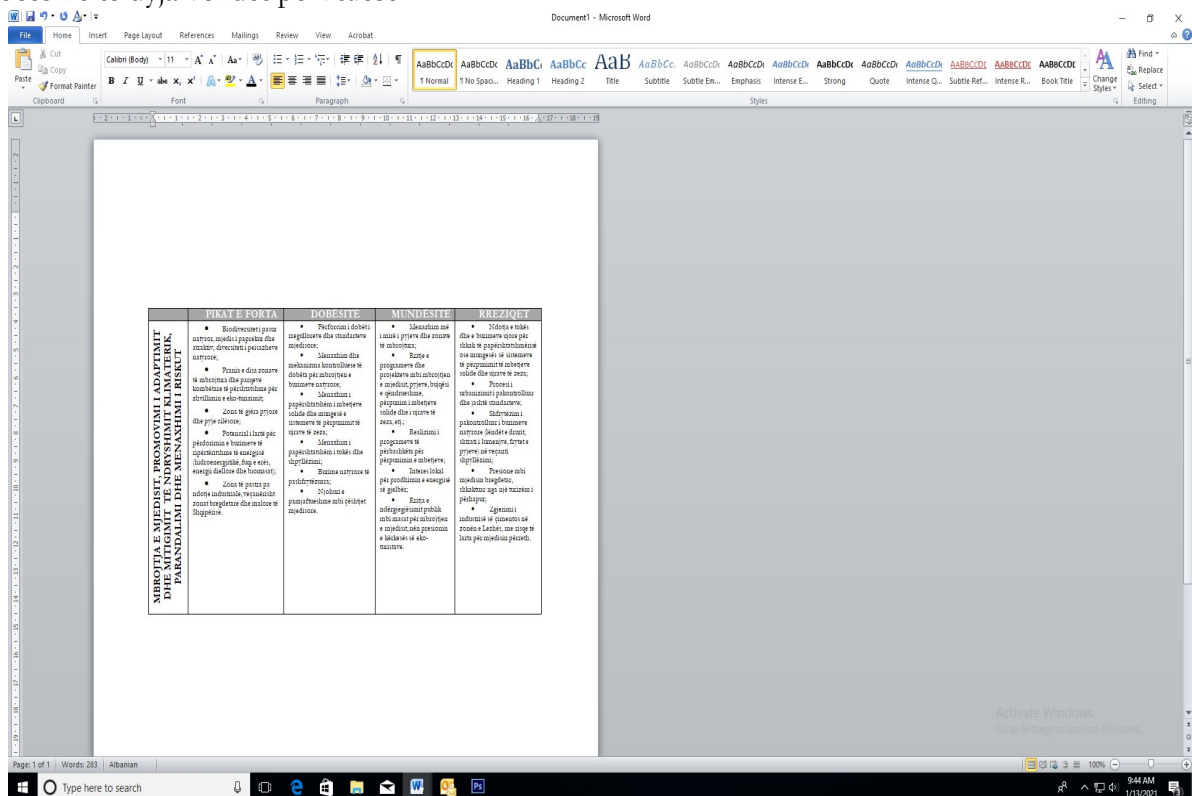
⁶⁰ INSTAT, TAT, Buletini Tremujor Statistikor, nr. 2, 2013.

administrohet në nivel qendror, nën programet BNK nuk ka shumë mundësi veprimtare, por me siguri ka hapësira për aktivitete potenciale të përbashkëta në fushën e fushatave për prevencionin shëndetësor dhe për edukimin shëndetësor.

- **Inkurajimi i rrjeteve rajonale të organizatave të shoqërisë civile – CSO** (përfshirë organizatat sportive, të rinjve dhe kulturore) mund të ndihmojë për ruajtjen dhe përf forcimin e marrëdhënieve/lidhjeve të komuniteteve në të dyja anët e kufirit në këtë zonë multietnike të programit.

- **Aktivitetet e lidhura me kërkim dhe zhvillim – R&D – dhe IT janë akoma në nivele të ulëta.** Investimet dhe aktivitetet qeveritare, rajonale ose lokale në fushën e R&D janë ende të pamjaftueshme, edhe pse ka universitete në zonën e programit. Nuk ka të dhëna të posaçme mbi kërkimin dhe zhvillimin, por virtualisht, ka një mungesë bashkëpunimi midis institucioneve në të dyja vendet përfituese të IPA II dhe fushat e kërkimit, zhvillimit dhe inovacionit, vazhdojnë të jenë të paeksploruara.

- **Qeveritë vendore dhe rajonale në përgjithësi janë të dobëta nga pikëpamja financiare dhe nuk mund të nxisin zhvillimin lokal.** Nuk kanë aftësi të mjaftueshme menaxhuese, kontrolli financiar dhe buxheti, qasje demokratike në procesin e vendimmarrjes. Përthithja e fondeve të BE-së vazhdon të jetë e ulët. Bashkëpunimi midis qeverisjeve lokale dhe rajonale të dy vendeve përfituese IPA II ka hapësira për përmirësim. Procesi i decentralizimit është në proces në të dyja vendet përfituese IPA II.

PIKAT E FORTA	DOBËSITË	MUNDËSITË	RREZIQET
---------------	----------	-----------	----------

INKURAJIMI I TURIZMIT DHE I TRASHËGIMISË KULTURORE DHE NATYRORE	- Klimë e kënaqshme kontinentale që mundëson zhvillimin e tipave të ndryshëm të turizmit në të gjithë zonën e programit; - Kulturë e pasur dhe e shumëllojshme që i përshtatet mirë aktiviteteve dhe kalimit jashtë të kohës së lirë; - Trashëgimi e pasur kulturore dhe historike; - Shoqata të shumta komuniteti të përfshira në aktivitetet për ruajtjen e kulturës dhe natyrës; - Diversitet multikulturor dhe traditë në shkëmbimet kulturore; - Tradita kulinare të pasura të përshtatshme për agroturizëm.	- Infrastrukturë e pazhvilluar e turizmit në raport me standardet ndërkombëtare; - Financime dhe përpjekje të pamjaftueshme për mbrojtjen dhe ruajtjen e natyrës dhe trashëgimisë historike dhe arkeologjike; - Njohje e kufizuar e potencialit të trashëgimisë historike dhe kulturore si një burim të ardhurash nga turizmi dhe aktivitetet kulturore; - Aftësi të kufizuara dhe nivel i varfër i shërbimeve në lidhje me turizmin; - Njohje ndërkombëtare e kufizuar për rajonin, si një destinacion turistik tërheqës.	- Nxitja e iniciativave për përmirësimin e aftësive dhe infrastrukturës së turizmit; - Përfshirja e mëtejshme e trashëgimisë kulturore në ofertat turistike; - Promovimi i traditave të veçanta kulinare dhe prodhimeve agroushqimore për të kontribuar në forcimin e identitetit të zonës; - Zhvillimi dhe forcimi i kapaciteteve institucionale lokale në lidhje me promovimin e aseteve të turizmit, kulturës dhe traditës; - Zhvillimi i ekoturizmit i lidhur me eksperiencën në natyrë si një paketë e integruar (p.sh., alpinizmi, rafting, trekking, biking); - Promovimi i bashkëpunimit ndërmjet agjencive turistike për ofrimin e paketave të integruara turistike përgjatë kufirit.	- Promovimi i pamjaftueshëm i turizmit, si në nivel kombëtar dhe rajonal, për shkak të pamjaftueshmërisë së financimit; - Ndotja mjedisore në zonat me potencial të lartë për ekoturizëm; - Mungesa e kuptimit të potencialit të trashëgimisë kulturore dhe historike në zonën e programit; - Mungesa e mbrojtjes së duhur të monumenteve dhe qendrave kulturore dhe historike; - Ndërtime të paligjshme afër bregdetit, parqeve natyrore dhe qendrave të trashëgimisë kulturore.

	PIKAT E FORTA	DOBËSITË	MUNDËSITË	RREZIQET
INVESTIM NË RINI, EDUKIM DHE AFTËSI	- Popullsi e re relativisht dhe shkallë e lartë lindjesh; - Prezenca e universiteteve publike dhe private; - Multietniciteti si një avantazh për zhvillimin social dhe kulturor; - Ekzistenca e arsimit profesional dhe e trajnerëve joformalë; - Një mjedis shumëgjuhësh; - Një gjeneratë e re entuziaste e etur për të mësuar dhe e zhvilluar; - Gjuhë e përbashkët për shumicën e popullsisë në zonë.	- <i>Curriculum</i> i palidhur me kërkesat e tregut të punës dhe trajnim profesional inefficent i paorientuar drejt punësimit; - Nivel i ulët i edukimit të popullsisë rurale dhe grupe shoqërore të marginalizuara si romët, ashqalët etj.; - Niveli i braktisjes së arsimit elementar dhe sekondar si rezultat i arsimimit të varfër të ofruar veçanërisht në disa zona rurale; - Sistem i pazhvilluar i arsimimit gjatë gjithë jetës; - Penetrim i ulët i Teknologjisë së Informacionit dhe Komunikimit (TIK).	- Përmirësimi i nivelit të arsimit profesional për t'i shërbyer më mirë nevojave të tregut të punës me aftësitë e nevojshme; - Zhvillimi i veprimtarive të kërkimit dhe zhvillimit, duke përdorur kërkimet ekzistuese dhe qendrat e arsimit të lartë; - Promovimi i TIK-ut për përmirësimin e aksesit në arsimim në zonat rurale dhe rritja e kontakteve virtuale në zonën ndërkufitare dhe bashkëpunimi.	- Akses i kufizuar i popullsisë rurale në sistemin formal të arsimit profesional, për shkak të varfërisë; - Infrastrukturë e varfër ose joekzistente që rrit pabarazitë rajonale; - Migrimi i rinisë për shkak të mungesës së mundësive.

	PIKAT E FORTA	DOBËSITË	MUNDËSITË	RREZIQET
--	---------------	----------	-----------	----------

PROVIMI I PLANIFIKIMIT DHE I QEVERISJES LOKALE DHE RAJONALE DHE NDËRTIMI I KAPACITETEVE ADMINISTRATIVE	- Marrëveshje ekzistuese bashkëpunimi ndërmjet Shqipërisë dhe Kosovës; - Ekzistenca e strategjisë së zhvillimit rajonal për të gjitha rajonet; - Ekzistenca e planeve të zhvillimit rajonal dhe në nivel bashkie; - Procesi në vazhdim i decentralizimit.	- Kapacitete të kufizuara të njësive të pushtetit lokal për zbatimin e politikave zhvillimore; - Burime financiare të pamjaftueshme për financimin e objektivave të zhvillimit; - Mungesa e njohurive të duhura nga ana e administratës lokale për përthithjen dhe zbatimin e fondeve të BE-së.	- Pjesëmarrja e njësive të pushtetit lokal në iniciativa të përbashkëta apo programe për forcimin e kapaciteteve institucionale; - Programe trajnimi për fuqizimin e kapaciteteve të aktorëve lokalë.	- Njësitë e pushtetit lokal të dobëta financiarisht; - Mungesë fondesh për trajnimin e administratës të pushtetit lokal për rritjen e kapaciteteve të tyre për hartimin dhe zbatimin e politikave; - Mungesë bashkëpunimi ndërmjet strukturave të duhura rajonale.
---	--	---	--	--

	PIKAT E FORTA	DOBËSITË	MUNDËSITË	RREZIQET
FORCIMI I KËRKIMEVE, ZHVILLIMIT TEKNOLOGJIK, INOVACIONIT DHE TIK-ut	- Prezenca e universiteteve publike dhe private në zonën e programit; - Rritja e përqindjes së popullsisë aktive që përdor TIK; - Ekzistenca e planeve të zhvillimit rajonal dhe në nivel bashkie; - Procesi në vazhdim i decentralizimit.	- Praktika të varfra inovacioni dhe kërkimi të universiteteve dhe operatorëve të tjerë në zonën e programit; - Penetrim modest i internetit; - Literaturë e varfër kompjuterike; - TIK e varfër që përdoret nga universitetet, shkollat ose bizneset.	- Zhvillimi dhe zbatimi i projekteve ndërkufitare për TIK-un; - Investime në TIK dhe programet e zhvillimit rajonal që mund t'u përshtaten nevojave për zhvillim të sektorit privat; - Forcimi i kërkimit, teknologjisë dhe inovacionit në zonën e programit; - Programe për shkëmbimin e studentëve.	- Mungesë e strategjive kombëtare për promovimin e TIK-ut dhe zhvillimit rajonal; - Financime të kufizuara për kërkime dhe zhvillime dhe - Interes i pamjaftueshëm i sektorit privat për zhvillimin teknologjik dhe modernizimin e proceseve të prodhimit.

Marrëveshja e Financimit IPA II, programet vjetore të veprimit BNK – Shtojca II: Kushtet e përgjithshme v. 3.1, shtator 2018

SHTOJCA II KUSHTET E PËRGJITHSHME

Përmbajtja

SHTOJCA II: KUSHTET E PËRGJITHSHME

Pjesa e parë: Dispozita të përgjithshme

Neni 1 - Periudha e ekzekutimit, periudha e zbatimit operacional dhe afati kontraktues

Neni 2 - Përfituesit e IPA II dhe detyrat e tyre të përbashkëta

Neni 3 - Kërkesat e raportimit

Neni 4 - Vizibiliteti dhe komunikimi

Neni 5 - Të drejtat e pronësisë intelektuale

Neni 6 - Pranueshmëria e shpenzimeve

Pjesa e dytë: Dispozitat e zbatueshme të menaxhimit të tërthortë nga përfituesi i IPA-së II

Neni 7 - Parime të përgjithshme

Neni 8 - Procedurat e dhënies së prokurimit dhe granteve

Neni 8 - Detyrimi për të informuar, sanksionet administrative dhe mosveprimi

Neni 9 - Kontrollat paraprake mbi procedurat e granteve dhe prokurimeve dhe kontrollat paraprake të kontratave dhe granteve që do të kryhen nga komisioni

Neni 10 - Llogaritë bankare, sistemet e kontabilitetit dhe kostot e njohura

Neni 11 - Dispozita për pagesat e bëra nga Komisioni për përfituesit IPA II që është autoriteti kontraktues

Neni 12 - Ndërprerja e pagesave

Neni 13 - Kthimi i fondeve

Pjesa e tretë: Dispozitat përfundimtare

Neni 14 - Konsultimi ndërmjet përfituesve të IPA II dhe Komisionit

Neni 15 - Amendimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi

Neni 16 - Pezullimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi

Neni 17 - Përfundimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi

Neni 18 - Rregullimet për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve

PJESA E PARË DISPOZITA TË PËRGJITHSHME

Neni 1

Periudha e ekzekutimit, periudha e zbatimit operacional dhe afati kontraktues

1. Periudha e ekzekutimit është periudha gjatë së cilës zbatohet Marrëveshja e Financimit dhe përfshin periudhën operative të zbatimit, si dhe një fazë të mbylljes. Kohëzgjatja e periudhës së ekzekutimit është e përcaktuar në nenin 2(1) të Kushteve të veçanta dhe do të fillojë me hyrjen në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi.

2. Periudha e zbatimit operacional është periudha në të cilën kanë përfunduar të gjitha aktivitetet operative të mbuluara nga prokurimi dhe kontratat e grantit të programit të veprimit. Kohëzgjatja e kësaj periudhe është përcaktuar në nenin 2(2) për Kushtet e veçanta dhe do të fillojë me hyrjen në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi;

3. Periudha operationale e zbatimit dhe ekzekutimit duhet të respektohet nga Autoriteti Kontraktues në mbyllje dhe zbatim të prokurimit dhe kontratave të granteve, në kuadër të kësaj Marrëveshjeje Financiare.

4. Kostot që lidhen me projektet e këtij Programi Veprimi do të jenë të pranueshme për financimin e BE-së vetëm nëse janë kryer gjatë periudhës së zbatimit operativ.

5. Prokurimet, kontratat e grantit dhe marrëveshjet e kontributit do të përfundojnë maksimumi brenda tre vjetëve nga hyrja në fuqi e Marrëveshjes Financiare, përveç:

a) në ndryshimet në kontratat tashmë të lidhura;

b) kur kontratat individuale të prokurimit përfundojnë pas një ndërprerjeje të parakohshme të kontratës ekzistuese të prokurimit;

c) kontratave që lidhen me auditimin dhe vlerësimin, të cilat mund të jenë të nënshkruara pas zbatimit operacional;

d) ndryshimi i subjektit të ngarkuar me detyra të besuara.

6. Kur një kontratë granti ose prokurimi nuk ka sjellë asnjë pagesë brenda dy viteve nga nënshkrimi i saj, do të ndërpritet automatikisht dhe fondet e saj do të bllokohen, me përjashtim të çështjeve gjyqësore pranë gjykatave ose në organet e arbitrazhit.

Neni 2

Përfituesit e IPA II dhe detyrat e tyre të përbashkëta

1. Siç parashikohet në nenin 76(3) të kuadrit të marrëveshjeve përkatëse, përfituesit e IPA II do të bashkëpunojnë ngushtë dhe duhet të përmbushin bashkërisht në veçanti funksionet e mëposhtme dhe të marrin përsipër përgjegjësitë e mëposhtme:

a) përgatisin programet e bashkëpunimit ndërkufitar, në përputhje me nenin 68 të Marrëveshjeve Kuadër përkatëse ose rishikimet e tyre;

b) sigurojnë pjesëmarrjen në Komitetin e Përbashkët të Monitorimit (KPM), mbledhje dhe takime të tjera dypalëshe;

c) emërojnë përfaqësuesin e tyre në KPM;

d) krijojnë Sekretariatin e Përbashkët Teknik (SPT) dhe sigurohen që ajo të ketë stafin e duhur;

e) përgatisin dhe zbatojnë vendimet strategjike të KPM;

f) mbështesin punën e KPM-së dhe sigurojnë informacionin e kërkuar për të kryer detyrat e veta, në veçanti të dhënat që lidhen me ecurinë e programit operativ në arritjen e objektivave specifike dhe synimeve për prioritet tematike si ngritja e programit të bashkëpunimit ndërkufitar;

g) krijojnë një sistem për të mbledhur informacion të besueshëm mbi zbatimin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar;

h) hartojnë raportet vjetore dhe finale të zbatimit, siç janë përmendur në nenin 80 të Marrëveshjes Kuadër përkatëse në përputhje me nenin 3;

i) të përgatisin dhe të zbatojnë një plan koherent për komunikim dhe vizibilitet;

j) të hartojnë një plan vjetor të punës për Sekretariatin e Përbashkët Teknik, të miratuar nga KPM-ja.

2. Me qëllim zbatimin e nenit 25 të Marrëveshjes Kuadër mbi Mbrojtjen e të Dhënave, të dhënat personale do të jenë:

- përpunuar në mënyrë të ligjshme, të drejtë dhe transparente në lidhje me subjektin e të dhënave;

- të mbledhura për qëllime të specifikuar, të qarta dhe të ligjshme dhe të mos përpunohen më tej në atë mënyrë që është e papajtueshme me ato qëllime;

- të mjaftueshme, të rëndësishme dhe të kufizuara në çka është e nevojshme në lidhje me qëllimet për të cilat përpunohen;

- të sakta dhe, kur është e nevojshme, të përditësuara;

- përpunuar në atë mënyrë që garantojnë sigurinë e duhur të të dhënave personale; dhe

- të mbajtura në një formë që lejon identifikimin e subjekteve të të dhënave jo më gjatë se sa është e nevojshme për qëllimet për të cilat përpunohen të dhënat personale.

Të dhënat personale të përfshira në dokumente që duhen mbajtur nga përfituesi i IPA II, në përputhje me nenin 8.5, duhet të fshihen pasi të kenë përfunduar afatet e përcaktuara në nenin 8.5.

Neni 3

Kërkesat e raportimit

1. Për qëllimet e kërkesave të raportimit të përcaktuara në nenin 80(1) të Marrëveshjes përkatëse Kuadër, strukturat operuese do të përdorin modelin e parashikuar në shtojcën III të kësaj marrëveshjeje financimi.

2. Për qëllim të kërkesave të përgjithshme të raportimit në Komision, të përcaktuara në nenin 58 të Marrëveshjes Kuadër dhe kërkesat specifike të raportimit nën menaxhimin e tërthortë të përcaktuara në nenin 59(1) të Marrëveshjes Kuadër përkatëse në raportin vjetor për zbatimin e asistencës IPA II, NIPAC do të përdorë modelin e dhënë në shtojcën IIIA të kësaj marrëveshjeje financimi.

3. Për qëllim të kërkesave specifike të raportimit sipas menaxhimit të tërthortë të përcaktuar në pikën “a”, të nenit 59(2) të Marrëveshjes Kuadër mbi raportin vjetor financiar apo deklaratat, NAO si përfitues i IPA II që është Autoriteti Kontraktues, do të përdorë modelin e parashikuar në shtojcën IV të kësaj marrëveshjeje financimi.

4. Për qëllim të nenit 59(4) të Marrëveshjes Kuadër, NIPAC (KKIPA) si përfitues i IPA II që është Autoriteti Kontraktues, do t'i paraqesë Komisionit një raport përfundimtar mbi zbatimin e asistencës së IPA II të Programit të Veprimit jo më vonë se katër muaj pas disbursimit (pagesës) të fundit për kontraktuesit e saj ose përfituesit e granteve.

5. Për qëllim të nenit 59(6) të Marrëveshjes Kuadër, ZKA si përfitues i IPA II ku është Autoriteti Kontraktues, do të sigurojë deri në datën 15 janar të vitit financiar vijues, në format elektronik, një kopje të të dhënave të mbajtura në sistemin e kontabilitetit, të krijuar, sipas nenit 10(5). Kjo duhet të mbështetet nga një raport i nënshkruar i paaudituar përmbledhës financiar, në përputhje me pikën “c” të shtojcës IV.

Neni 4

Vizibiliteti dhe komunikimi

1. Siç parashikohet në dispozitat e nenit 24 (1), 76 (3) (k) dhe nenit 78 (8) (f) të Marrëveshjes Kuadër përkatëse, përfituesit e IPA II duhet të përgatisin një plan koherent të aktiviteteve të vizibilitetit dhe të komunikimit, të cilat do t'i paraqiten Komisionit për një marrëveshje, brenda 6 muajve nga hyrja në fuqi e kësaj Marrëveshjeje Financimi.

2. Këto aktivitete të vizibilitetit dhe komunikimit duhet të jenë në përputhje me Manualin e Komunikimeve dhe Vizibilitetit për veprimet e jashtme të BE-së, të përcaktuara dhe të publikuara nga Komisioni, në fuqi në kohën e aktiviteteve.

Neni 5

Të drejtat e pronësisë intelektuale

1. Kontratat e financuara sipas kësaj Marrëveshjeje Financiare, duhet të garantojnë që përfituesit e IPA II të fitojnë të gjitha të drejtat e nevojshme të pronësisë intelektuale në lidhje me teknologjinë e informacionit, studimet, skicat, planet, publicitetin dhe çdo material tjetër të përgatitur për qëllime të planifikimit, zbatimit, monitorimit dhe vlerësimit.

2. Përfituesi IPA II që është autoriteti kontraktues, do të garantojë që Komisioni ose dikush apo personi i autorizuar nga Komisioni dhe përfituesit e të tjerë të IPA II, do të kenë qasje dhe të drejtën për të përdorur një material të tillë. Komisioni do ta përdorë një material të tillë vetëm për qëllimet e veta.

Neni 6

Pranueshmëria e shpenzimeve

1. Shpenzimet e mëposhtme nuk do të jenë të pranueshme për financim sipas kësaj Marrëveshjeje Financiare:

- a) borxhet dhe pagesat e shërbimit të borxhit (interesi);
 - b) dispozitat për humbje ose detyrime të mundshme në të ardhmen;
 - c) kostoja e deklaruar nga përfituesi dhe e financuar nga një veprim apo program pune që merr një grant nga unioni;
 - d) humbjet e këmbimit valutor;
 - e) kreditë për palët e treta;
 - f) gjokat, penaltitetet financiare dhe shpenzimet e procesit gjyqësor.
2. Blerja e tokës që nuk është e ndërtuar dhe e tokës me ndërtim në shumën deri 10% të totalit të shpenzimeve të lejueshme për aktivitetin në fjalë, do të jetë e ligjshme/e pranueshme për financim, sipas asistencës për bashkëpunim ndërkufitar IPA II, nëse është e justifikuar nga natyra e veprimit dhe të dhënat në shtojcën I.

PJESA E DYTË DISPOZITAT E ZBATUESHME TË MENAXHIMIT TË TËRTHORTË NGA PËRFITUESI IPA II

Neni 7 Parime të përgjithshme

1. Qëllimi i pjesës së dytë është të vendosë rregullat për zbatimin e Programit të Veprimit nën menaxhimin e tërthortë dhe, në veçanti, rregullat që lidhen me detyrat që i janë besuar zbatimit të buxhetit, siç përshkruhet në shtojcën I dhe për të përcaktuar të drejtat dhe detyrimet e përfituesit të IPA II që është Autoriteti Kontraktues dhe Komisioni në kryerjen e këtyre detyrave.
2. Siç parashikohet në pikën “b” të nenit 76 (3) të Marrëveshjes Kuadër përkatëse, përfituesit e IPA II, bashkërisht, duhet të përgatisin një marrëveshje dypalëshe dhe të sigurojnë zbatimin e saj.
3. Përfituesi i IPA II që nuk është Autoritet Kontraktues, do të bashkëpunojë me përfituesin e IPA II që është Autoritet Kontraktues, për të siguruar se detyrat në vijim janë plotësuar:
- a) të kryejë ndjekjen operative dhe menaxhimin e operacioneve, siç parashikohet në pikën “b” të nenit 76 (4) të Marrëveshjes Kuadër;
 - b) të kryejë verifikime në përputhje me nenin 76(5) të Marrëveshjes Kuadër;
 - c) të mbrojë interesin financiar të Unionit, siç parashikohet në nenin 51 të Marrëveshjes Kuadër.

Neni 8 Procedurat e dhënies së prokurimit dhe granteve

1. Detyrat e përmendura në nenin 7(3) duhet të kryhen nga përfituesi i IPA II që është Autoritet Kontraktues, në përputhje me procedurat dhe dokumentet standarde të përcaktuara dhe të publikuara nga Komisioni për dhënien e prokurimit dhe kontratave të granteve, në veprimet e jashtme, në fuqi në kohën e fillimit të procedurës në fjalë (PRAG), si dhe në përputhje me standardet e kërkuara të vizibilitetit dhe komunikimit, të përmendura në nenin 4(2).
2. Në përputhje me nenin 18(2) të Marrëveshjes Kuadër, Komisioni do të pajisë përfituesin e IPA-II që është Autoritet Kontraktues, me udhëzime të mëtejshme për përshtatjen e procedurave dhe dokumenteve standarde, të përcaktuara dhe të publikuara nga Komisioni për dhënien e kontratave të prokurimit dhe granteve në veprimet e jashtme, në rastin specifik të bashkëpunimit ndërkufitar.
3. Përfituesi IPA II që është Autoritet Kontraktues do të kryejë procedurat e prokurimit dhe dhënies së grantit, të lidhë kontratat që pasojnë dhe të sigurojë që të gjitha dokumentet përkatëse për gjurmët e auditimit janë në gjuhën e kësaj marrëveshjeje të financimit. Në zbatim të pjesës së dytë të kësaj Marrëveshjeje Financiare, çdo referencë për dhënien e kontratave duhet të përfshijë

gjithashtu kontratën e kontributit dhe çdo referencë për përfituesit e granteve do të përfshijë edhe organizatat që kanë nënshkruar marrëveshje kontributi.

4. Përfituesit e vendeve IPA II do të bashkëpunojnë plotësisht në vendosjen e komisioneve të vlerësimit, siç parashikohet në pikën “a” të nenit 76 (4) i Marrëveshjes përkatëse Kuadër.

5. Përfituesi i IPA II që është Autoritet Kontraktues, do të mbajë të gjitha dokumentet ndihmëse financiare dhe kontraktuale përkatëse, nga data e hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financiare ose nga një datë më e hershme, në rast se procedurat e prokurimit, thirrjet për propozime, ose procedurat e dhënies së granteve të drejtpërdrejta, kanë filluar para hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje të Financimit:

- a) Për procedurat e prokurimit, në veçanti:
 - a) njoftim i mëparshëm me dëshminë e publikimit të njoftimit të prokurimit dhe të çdo korigjimi;
 - b) caktimi i panelit të zgjedhur;
 - c) raporti i listës së të përzgjedhurve (duke përfshirë anekset) dhe aplikimet;
 - d) dëshmi e publikimit të njoftimit të listës së përzgjedhurve
 - e) letra e kandidatëve jo të përzgjedhur;
 - f) ftesë për tender ose ekuivalente e saj;
 - g) dosja e tenderit, duke përfshirë anekset, sqarime, procesverbalet e mbledhjeve, dëshmitë e publikimit;
 - h) caktimi i komisionit të vlerësimit;
 - i) raporti për hapjen e tenderave, duke përfshirë anekset;
 - j) raporti i vlerësimit/negocimit, duke përfshirë anekset dhe ofertat e pranuar;⁶¹
 - k) letra e njoftimit;
 - l) shkresë për dorëzimin e kontratës;
 - m) letrat për kandidatët e pasuksesshëm;
 - n) dhënia/njoftimi i anulimit, përfshirë dëshminë e publikimit;
 - o) kontratat e nënshkruara, ndryshimet, dispozitat shtesë, raportet e zbatimit, dhe korrespondenca përkatëse.

- b) Për thirrjet për propozime dhe dhënien e drejtpërdrejtë të granteve, në veçanti:
 - a) emërimi i komisionit të vlerësimit;
 - b) raporti i hapjes dhe raporti administrativ, duke përfshirë shtojcat dhe aplikimet e marra;⁶²
 - c) letrat për aplikantët e suksesshëm dhe të pasuksesshëm, pas vlerësimit të hartimit të notës;
 - d) raporti i vlerësimit të hartimit të notës;
 - e) raporti i vlerësimit të aplikimit të plotë ose raporti i negocimit me shtojcat përkatëse;
 - f) kontrolli i pranueshmërisë dhe dokumentet e tjera shoqëruese;
 - g) letrat për aplikantët e suksesshëm dhe të pasuksesshëm me listën e miratuar rezervë, pas vlerësimit të plotë të aplikimit;
 - h) shkresa përcjellëse për dorëzimin e kontratës së grantit;
 - i) dhënia/njoftimi i anulimit, me dëshmi të publikimit;
 - j) kontratat e nënshkruara, ndryshimet, dispozitat shtesë dhe korrespondencat përkatëse.

Përveç kësaj, dokumentet financiare dhe kontraktuale të përmendura në paragrafin 6(a) dhe (b) të këtij neni, do të plotësohen nga të gjitha dokumentet e tjera shoqëruese përkatëse, siç kërkohen nga procedurat e përmendura në pikën 1 të këtij neni, si dhe të gjithë dokumentacionin përkatës në lidhje me pagesat, rikuperimin dhe shpenzimet operative, për shembull raportet e projektit dhe raportet e kontrolleve të vendeve, pranimi i furnizimeve dhe punëve, sigurimet dhe garancitë, raportet e inxhinierëve të mbikëqyrjes.

Të gjitha dokumentet përkatëse financiare dhe kontraktuale do të mbahen për të njëjtën kohëzgjatje, në përputhje me nenin 49 të Marrëveshjes Kuadër.

⁶¹ Eliminimi i ofertave të pasuksesshme pesë vjet pas mbylljes së procedurës së prokurimit.

⁶² Eliminimi i aplikimeve të pasuksesshme tre vjet pas përfundimit të procedurës së grantit.

Neni 8a

Detyrimi për të informuar, sanksionet administrative dhe mosveprimi

1. Gjatë zbatimit të procedurave dhe dokumenteve standarde të përcaktuara dhe të publikuara nga Komisioni për dhënien e kontratave të prokurimit dhe grantit, përfituesi i IPA II do të sigurojë që asnjë kontratë e prokurimit ose grantit të financuar nga BE nuk i jepet një operatori ekonomik ose aplikanti për grante, nëse operatori ekonomik ose kërkuesi i grantit, nëse ai personalisht ose një person me kompetenca të përfaqësimit, vendimmarrjes ose kontrollit mbi të, ndodhet në një nga situatat e përjashtimit të parashikuara në procedurat përkatëse dhe dokumentet standarde të Komisionit.

2. Përfituesi IPA II që është Autoriteti Kontraktues do të informojë Komisionin, kur një kandidat, ofertues ose aplikant ndodhet në një situatë përjashtimi nga pjesëmarrja në procedurat e dhënies së prokurimit dhe grantit, ka kryer parregullsi dhe mashtrime ose është konstatuar në shkelje të rëndë të detyrimeve të tij kontraktuale.

3. Përfituesi IPA II që është Autoriteti Kontraktues, do të marrë parasysh informacionin përfshirë në Sistemin e Zbulimit të Parakohshëm dhe të Përjashtimit (EDES), gjatë dhënies së kontratave të prokurimit dhe granteve. Aksesit në informacione mund të sigurohet përmes pikës/ve së ndërlidhjes ose nëpërmjet konsultimeve me mënyrat e mëposhtme: (Komisioni Evropian, Drejtoria e Përgjithshme për Buxhetin, nëpunësi i kontabilitetit të Komisionit, BRE2-13/505, B-1049 Bruksel, Belgjikë dhe me *email*: BUDG-C01-EXCL-DB@ec.europa.eu bashkë me adresën e Komisionit, të identifikuar në nenin 3 të Kushteve të veçanta).

4. Kur përfituesi IPA II që është Autoriteti Kontraktues është në dijeni për një situatë përjashtimi në zbatimin e detyrave të përshkruara në shtojcën I, përfituesi i IPA II që është Autoriteti Kontraktues, do t'i vendosë një operatori ekonomik ose aplikuesi granti përjashtim nga prokurimet e saj të ardhshme ose procedurat e dhënies së granteve. Përfituesi i IPA II që është Autoriteti Kontraktues, gjithashtu mund të vendosë një penalitet financiar proporcional me vlerën e kontratës në fjalë. Përjashtimet dhe/ose penalitetet financiare do të vendosen pas një procedure për gjetjen dhe paraqitje e provave që siguron të drejtën e mbrojtjes së personit në fjalë. Përfituesi IPA II që është Autoriteti Kontraktues, njofton Komisionin në përputhje me paragrafin 1 të këtij neni.

5. Në lidhje me paragrafin 4 të këtij neni, përfituesi IPA II që është Autoriteti Kontraktues, merr përsipër mosveprimin, nëse nuk vendos përjashtim dhe/ose një penalitet financiar ndaj operatorit ekonomik ose kërkuesit të grantit.

6. Në rastin e mosveprimi, përfituesi IPA II që është Autoriteti Kontraktues, duhet të njoftojë Komisionin për të shpjeguar arsyet për mosveprimin e tij. Komisioni rezervon të drejtën për të përjashtuar një operator ekonomik ose një aplikues granti nga procedurat e ardhshme të financimit të BE-së dhe/ose të vendosë një penalitet financiar ndaj operatorit ekonomik ose kërkuesit të grantit ndërmjet 2% dhe 10% të vlerës totale të kontratës në fjalë.

Neni 9

Kontrollet paraprake mbi procedurat e granteve dhe prokurimeve dhe kontrollet paraprake të kontratave dhe granteve që do të kryhen nga Komisioni

1. Komisioni mund të ushtrojë kontrolle paraprake (*ex ante*) për tenderimin e kontratave, hapjen e thirrjeve për propozime dhe dhënien e kontratave dhe granteve për fazat e mëposhtme të prokurimit ose dhënies së granteve:

- a) për miratimin e njoftimeve të kontratës për prokurim, programet e punës për thirrjet për propozime dhe çdo korrigjim të tij;
- b) për miratimin e dosjeve të tenderit dhe udhëzimeve për aplikantët për grante;
- c) për miratimin e përbërjes së komisioneve të vlerësimit;
- d) për miratimin e raporteve të vlerësimit dhe vendimet e dhënies së kontratës⁶³;

⁶³ Për kontratat e shërbimit këta hapa përfshijnë kontrollet paraprake në lidhje me miratimin e listës së përzgjedhur.

- e) për miratimin e dosjeve të kontratës dhe shtesën e kontratës.
- 2. Lidhur me kontrollin paraprak, komisioni duhet të vendosë:
 - a) të kryejë kontrolle paraprake për të gjitha dosjet; ose
 - b) të kryejë kontrolle paraprake në përzgjedhjen e këtyre dosjeve; ose
 - c) të heqë dorë plotësisht nga kontrollet paraprake.
- 3. Nëse Komisioni vendos për të kryer kontrolle paraprake në përputhje me paragrafin 2, shkronjat “a” ose “b” të këtij neni, ai duhet të informojë përfituesin e IPA II që është Autoriteti Kontraktues i dosjeve të përzgjedhura, në lidhje me kontrollet paraprake. Ky përfitues i IPA II do të japë të gjithë dokumentacionin dhe informacionin e nevojshëm për Komisionin, pasi të informohet se një dosje është përzgjedhur për kontroll paraprak maksimumi në kohën e dorëzimit të njoftimit të kontratës ose programit të punës për publikim.
- 4. Komisioni mund të vendosë për të kryer kontrolle të mëpasshme (*ex-post*), duke përfshirë auditimet dhe kontrollet në vend, në çdo kohë, për ndonjë kontratë ose grantet e dhëna nga përfituesi IPA II që është Autoriteti Kontraktues që rrjedhin nga kjo Marrëveshje Financimi. Ky përfitues i IPA II do të të vërë në dispozicion të gjithë dokumentacionin dhe informacionin e nevojshëm për Komisionin, pasi të informohet se kjo dosje është përzgjedhur për kontroll të mëpasshëm (*ex post*). Komisioni mund të autorizojë një person ose njësi ekonomike për të kryer kontrolle *ex post* në emër të tij.

Neni 10

Llogaritë bankare, sistemet e kontabilitetit dhe kostoja e njohur

- 1. Pas hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje Financimi, Fondi Kombëtar dhe struktura operative e përfituesit të IPA II që është Autoriteti Kontraktues për Programin e Veprimit, duhet të hapë të paktën një llogari bankare në euro. Bilanci i përgjithshëm bankar për programin e veprimit do të jetë shuma e bilanceve në të gjitha llogaritë bankare të programit të veprimit, të mbajtura nga fondit kombëtar dhe të gjitha strukturat pjesëmarrëse që operojnë te përfituesi i IPA II që është Autoriteti Kontraktues.
- 2. Përfituesi i IPA II që është Autoriteti Kontraktues do të përgatisë dhe dorëzojë në komision planet e parashikimit të disbursimit për kohëzgjatjen e periudhës së zbatimit të Programit të Veprimit. Këto parashikime duhet të përditësohen për raportin vjetor financiar të përmendur në nenin 3(2) dhe për çdo kërkesë për fonde. Parashikimet do të bazohen në një analizë të dokumentuar dhe të detajuar (duke përfshirë edhe kontraktimin e planifikuar dhe orarin e pagesave sipas kontratës për dymbëdhjetë muajt në vijim), të cilat do të jenë në dispozicion të Komisionit në bazë të kërkesës.
- 3. Plani fillestar i parashikimit të disbursimit duhet të përmbajë përmbledhjen e parashikimit vjetorë të disbursimit për të gjithë periudhën e zbatimit dhe parashikimet mujore të disbursimit për dymbëdhjetë muajt e parë të programit të veprimit. Planet e mëvonshme duhet të përmbajnë përmbledhjen vjetore të parashikimeve të disbursimit për bilancin e periudhës së zbatimit të programit të veprimit dhe parashikimet mujore të disbursimit për katërmëdhjetë muajt në vijim.
- 4. Përfituesi i IPA II që është Autoriteti Kontraktues, është i detyruar të krijojë dhe mirëmbajë një sistem të kontabilitetit në përputhje me pikën 2(3)(b) të shtojcës A të Marrëveshjes Kuadër, i cili do të mbajë të paktën informacionin për kontratat që menaxhohen nën Programin e Veprimit të treguar në shtojcën V.
- 5. Kostoja e njohur në sistemin e kontabilitetit e mbajtur nën seksionin 4 të këtij neni, duhet të jetë kryer, paguar dhe pranuar dhe të korrespondojë me kostot aktuale të provuara nga dokumentet mbështetëse dhe të përdoret kur është e përshtatshme, për të nisur parafinancimin e paguar nga përfituesi i IPA II që është Autoriteti Kontraktues sipas kontratave lokale.
- 6. Kostoja e njohur në sistemin e kontabilitetit do të shfrytëzohet nga Komisioni për njohjen e përkohshme të kostos së saj, gjatë zbatimit të programit të veprimit (duke përfshirë autorizimin e parafinancimit që i paguhet përfituesit të IPA II, i cili është Autoriteti Kontraktues) për

procesin e miratimit për pagesat, autorizimin përfundimtar të procedurës së llogarive në fund të Programit të Veprimit, praktikat vjetore të ndërprera dhe çdo zbatim tjetër të menaxhimit dhe të shqyrtimeve të performancës.

7. Përfituesi i IPA II që është autoriteti kontraktues, do t'i sigurojë Komisionit raportet në vijim:

- a) raportin përmbledhës, siç është përcaktuar në nenin 3(5);
- b) raportet vjetore, siç janë përcaktuar në paragrafët 2 deri 4 të nenit 3;
- c) kërkesa për raportet e fondeve, siç përmenden në nenin 11.

Neni 11

Dispozita për pagesat e kryera nga Komisioni për përfituesit IPA II, që është autoriteti kontraktues

1. Përfituesi IPA II që është autoriteti kontraktues, duhet të paraqesë parashikimin e tij fillestar të disbursimit (pagesës) për programin e veprimit, të përgatitur në përputhje me nenin 10(2), me kërkesën e parë për pagesë të paraфинancuar. Pagesa e parë e paraфинancimit do të bëhet për 100% të pagesës së parashikuar për vitin e parë të planit të parashikuar për disbursim.

2. Përfituesi IPA II, që është autoriteti kontraktues, do të paraqesë kërkesa të vazhdueshme të pagesës së paraфинancimit, kur bilanci i përgjithshëm bankar për programin e veprimit përfshihet nën pagesën e parashikuar për pesë muajt në vazhdim të programit të veprimit.

3. Çdo kërkesë për paraфинancim shtesë do të mbështetet nga dokumentet e mëposhtme:

- a) një deklaratë përmbledhëse të të gjitha pagesave të kryera për programin e veprimit;
- b) balancat bankare për programin e veprimit në datën e përcaktuar të kërkesës;
- c) një parashikim të pagesave për programin e veprimit për katërmbëdhjetë muajt në vazhdim në datën e përcaktuar të kërkesës në përputhje me shtojcën IV pika "d".

4. Përfituesi IPA II që është Autoriteti Kontraktues, mund të kërkojë për çdo paraфинancim pasues, shumën e totalit të disbursimeve të parashikimit për katërmbëdhjetë muaj, pas datës së përcaktuar të kërkesës, pa balancat e referuara në nenin 3(b) të këtij neni në datën e përcaktuar të kërkesës për fondet e rritura nga ndonjë shumë e financuar nga përfituesi IPA II, sipas paragrafit 5 të këtij neni dhe që nuk është rimbursuar ende.

Komisioni gëzon të drejtën për të reduktuar çdo pagesë pasuese të paraфинancimit, nëse tepërcat totale bankare të mbajtura nga përfituesi i IPA II që është Autoriteti Kontraktues në bazë të këtij programi dhe në të gjitha programet e tjera të IPA I apo IPA II që menaxhohen nga përfituesi i IPA II që është Autoriteti Kontraktues, tejkalon parashikimin e disbursimit për katërmbëdhjetë muajt e ardhshëm.

5. Në rastet kur pagesa është reduktuar sipas paragrafit 4 të këtij neni, përfituesi i IPA II që është autoriteti kontraktues, duhet ta financojë programin nga burimet e veta, deri në shumën e reduktimit. Përfituesi i IPA II që është autoriteti kontraktues, më pas mund të kërkojë rimbursimin e këtij financimi, si pjesë e kërkesës së ardhshme për fonde të përcaktuara në paragrafin 4 të këtij neni.

6. Komisioni ka të drejtë për të rikuperuar balancat e tepërta bankare, të cilat kanë mbetur të papërdorura për më shumë se dymbëdhjetë muaj. Para se të ushtrojë këtë të drejtë, Komisioni e fton përfituesin e IPA II që është autoriteti kontraktues, për të dhënë arsyet e vonësës në disbursimin e fondeve dhe të demonstrojë nevojën për to në vazhdim gjatë dy muajve të ardhshëm.

7. Interesi i gjeneruar nga llogaritë bankare të përdorura për këtë program nuk njihet nga Komisioni.

8. Sipas nenit 33(4) të marrëveshjes kuadër, kur ndërprerja e afatit për kërkesën për pagesë tejkalon dy muaj, përfituesi i IPA II, që është autoriteti kontraktues, mund të kërkojë një vendim nga Komisioni, nëse ndërprerja e afatit duhet vazhdojë.

9. Pasqyra financiare përfundimtare e përmendur në nenin 37(2) të marrëveshjes kuadër do të dorëzohet nga ZKA-ja, jo më vonë se 16 muaj pas përfundimit të periudhës së zbatimit operacional.

Neni 12

Ndërprerja e pagesave

1. Pa cenuar pezullimin ose përfundimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi, sipas përkatësisht neneve 16 dhe 17 dhe, përveç nenit 39 të Marrëveshjes Kuadër, Komisioni mund të ndërpresë pagesat pjesërisht ose plotësisht, në qoftë se:

a) Komisioni ka vendosur ose paraqet shqetësime serioze, pasi përfituesi IPA II që është Autoriteti Kontraktues ka bërë gabime të konsiderueshme, ka parregullsi apo mashtrime që vënë në dyshim ligjshmërinë ose rregullsinë e transaksioneve në fjalë, në implementimin e programit të veprimit ose nuk ka përmbushur detyrimet e tij sipas kësaj marrëveshjeje financiare;

b) Komisioni ka vendosur ose paraqet shqetësime serioze, nëse përfituesi IPA II që është autoriteti kontraktues ka kryer gabime sistemike ose të përsëritura, ose ka parregullsi, mashtrime apo shkelje të detyrimeve në këtë ose në të tjera Marrëveshje Financimi, me kusht që ato gabime, parregullsi, mashtrime ose shkelje të detyrimeve të kenë ndikim material në zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financiare apo vënë në dyshim besueshmërinë e sistemit të kontrollit të brendshëm të përfituesit të IPA II ose ligjshmërinë dhe rregullsinë e shpenzimeve bazë.

Neni 13

Kthimi i fondeve

1. Përveç rasteve të përmendura në nenin 41 të Marrëveshjes Kuadër, Komisioni mund të rimarrë fondet nga përfituesi i IPA II që është Autoriteti Kontraktues, siç parashikohet në rregulloren financiare, veçanërisht në rast se:

a) Komisioni vendos se objektivat e programit të veprimit të përcaktuara në shtojcën I nuk janë arritur;

b) shpenzimet janë të papërshtatshme;

c) shpenzimet janë shkaktuar si rezultat i gabimeve, parregullsive, mashtrimeve apo shkeljeve të detyrimeve në zbatimin e programit të veprimit, në veçanti në procedurën e prokurimit dhe dhënies së granteve.

2. Në përputhje me ligjin kombëtar, përfituesi i IPA II, që është autoriteti kontraktues, do të rimarrë kontributin e unionit që i paguhet përfituesit të IPA II, i cili është autoriteti kontraktues, nga marrësit të cilët ndodhen në një prej situatave të përcaktuara në paragrafin 1, pika “b” ose “c” të këtij neni ose të referuara në nenin 41 të Marrëveshjes Kuadër. Fakti se përfituesi IPA II, që është Autoriteti Kontraktues, nuk ka sukses në kthimin e të gjithë ose një pjese të fondeve nuk do ta pengojë Komisionin për rikuperimin e fondeve nga përfituesi i IPA II, që është autoriteti kontraktues.

3. Përfituesi i IPA II, që nuk është autoriteti kontraktues, do të bëjë përpjekje maksimale për të mbështetur përfituesin e IPA II, që është autoriteti kontraktues, në rimëkëmbjen e saj, kur përfituesi vendoset në territorin e tij. Marrëveshja për rikuperimin do të parashikohet në një marrëveshje dypalëshe, që do të lidhet në përputhje me nenin 69 të Marrëveshjeve Kuadër përkatëse.

4. Shumat e paguara padrejtësisht apo të mbuluara nga përfituesi IPA II, që është autoriteti kontraktues, shumat e garancive financiare, performancës dhe parafinancimit, të paraqitura në bazë të prokurimit dhe dhënies së procedurave të granteve, shumat nga gjobat e vendosura nga përfituesi IPA II, që është autoriteti kontraktues për kandidatët, ofertuesit, aplikantët, kontraktuesit ose përfituesit e granteve, të paguara për përfituesit e IPA II, që është autoriteti kontraktues, ose do të ripërdoren për programin e veprimit, ose do t'i kthehen Komisionit.

PJESA E TRETË DISPOZITAT PËRFUNDIMTARE

Neni 14

Konsultime ndërmjet përfituesve të IPA II dhe Komisionit

1. Përfituesit e IPA II dhe Komisioni do të konsultohen me njëri tjetrin para se të krijojnë mosmarrëveshje, në lidhje me zbatimin ose interpretimin e mëtejshëm të kësaj Marrëveshjeje Financimi, në përputhje me nenin 18 të këtyre Kushteve të përgjithshme.

2. Kur Komisioni vihet në dijeni për problemet në kryerjen e procedurave që lidhen me zbatimin e kësaj Marrëveshjeje Financimi, ai duhet të krijojë të gjitha kontaktet e nevojshme me përfituesit e IPA II për të korrigjuar situatën dhe ndërmarrë hapat e nevojshëm.

3. Konsultimi mund të çojë në një ndryshim, në pezullimin ose përfundimin e kësaj marrëveshjeje financimi.

4. Komisioni do të informojë rregullisht përfituesit e IPA II për zbatimin e aktiviteteve të përshkruara në shtojcën I, të cilat nuk përfshihen në pjesën e dytë të këtyre Kushteve të përgjithshme.

Neni 15

Ndryshimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi

1. Çdo ndryshim i kësaj Marrëveshjeje Financiare duhet të bëhet me shkrim, duke përfshirë dhe shkëmbimin e shkresave.

2. Nëse përfituesit e IPA II, kërkojnë një amendament, kërkesa duhet t'i paraqitet bashkërisht Komisionit të paktën gjashtë muaj para se ndryshimi që kërkohet të hyjë në fuqi.

3. Komisioni mund të amendojë dokumentet model në shtojcën III, IIIA, IV dhe V, pa nevojën e një amendamenti të kësaj Marrëveshjeje Financiare. Përfituesit e IPA II do të informohen me shkrim për çdo amendament të tillë dhe për hyrjen e tij në fuqi.

Neni 16

Pezullimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi

1. Zbatimi i kësaj Marrëveshjeje Financiare mund të pezullohet në rastet e mëposhtme:

- a) nëse ndonjë përfitues IPA II shkel një detyrim sipas kësaj marrëveshjeje financiare;
- b) nëse përfituesi i IPA II që është Autoriteti Kontraktues shkel ndonjë detyrim të përcaktuar në bazë të procedurave dhe dokumenteve standarde të përmendura në nenin 18(2) të Marrëveshjes përkatëse Kuadër, pa cenuar dispozitat në nenin 8(2);
- c) nëse përfituesi i IPA II që është Autoriteti Kontraktues, nuk i plotëson kërkesat për zbatimin e detyrave të besuara të buxhetit;
- d) nëse përfituesit e IPA II nuk i përmbushin bashkërisht funksionet dhe përgjegjësitë e përmendura në nenin 2(1) dhe, kur është e mundur, edhe menaxhimin e tërthortë sipas nenit 7(3);
- e) nëse ndonjë përfitues i IPA II vendos të pezullojë ose të ndërpresë procesin e pranimi të anëtarësimit në BE;
- f) nëse ndonjë përfitues i IPA II shkel një detyrim në lidhje me respektimin e të drejtave të njeriut, parimet demokratike dhe sundimin e ligjit, si dhe në raste të rënda të korrupsionit ose nëse përfituesi IPA II është fajtor për sjellje të rëndë profesionale të provuar me ndonjë mënyrë të justifikuar. Shkelje e rëndë profesionale nënkupton një nga sa më poshtë:
 - shkelje e ligjeve ose rregulloreve në fuqi ose e standardeve etike të profesionit të cilit i përket një person ose subjekt; ose

- çdo sjellje e gabuar e një personi ose subjekti që ka ndikim në kredibilitetin e tij profesional, kur sjellja e tillë nënkupton qëllimin e gabuar ose neglizhencën e rëndë;

g) në rastet e forcës madhore, siç përcaktohet më poshtë. “Forcë madhore” do të thotë çdo situatë e paparashikueshme dhe e jashtëzakonshme ose ngjarje përtej kontrollit të palëve, e cila pengon secilën prej tyre në përmbushjen e ndonjë prej detyrimeve të tyre, gjë që nuk i atribuohet gabimit ose neglizhencës nga ana e tyre (ose pjesës së kontraktuesve të tyre, agjentëve ose të punësuarve) dhe vërteton pakapërcyeshmërinë e situatës, pavarësisht se janë bërë përpjekjet e duhura. Defektet në pajisje ose materiale, ose vonesat e tyre të mundshme, mosmarrëveshjet e punës, grevat ose vështirësitë financiare nuk mund të përdoren si forcë madhore. Një palë nuk duhet të konsiderohet si shkelëse e detyrimeve të saj, nëse është penguar nga përmbushja e tyre për shkak të një force madhore, për të cilën pala tjetër është informuar siç duhet. Një palë që përballet me një forcë madhore duhet ta informojë palën tjetër pa vonesë, duke deklaruar natyrën, kohëzgjatjen e mundshme dhe efektet e parashikueshme të problemit, dhe të marrë çdo masë për të minimizuar dëmet e mundshme.

Asnjëra prej palëve nuk do të konsiderohet përgjegjëse për shkelje të detyrimeve të veta, sipas kësaj Marrëveshjeje Financiare, nëse është penguar nga përmbushja e tyre nga forca madhore, me kusht që ajo palë të marrë masa për të minimizuar dëmtimet e mundshme.

2. Komisioni mund ta pezullojë këtë Marrëveshje Financimi pa njoftim paraprak.

3. Komisioni mund të marrë masat e duhura parandaluese para se të bëhet pezullimi.

4. Kur pezullimi është njoftuar, duhet të tregohen pasojat e prokurimit dhe kontratave të granteve në vazhdim dhe marrëveshjet e delegacionit për këto kontrata, si dhe marrëveshjet që duhen nënshkruar për këto kontrata.

5. Pezullimi i kësaj marrëveshjeje financimi nuk e cenon ndërprerjen e kësaj Marrëveshjeje Financimi nga Komisioni, në përputhje me nenin 17.

6. Palët do të rifillojnë zbatimin e Marrëveshjes Financiare, sapo kushtet ta lejojnë, me miratimin paraprak me shkrim të Komisionit. Kjo nuk cenon asnjë amendim të kësaj Marrëveshjeje Financiare që mund të jenë të nevojshme për të përshtatur programin e veprimit me kushtet e reja zbatuese, duke përfshirë, nëse është e mundur, zgjatjen e periudhës së zbatimit ose përfundimin e kësaj Marrëveshjeje Financiare në përputhje me nenin 17.

Neni 17

Përfundimi i kësaj Marrëveshjeje Financimi

1. Nëse çështjet të cilat çuan në pezullimin e Marrëveshjes së Financimit nuk janë zgjidhur brenda një periudhe maksimale 180-ditore, secila palë mund ta përfundojë Marrëveshjen Financiare me njoftim 30 ditë para.

2. Kur ndërprerja është njoftuar, duhet të tregohen pasoja e prokurimeve dhe kontratave të granteve në vazhdim dhe kontratat ose grantet e tilla që duhen nënshkruar.

3. Përfundimi i kësaj Marrëveshjeje Financiare nuk do të përjashtojë mundësinë e Komisionit që të kryejë korrigjime financiare, në përputhje me nenet 43 dhe 44 të Marrëveshjes Kuadër.

Neni 18

Rregullimet për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve

1. Çdo mosmarrëveshje në lidhje me Marrëveshjen e Financimit që nuk mund të zgjidhet brenda një periudhe gjashtëmujore nga konsultimet midis palëve, të parashikuar në nenin 14, mund të zgjidhet nga arbitrazhi me kërkesën e njëres prej palëve.

2. Secila palë do të caktojë një gjyqtar brenda 30 ditëve nga data e kërkesës për arbitrazh. Nëse kjo nuk arrihet, secila palë mund t'i kërkojë Sekretarit të Përgjithshëm të Gjykatës së Përhershme të Arbitrazhit (Hagë) të caktojë një gjyqtar të dytë. Të dy gjyqtarët, nga ana e tyre, caktojnë një

gjyqtar të tretë brenda 30 ditëve. Nëse kjo nuk arrihet, secila palë mund t'i kërkojë Sekretarit të Përgjithshëm të Gjykatës së Përhershme të Arbitrazhit të caktojë gjyqtarin e tretë.

3. Përveç kur arbitrat vendosin ndryshe, do të zbatohen procedurat e parashikuara në Gjykatën e Përhershme të Arbitrazhit, rregullat opsionale për Arbitrazhin që përfshijnë organizatat ndërkombëtare dhe shtetet. Vendimet e arbitrave merren me shumicë brenda një periudhe tremujore.

4. Secila palë do të jetë e detyruar të marrë masat e nevojshme për zbatimin e vendimit të gjyqtarëve.

SHTOJCA III
RAPORTI VJETOR I ZBATIMIT BNK. MARRËVESHJA E FINANCIMIT BNK IPA II.
Version i janarit 2018

MODEL
RAPORTI VJETOR I ZBATIMIT: <viti>
BASHKËPUNIMI NDËRKUFITAR NDËRMJET PËRFTTUESVE TË VENDEVE IPA
II
(Neni 80 i marrëveshjes kuadër)

Tabela e përmbajtjes

Fjalori i akronimeve

1. Identifikimi

2. Pasqyrë e zbatimit të programit ndërkufitar

2.1 Analiza e progresit dhe arritjeve

2.2 Progresi i bërë në zbatimin e programit ndërkufitar

2.2.1 Analiza sasiore

2.2.2 Analiza cilësore

2.3 Informacion i detajuar mbi ekzekutimin financiar të programit ndërkufitar

2.4 Informacion mbi hapat e ndërmarrë nga struktura operuese dhe/ose nga Komiteti

Përbashkët i Monitorimit për të siguruar cilësinë dhe efektivitetin e zbatimit

2.4.1 Monitorimi dhe vlerësimi

2.4.2 Problemet e hasura dhe veprimet korrigjuese

2.5 Vizibiliteti dhe publiciteti

2.6 Përdorimi i asistencës teknike

2.7 Ndryshimet në kontekstin e zbatimit të programit ndërkufitar

2.8 Ndërveprimet me sektorët e tjerë, politikat apo instrumentet

2.9 Historitë e suksesit

Fjalori i akronimeve

<...>

1. Identifikimi

PROGRAMI I BASHKËPUNIMIT NDËRKUFITAR	Titulli i programit: Programi i Bashkëpunimit Ndërkufitar <vendi A> – <vendi B>
	<Përfitimet/alokimet për vitin 20XX–20XX: <shuma, duke përfshirë Kontratën e Shërbimit të Asistencës Teknike (KSHAT)>
RAPORTI VJETOR MBI ZBATIMIN	Viti i Raportimit <nga 1 janari 20XX deri më 31 dhjetor 20XX>

	Përgatitur nga: - <struktura operuese, vendi X> - < struktura operuese, vendi Y>
	Data e shqyrtimit të raportit vjetor nga Komiteti i Përbashkët Monitorues: <data dhe lloji i procedurës së miratimit, p.sh., mbledhje apo me shkrim>
	Zona e lejueshme e programit: <...>

Baza ligjore: Neni 80 i Marrëveshjes Kuadër IPA II

2. Përmbledhje e zbatimit të programit të bashkëpunimit ndërkufitar

2.1 Arritjet dhe analiza e progresit

<Përmbledhje e zbatimit të programit gjatë periudhës së mbuluar, të tilla si:

1. Progresi me thirrjet për propozime:

Numri i thirrjeve të planifikuara për t'u shpallur deri në fund të periudhës së programimit dhe kalendari i tyre;

- Situata e thirrjeve për propozime (numri i thirrjeve për propozime të hapura dhe në cilën datë, numri i thirrjeve për propozime të mbyllura dhe në cilën datë, kohëzgjatja e procesit të vlerësimit - kohëzgjatja totale dhe për secilin hap etj.);

- Analiza e procesit të vlerësimit (numri i aplikimeve të marra sipas llojit të përfituesit dhe vendit, numri i aplikimeve të refuzuara në secilën fazë të procesit të vlerësimit, arsyet më të zakonshme të refuzimit, lista e aplikimeve të refuzuara (shihni modelin e tabelës më poshtë);

- Lista e kontratave të nënshkruara (shihni modelin e tabelës më poshtë);

- Eventet e organizuara për ngritjen e kapaciteteve për aplikantët e ardhshëm dhe për përfituesit e granteve (numri i eventeve, numri i pjesëmarrësve sipas llojit të eventit për secilin vend, numri i kërkesave për informacion nga përfituesit e granteve të adresuara etj.).

- Numri i takimeve të mbajtura dhe rezultateve të stafit të sekretariatit të përbashkët teknik dhe strukturave operuese; numri i takimeve të komitetit të përbashkët të monitorimit dhe rezultatet; numri i takimeve të strukturave operuese dhe rezultatet.>

2. Progresi me projektet strategjike;

<N.q.s. është e zbatueshme, duke përfshirë gjithashtu informacion mbi rishikimin e programit 2014 -2020 ose mbi programimin e 2021–2027.>

<Modeli i tabelës për kontratat BNK të nënshkruara dhe në zbatim gjatë periudhës raportuese:

Tabela nr.: XX> Lista e aplikimeve ndërkufitare të marra – të miratuara/të refuzuara

Numri i thirrjes për propozime	Prioriteti tematik	Titulli	Emri, lloji dhe vendi i origjinës i koordinatorit dhe i partnerëve të përfshirë	Shuma e kërkuar e grantit të BE-së	Kontrolli administrativ (PO/JO)	Vlerësimi teknik (PO/JO)	E miratuar (PO/JO)	Arsyet e refuzimit

Tabela nr.: XX> Lista e kontratave të nënshkruara ndërkufitare dhe nën zbatim

Prioriteti tematik: <...>							
Titulli dhe numri i	Emri, lloji dhe	Informacion i	Data e	Kostoja	Arritjet	Komente >	

kontratave	vendi i origjinës së koordinatorit dhe partnerëve të përfshirë	shkurtër i projektit	fillimit dhe e mbarimit	totale e lejueshme dhe vlera e grantit të BE-së	kryesore deri më sot	

2.2 Progresi i realizuar gjatë zbatimit të programit të bashkëpunimit ndërkufitar

<Prezantim shumë i shkurtër i prioriteteve tematike dhe i objektivave specifike të Programit BNK, së bashku me një përmbledhje të progresit të bërë në zbatimin e programit të bashkëpunimit ndërkufitar dhe, në veçanti, të arritjeve lidhur me objektivat specifike për çdo prioritet tematik (si edhe për prioritetin e AT-së), duke përfshirë elemente cilësore dhe sasiore, të cilat do të tregojnë progresin e realizuar lidhur me objektivat.>

2.2.1 Analiza sasiore

<Informacion mbi progresin e realizuar gjatë zbatimit të programit, duke pasqyruar dhe të dhëna sasiore, kur është e mundur, si dhe duke përdorur objektivat dhe indikatorët e përfshirë në program dhe në projekte.

- Analiza e arritjeve të matura nga produktet, rezultatet dhe ndikimi, si dhe treguesit fizikë dhe financiarë. Treguesit do të ndahen sipas gjinisë, kur është e mundur.

- Nëse shifrat (të dhënat) nuk janë ende të disponueshme, duhet siguruar informacion se kur do të jenë të disponueshme dhe kur do të përfshihen në raportin vjetor të zbatimit. Përveç kësaj, informacioni mund të paraqitet grafikisht.

Modeli i tabelës së indikatorëve (rezultate, produkte dhe ndikimi), me një shembull për secilin prioritet të programit, objektivi specifik dhe rezultati:

Tabela nr.: XX Të dhënat e grumbulluara në nivel programi, bazuar në informacionin e mbledhur prej projekteve

Prioriteti tematik <...> Objektivi specifik <...> Rezultati <...>											
Emri dhe tipi ⁶⁴	Përkufizimi	Baza		Arritjet				Synimi		Burimi i të dhënave	Mbledhja e të dhënave dhe shpeshtësia
		Vlera	Viti	Vlera	Viti	Vlera	Viti	Vlera	Viti		
% e studentëve të punësuar	% e të rinjve/rejave që kanë mbaruar arsimin e nivelit të dytë dhe punësohen brenda një viti pas përfundimit të shkollimit	50%	2017	60%	2019	65%	2021	70%	2023	Shërbimi i statistikave të punësimit publik	Përfituesit e granteve Raport tremujor

2.2.2 Analiza cilësore

<Analizë cilësore e progresit (përparimet konceptuale dhe përsosja e ndërhyrjeve) të realizuar gjatë zbatimit të programit të bashkëpunimit ndërkufitar, duke përfshirë analizën e ndikimit të programit në zonën e tij, me diferencim të qëllimit gjeografik (shpërndarja harmonike/përqendrimi) dhe diferencim të zonave (rurale/urbane).

Shpjegoni se si programi ka kontribuar ose do të kontribuojë në përmirësimin e marrëdhënies ndërkufitare, si dhe se si mund ta matim apo demonstrojmë atë.

Shpjegoni se si strukturat operuese dhe strukturat e ndërmjetme të ngritura gjurmojnë këto elemente të përmirësimit që ndodhin gjatë zbatimit të programit, për shembull, për ngritjen dhe

⁶⁴ Çdo indikator duhet të identifikohet si tregues ndikimi, rezultati ose produkti.

funksionalitetin e sistemit të mbledhjes së të dhënave (për qëllime statistikore dhe administrative).

Për analizë cilësore, strukturat e programit duhet të bëjnë përpjekje për të siguruar informacion mbi pikepamjet, mendimet ose vëzhgimet e publikut. Këto të dhëna mblidhen kryesisht nga vlerësimet, vizitat studimore, intervistat, takimet, grupet e fokusuara, anketave etj. Në përfundim, shtjelloni se si çështjet e ndërlikbura (veçanërisht ato që janë të rëndësishme për politikën e kohezionit: mundësi të barabarta, zhvillim të qëndrueshëm dhe luftë kundër diskriminimit) zhvillohen gjatë hartimit të thirrjeve për propozime dhe zbatimit të kontratave të granteve.>

2.3 Informacione të hollësishme rreth ekzekutimit financiar të programit të bashkëpunimit ndërkufitar

- Informacion i detajuar mbi kontraktimin dhe nën menaxhimin e tërthortë, disbursimin e alokimeve vjetore për secilin prioritet tematik dhe tip grant kontrate, duke përfshirë dhe partnerët e projekteve (bashkëpërfutuesit)

- Analiza e faktorëve të mëposhtëm:

■ Statusi financiar

■ Informacion mbi bashkëfinancimin

■ Faktorët që kanë penguar dhe/ose vonuar zbatimin financiar

■ Faktorët që kanë pasur ndikim pozitiv në zbatimin financiar

Tabela model mbi ekzekutimin financiar të kontratave të BNK-së gjatë zbatimit të periudhës raportuese:

<Tabela nr. XX>

	Prioriteti tematik: <..>					
Numri i kontratës	Emri, tipi dhe vendi i origjinës i koordinatorëve dhe partnerëve	Dita e fillimit/mbarimit	Vlera e parashikuar e kostove të lejuara dhe vlera e grantit të BE-së	Vlera e akumuluar e pagesave	Përqindja e pagesave të ekzekutuara ⁶⁵	Komente

2.4 Informacion mbi hapat e ndërmarrë nga strukturat operuese dhe/ose Komiteti i Përbashkët Monitorues për të siguruar cilësinë dhe efektivitetin e zbatimit

2.4.1 Monitorimi dhe vlerësimi

<Masat monitoruese të ndërmarra nga struktura operuese ose nga Komiteti i Përbashkët i Monitorimit, duke përfshirë marrëveshjet e mbledhjes së të dhënave, rishikimet e raporteve të grant kontratave, gjetjet dhe zbatimin e rekomandimeve të vizitave monitoruese.

Në programet të cilat kanë menaxhim të tërthortë, përgatitja, ekzekutimi, gjetjet, rekomandimet dhe zbatimi i rekomandimeve të ndërmarra nga struktura operuese ku ndodhet autoriteti kontraktues (neni 57 MK). Në programet e zbatuara nën menaxhim të tërthortë, rekomandimet dhe zbatimi i rekomandimeve të ndërmarra prej Komisionit.>

2.4.2 Problemet e hasura dhe veprimet korrigjuese

<Përmbledhje e problemeve të rëndësishme të hasura gjatë zbatimit të programit, si dhe i masave rregulluese të ndërmarra.

Rekomandimet për veprime (të tjera) rregulluese.>

2.4.5 Vizibiliteti dhe promovimi

<Masat e ndërmarra për të garantuar vizibilitetin dhe publicitetin e programit (plani i vizibilitetit, shihni nenin 78 të MK-së), duke përfshirë materiale promovuese, reklama në masmedia, shembuj nga praktikantët më të mira që theksojnë aktivitetet më të rëndësishme të seminareve, konferencave, tryezave të përbashkëta, forume, ditës së Bashkëpunimit Evropian dhe panairëve të projekteve, mbajtjes së një baze të dhënash me aplikantët e ardhshëm, faqes së internetit të programit etj.>

2.6 Shfrytëzimi i asistencës teknike

⁶⁵ (Vlerë kumulative e pagesave/vlera e grantit të BE-së) x 100.

<Sqarime të detajuara mbi përdorimin e fondeve të asistencës teknike dhe çdo problemi serioz të hasur gjatë zbatimit të buxhetit të AT-së. Si përfundim, një analizë e rezultateve dhe indikatorëve të ndikimit të kësaj kontrate të asistencës teknike duhet të prezantohet në të njëjtën mënyrë si seksioni 2.2.1 më lart.>

2.7 Ndryshimet në kuadër të zbatimit të programit ndërkufitar (nëse ka)

<Nëse është e zbatueshme, përshkrimi i çdo elementi, i cili edhe pse nuk rrjedh drejtpërdrejt nga asistenca e programit, ka ndikim të drejtpërdrejtë në zbatimin e tij (p.sh., ndryshimet legislative, ndryshimet e rëndësishme në socio-ekonomi etj.). >

2.8 Sinergia me politikat ose instrumentet e tjera të sektorit

<Një përmbledhje e koordinimit dhe koherencës aktuale të programit me shtetet e tjera anëtare të BE-së dhe me programet ose iniciativat kombëtare. Koordinim dhe koherenca e programit me politikat e Komunitetit. Komplementariteti me instrumentet e tjera financiare të asistencës ndërkombëtare.>

2.9 Histori suksesi

<Shpjegoni në lidhje me rezultatet e arritura me një ose mundësisht dy shembuj të grant kontratave, periudha e zbatimit të të cilave ka mbaruar gjatë periudhës raportuese dhe e cila mund të konsiderohet si histori suksesi:

Dimensioni real i BNK-së (ju lutem tregoni se cili përkufizim i BNK-së është përdorur për të vlerësuar projektpropozimet, siç tregohet në udhëzimet përkatëse për aplikuesit: a) “Zbatimi i përbashkët i aktiviteteve nga partnerët që rezultojnë në intensifikimin e lidhjeve ndërkufitare dhe partneriteteve të qëndrueshme ndërkufitare dhe heqjen e pengesave ndërkufitare për zhvillimin e qëndrueshëm socioekonomik; ose b) “zbatimin e përbashkët të aktiviteteve nga partnerët që rezultojnë në intensifikimin e lidhjeve ndërkufitare dhe partneriteteve të qëndrueshme ndërkufitare ose heqjen e pengesave ndërkufitare për zhvillimin e qëndrueshëm të ekonomisë socioekonomike”).

Ndikimi real i BNK-së: fqinjësi më e mirë dhe përfitim për njerëzit nga të dyja anët në një mënyrë që një “projekt kombëtar” nuk do të kishte arritur.

Inovacioni: sipas fushës, partnerëve të përfshirë dhe aktiviteteve e metodave të zbatuara.

Efikasiteti: rezultatet e arritura në kohë dhe në përputhje me buxhetin e planifikuar.

Përhapja e duhur: vizibiliteti, replikueshmëria, shumëfishimi dhe efekti i shpërndarjes.

Perspektiva të mira të qëndrueshmërisë: përfitimet e mundshme pas kohëzgjatjes së projektit dhe partneritet afatgjatë.>

<Historitë mund të kenë strukturën e mëposhtme:

Fjali e gjetur që përmbledh suksesin e projektit

Titulli i projektit

Prioriteti tematik

Vendndodhja: bashkitë sipas vendit

Tipi i partnerëve të projektit

Vlera e buxhetit (duke përfshirë grantin e BE-së)

Problematikat

Objektivat e arritur (duke përfshirë deklaratat e partnerëve)

Rezultatet kryesore

Aktivitetet kryesore

Afatet kohore

Faqe interneti

Detajet e kontakteve të partnerëve BNK>

Periudha e mbuluar nga raporti:
1.1.20XX – 31.12.20XX
Data e lëshimit të raportit XX.XX.20XX

Raporti vjetor mbi zbatimin e asistencës IPA II nën menaxhimin e drejtpërdrejtë dhe të tërthortë nga [vendi] i nënshkruar nga Koordinatori Kombëtar i IPA-së.

I. Përmbledhje

1. Referenca ndaj objektivave të Dokumentit Strategjik Kombëtar dhe një pasqyrë mbi sfidat e sektorëve.

2. Përfshirja në programim.

3. Marrëdhëniet me Komisionin Evropian.

4. Problemet e hasura në përmbushjen e kushteve të nevojshme dhe sigurimin e qëndrueshmërisë, masat e ndërmarra/planifikuara, rekomandimet për veprime të mëtejshme.

5. Çështje të rëndësishme, të cilat që rrjedhin nga pjesëmarrja e vendit përfitues IPA II në komitetin e monitorimit dhe në komitetet sektoriale të monitorimit (përfshirë edhe Komitetin e Përbashkët të Monitorimit për CBC), nëse ka ndonjë.

6. Përfshirja në projekte shumëvendëshe dhe çështjet që lidhen me to.

7. Monitorimi dhe vlerësimi i aktiviteteve, mësimet kryesore të nxjerra dhe ndjekja e rekomandimeve.

8. Komunikimi dhe vizibiliteti i aktiviteteve.

9. Koordinimi i donatorëve.

Në rastin e menaxhimit të tërthortë, përmbledhja duhet të përfshijë:

10. Zbatimin e përgjithshëm të asistencës IPA nën menaxhimin e tërthortë (maks. një faqe).

11. Problemet kryesore horizontale të hasura gjatë zbatimit të asistencës IPA dhe masat e marra/planifikuara (maks. gjysmë faqe).

12. Rekomandimet për veprimet e mëtejshme (maks. gjysmë faqe).

13. Auditimet – gjetjet kryesore dhe rekomandimet dhe veprimet korrigjuese të ndërmarra.

II. Informacion për sektorin

Titulli i sektorit⁶⁶: [Transporti]

Pjesa narrative: Përmbledhja për sektor, duke përfshirë dhe informacionin që vijon:

1. Përfshirja në programim.
2. Paraqitje e rezultateve drejt një qasjeje të re të sektorit (p.sh., objektivat e arritur sipas udhërrëfyesit të sektorit në dokumentin e planifikimit të tij).
3. Koordinim me instrumente të tjera dhe/ose donator/IFI brenda sektorit.
4. Ndikimi i projekteve IPA II brenda sektorit mbi zhvillimin e kapaciteteve përkatëse administrative kombëtare, planeve strategjike dhe buxhetit.
Nën menaxhimin e tërthortë dubet, gjithashtu, të përfshihet dhe informacioni si më poshtë:
5. Struktura operuese dhe ndryshimet që lidhen me të, nëse janë të rëndësishme: [Ministria e Transportit].
6. Informacion mbi zbatimin e programit në sektor.
7. Arritjet kryesore në sektor.
8. Çdo problem i rëndësishëm i hasur gjatë zbatimit të detyrave, p.sh. vonesat në kontraktim, dhe masat e mëtejshme të ndërmarra/planifikuara.
9. Rekomandime për veprimet e mëtejshme.
10. Aktivitetet monitoruese të zbatuara dhe vlerësuara, gjetjet kryesore dhe mësimet e nxjerra nga auditimi, rekomandimet, ndjekja dhe masat korrigjuese të ndërmarra.

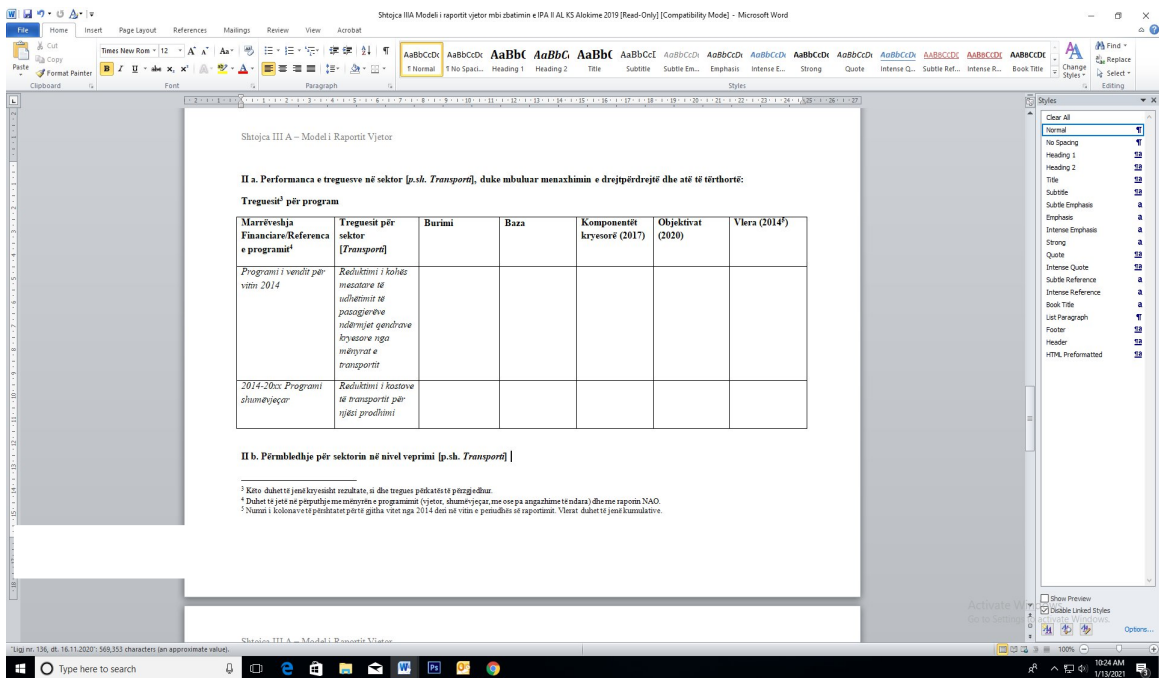
Emërtimi i sektorit: Bashkëpunimi ndërkuftar⁶⁷

1. Përfshirja, sipas rastit, në program.
2. Progresi i realizuar gjatë zbatimit të programeve BNK dhe, në veçanti, në arritjen e objektivave specifike për çdo prioritet tematik (duke përfshirë elementet cilësore dhe sasore, të cilat tregojnë progresin e realizuar në lidhje me objektivat).
3. Një përmbledhje e problemeve të hasura gjatë zbatimit të programeve BNK dhe masat korrigjuese të ndërmarra, si dhe rekomandimet për masat e tjera korrigjuese që do ndërmerren.
4. Monitorimi, duke përfshirë marrëveshjet për të dhënat e mbledhura dhe aktivitetet e vlerësimit, kur janë të zbatueshme.
5. Komunikimi dhe aktivitetet e vizibilitetit.
6. Koordinimi me vendin partner.
Nën menaxhimin e tërthortë dubet të përfshihet dhe informacioni si në vijim:
1. Struktura operuese dhe ndryshimet përkatëse, nëse ka.
2. Çdo problem i rëndësishëm i hasur gjatë zbatimit të detyrave, p.sh., vonesat në kontraktim dhe masat pasuese të ndërmarra/planifikuara.
3. Rekomandime për veprimet e mëtejshme.
4. Auditimi – Gjetjet kryesore dhe rekomandimet dhe veprimet korrigjuese të ndërmarra.

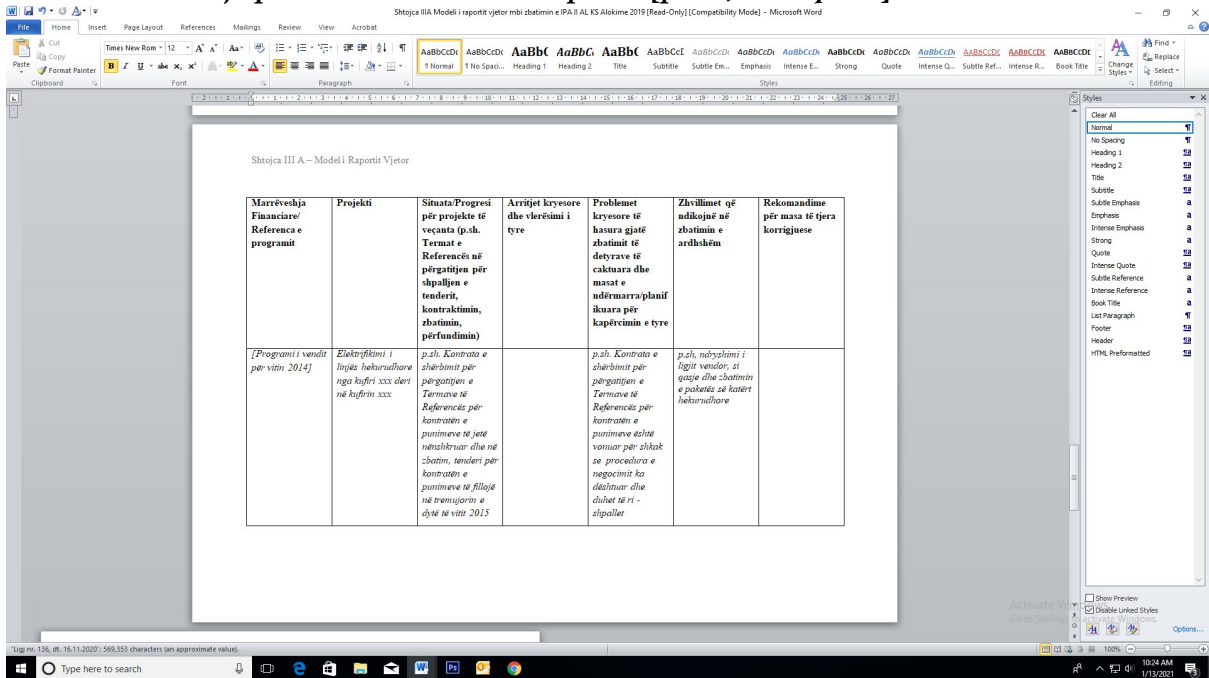
Shtojca III A – Modeli i Raportit Vjetor

⁶⁶ Sipas sektorëve në dokumentet strategjike.

⁶⁷ Për bashkëpunimin ndërkuftar kërkohet raportim specifik.

II b. Përmbledhje për sektorin në nivel veprimi [p.sh., Transporti]

Nën menaxhimin e tërthortë duhet të sigurohen shtojcat si më poshtë vijon:

Shtojca 1

Përmbledhje e funksioneve të sistemit të menaxhimit dhe kontrollit (duke përfshirë ndryshimet në strukturën institucionale) (maks. një faqe).

Transparenca, vizibiliteti, informacioni dhe aktivitetet e komunikimit, në përputhje me marrëveshjen kuadër (maks. një faqe)

Shtojca 2

Histori suksesi (Shënim. Ky seksion mund të përdoret për raportin vjetor të asistencës financiare i cili përgatitet nga Komisioni Evropian).

Shtojca 3

Plani vjetor i prokurimit

Shtojcat e mëposhtme duhet të sigurohen si për menaxhimin direkt ashtu dhe për atë të tërthortë:

Shtojca 4

Udhërrëfyesi i qasjes sektoriale – arritjet (duke theksuar nëse objektivat e planifikuara janë përmbushur ose jo).